

APPENDICE

VACAT

PREMESSA

I. SEGNI E ABBREVIAZIONI USATI NELL'EDIZIONE:

SEGNI INSERITI NEL TESTO

- < > Le congetture ed emendazioni dell'editore nei luoghi danneggiati del testo, oppure laddove la lezione è evidentemente erronea (per esempio a causa di un errore tipografico). La lezione dell'originale è riportata nelle note al testo.
- <...> Lacuna, testo danneggiato.
- [ ] L'inserimento del commento dell'editore e/o completamento di un'abbreviazione nel testo originale.

SIGLE DELLE BIBLIOTECHE

- Czart** Biblioteka im. Czartoryskich w Krakowie (Biblioteca dei Principi Czartoryski a Cracovia)
- Jag** Biblioteka Jagiellońska w Krakowie (Biblioteca Jagellonica di Cracovia)
- Oss** Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (Biblioteca dell'Istituto Nazionale Ossoliński a Breslavia)
- UWr** Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (Biblioteca dell'Università di Breslavia)

SEGNI E ABBREVIAZIONI: SCHEDE BIBLIOGRAFICHE, L'APPARATO CRITICO E LE NOTE

 	Divisore delle varie lezioni
[ ]	Lezione del testo A
agg. poster.	Aggiunta posteriore
corr.	Correzione
err.	Errore di stampa (scrittura)
lac.	Lacuna
lez.	Lezione
marg.	Margine/marginale
om.	Omissione di frammento del testo
par.	Paragrafo
s.d.	Senza data di pubblicazione
s.l.	Senza luogo dell'edizione
s.n.	Senza nome del tipografo
s.t.	Senza titolo
TC	Testo base della collazione
v.l.	Varia lectio
x	Lezione comune a tutti i manoscritti

II. LE FONTI¹.

II 1. *Insignis obedientia et fides uxoris*: fonti a stampa.

- A) **PA**: Francesco **Petrarca**; *De insigni obedientia et fide uxoris*; [in:] J. B. SEVERIS, 1972, pp. 254–288. Il testo steso in base a 24 fonti manoscritte ed a stampa, con le varianti da altre 48 fonti. Riprodotto, con delle modifiche non sempre giustificabili, anche nelle edizioni: F. Petrarca; *Opere latine*; a c. di Antonietta Bufano, vol. II, Torino, UTET, 1975 (rist. 1987), pp. 1311–1339 (trad. it. di: A. Bufano); Giovanni Boccaccio, Francesco Petrarca; *Griselda*; a c. di Luca Carlo Rossi, Sellerio Editore, Palermo, 1991.
- B) **PB**: Francesco **Petrarca**; *Ad eundem* [Iohannem Bochacium de Certaldo] *Insignis obedientia et fides uxoria*; [in:] Idem; *Opera Latina; Impressum Venetiis per Simonem Papiensem dictum Bivilaquam, Anno Domini 1503, die vero 15 Julii*; f. 202r. –204v. Copia Jag, n° inv.: Neolat. 1391; ff. CCIIr. sgg.: *Senilium I. XVII, epist. III ad Ioannem Boccacium de Certaldo insignis obedientia et fides uxoria*. In margine al f. CCIIr., nota manoscritta: *Historia de Valtero et Briseldi lectu & cognitu dignissima*.

II 2. *Insignis obedientia et fides uxoris*: fonti manoscritte.

- α) **PJag₁**: **Cod. ms. 126**, membr.-cartaceo, cm.29,5x21, f.78+IV, varie mani, copiato a Cracovia **ca 1440 – inizi XVI sec., f. 40 r. – 42 v.**: *Domino Iohanni Bochacio de Certaldo epistola domini francisci De insigni obediencia et fide uxorina. (...) [L]ibrum tuum, quem nostro materno eloquio... (...) ... fides penes autorem meum scilicet sit. [E]St ad Ytalie latus occiduum Vesulus ex Apenini iugis mons unus... (...) rusticana hec muliercula passa est. In posterum letissime coronabitur. Amen. Finis*. Legatura in pelle, ca 1450, restaurata nel 1939. Il codice copiato dal manoscritto disperso appartenente a Jan da Ludzisko († ante 1460) e contenente epistole e orazioni degli umanisti italiani, raccolte da Jan a Padova. La parte che contiene l'epistola petrarchesca è stata scritta in due colonne da un ignoto discepolo di Jan. Il codice donato alla biblioteca universitaria da Piotr Świętopełk de Zambrzez († 1497), come dall'iscrizione sul f. 1 r.: *Iste liber legatus est pro libraria artistarum Collegii maioris per venerabilem virum magistrum Petrum de Zambrzez, sacre theologie professorem. Oretur pro eo*.

¹ Il commento riguardante la genealogia e filiazione dei tesi nel cap. II.1-4

A) **POss** : **Cod. ms. 601**, cartaceo, 4°, c.602, varie mani, **XV sec.**: col. **311 r.–317 v.**: [tit. om.: Epistola domini Francisci Petrarche ad Ioannem Boccacium De insigni obediencia et fide uxorina]. **311 r. – 312 r.**: *Librum tuum, quem nostro materno eloquio ut opinor.. (...) ... fides penes autorem meum scilicet sit.* **312 r. – 317 v.**: [E]*St ad ytalie latus occiduum vesulus... (...) ... qui deo suo sine murmure quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est in posterum letissime coronabitur amen.* Legatura in pelle, XV sec. Il codice, in gran parte descritto dal **Jag 126**, apparteneva a Jan Latoszyński, canonico di Cracovia, dopo la sua morte nella biblioteca del Capitolo di Cracovia. Proviene dalle collezioni dello storico della letteratura e bibliofilo Józef Maksymilian Ossoliński (1748–1826). Sulla c. I appare la scritta: *Libellus olim domini Ioannis Lathoschynsky*; sulla c. II: *Capituli Cracoviensis*.

B) **PCzart** : **Cod. ms. 1242**, cartaceo, 4°, f. 247, una mano, **XV sec.** [Dictionaria iuridica, tractatus, epistolae selectae, orationes saeculi XV], **f. 143 r.–149 v.**: *Domino Iohanni Bochacio de Certaldo epistola domini Francisci de insigni et fide uxorina obediencia. Librum tuum, quem nostro materno eloquio, ut opinor.. (...) .... fides penes autorem meum scilicet sit. Est ad ytalie latus occiduum Vesulus... (...) ... qui deo suo sine murmure quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est in posterum letissime coronabitur amen.* Legatura in pelle, XV sec. Il codice proveniente dalla biblioteca di Poryck dello storico e bibliofilo Tadeusz Czacki (1765–1813), pervenuto nella Biblioteca dei Principi Czartoryski a Puławy assieme a tutta la collezione Czacki nel 1818, catalogato e descritto dal bibliotecario di Czacki e dei Czartoryski, Łukasz Gołębiowski (1773–1849). Il codice proviene dalla Piccola Polonia, quasi certamente da Cracovia. **F. 4 v.–5 r.**: l'indice del contenuto per mano di Gołębiowski, *Od 143 do 149 Przykład wiary i posłuszeństwa Małżonki*.

Γ₁) **PJag₂** : **Cod. ms. 42**, cartaceo, cm. 30x21, f.214+II –V, varie mani, **ca 1450–1460**, **f. 22 r.–25 v.**: *Epistula domini francisci de insigni obedientia et fide uxorina Incipit. Librum tuum, quem nostro materno eloquio ut opinor.. (...) ... fides penes autorem meum scilicet Iohannem sit. Hec prefatus incipio. Est ad Italie latus occiduum Vesulus ex Apenninij iugis mons unus... (...) ... rusticana hec muliercula passa est. In posterum letissime coronabitur. Amen. Explicit Epistola domini francisci de insigni obedientia et fide uxorina.* Legatura in pelle, ca 1460, restaurata nel 1933. Il codice scritto a Cracovia, probabilmente per l'uso della cancelleria diocesana, da più mani, tra le quali si riconoscono quella dello storico Jan Długosz (1415–1480) e degli scrivani

che copiavano le sue opere. I fogli che contengono l'epistola petrarchesca sono stati scritti dal copista nominato „D”, probabilmente segretario di Długosz. In f. I troviamo la scritta per mano di Jan di Oświęcim (probabilmente Jan Beber figlio di Mikołaj, detto Sacrano il Vecchio, professore di teologia dell'Università Jagellonica (m. 1482): *Epistolarum diversarum et epitaphiorum liber*, f. III r.–IV r., l'indice del contenuto: *Que sunt notabiliora magis in hoc libro. Historia de obedientia uxoris erga maritum suum (...)* folio 22 (...).

Γ₂) PJag₃: Cod. ms. 173, cartaceo, cm. 30,5x21,5, f.276+V, una mano, ca 1450, ante 1460 [Orationum, sermonum, epistularum et opusculorum copiarium], f. 223 r.–223 v.: *Epistola domini Francisci de insigni obedientia et fide uxoris. Librum tuum, quem nostro materno eloquio ut opinor... (...)* ... *fides penes autorem meum scilicet sit.*; f. 223 v.–227 r.: *Est ad ytalie latus occiduum... (...)* ... *rusticana hec muliercula passa est. In posterum legitissime conabitur [sic!]. Amen.* Legatura in pelle, ca 1460, restaurata nel 1936, ricchi ornamenti, stemma nobiliare Wieniawa. Il codice scritto in due colonne da un copista ignoto, tranne la lettera originale di Enea Silvio Piccolomini a Zbigniew Oleśnicki (f. 265 r.–276 v.). Apparteneva a Martino da Cracovia, canonico di S. Floriano († 1507), come dall'iscrizione sul f. III: *Iste liber fuit doctoris Martini de Cracovia, legatus pro libraria Theologorum Collegii Maioris. Oretur pro eo*, prima probabilmente a Tomasz da Strzempino o al giurista Jakub da Szadek.

Δ₁) PJag₄: Cod. ms. 2232, membr.-cartaceo, 4°, f.292+I–II, varie mani, XV sec., f. 202 r.–208 v. (198 r. –204 v.): *Epistola domini francisci de insigni obedientia et ffide uxoris videatur. Librum tuum, quem nostro materno eloquio, ut opinor... (...)* ... *penes autorem meum sit. Est ad ytalie latus occiduum Vesulus ex Apenini iugis mons unus... (...)* ... *quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est in posterum letissime coronabatur [sic!], Amen.* Legatura in pelle, XV sec. Il codice proveniente dalla biblioteca della Facoltà di Teologia dell'Università Jagellonica (la scritta sul f.I: *Varii Actus Theologici*). Il risguardo membranaceo, frammento *Actorum Theologicæ Facultatis*.

Δ₂) PUWr: Cod. ms. IV Q 48, cartaceo, 21x14,5cm., f. 355, XV sec. (1446/7), f. 354 v. –355 v.: [s.t.] [L] *ibrum tuum, quem nostro materno eloquio, ut opinor, olim iuvenibus conguessisti... (...)* ... *penes autorem meum sit. Est ad ytalie manus* [manoscritto incompiuto]. Il codice contiene inoltre: Guido de Columnis, *Historia de excidio Troiae* (f. 1 r. –200 r., explicit: *Factum est*

autem presens opus et scriptum anno domini millesimo quadringentesimo septimo die undecima mensis Marcij 1447), Petrus Blesnensis, Epistole (f. 202 r. –354 r., explicit: Amen. Anno domini millesimo quadringentesimo sexto). Il codice proveniente dalla biblioteca dell'abbazia cistercense di Henrichau (Henryków in Bassa Slesia), come dall'iscriz. sul f. 1 r.: Liber B.[eate] V.[irginis] Mariae in Henrichau S. Ord. Cist. Comparatus a reverendissimo domino Henrico Abbate Anno 1585.

III. REGOLE DELL'EDIZIONE.

III.A. LA SCELTA DELLE FONTI

La scelta della base per l'edizione (A) risulta particolarmente problematica nel caso del testo di *Insignis obedientia*. La versione comunemente accettata dagli editori è quella stabilita da J. Burke Severs, in funzione dell'avvicinamento del testo petrarchesco al presunto archetipo di cui si servì Geoffrey Chaucer, accanto alla seconda fonte – l'anonima versione francese di *Livre du Griseldis* – per la sua *Clerkes Tale* (vedi cap. I.3 e cap. II.1). Tale pratica comporta, naturalmente, numerosi svantaggi dal punto di vista dell'edizione delle versioni polacche della storia di Griselda. Innanzitutto, una futura edizione critica completa e affidabile di *Historyja znamienita (...) o Gryzelli*, cioè del primo rifacimento polacco, modellata su quella di Severs, dovrebbe comprendere, accanto alla ricostruzione della versione petrarchesca possibilmente più vicina a quella che ebbe in mano l'anonimo traduttore, anche la fonte latina e/o tedesca delle numerose e lunghe interpolazioni che comprendono anche un vero trattato – o una *declamatio* – sui pregi e difetti del matrimonio. Interpolazioni, come si è detto (vedi cap. III.1), presenti anche nell'opera di Erhart Grosz, *Die Grisardis*. La stesura di Severs (PA) è l'unica basata su più manoscritti, compresi quelli italiani e tedeschi dai quali necessariamente discendono le fonti manoscritte conservate nelle biblioteche polacche, ed è corredata da un ricco apparato critico di *variae lectiones*. Essa deve essere trattata pertanto come testo di collazione per ogni edizione dell'*Insignis obedientia*, vista la mancanza di tale studio per qualsiasi altro rifacimento della Griselda petrarchesca nelle letterature europee. Abbiamo deciso di riprodurre fedelmente la grafia e la punteggiatura proposte dallo studioso americano, in quanto più fedeli a quelle delle fonti manoscritte, introducendo un'importante innovazione: la numerazione dei capitoli. Nel lavoro di Severs essa rispecchiava la struttura del componimento chauceriano, nella nostra edizione la suddivisione in capitoli costitu-

isce, in maniera analoga, uno scheletro per la *dispositio* retorica di *Historyja znamienita (...) o Gryzelli*. Nelle note abbiamo compreso tutte le *variae lectiones* (escluse le piccole alternanze della grafia), appartenenti a due tipi di testimonianze. La testimonianza a stampa è l'edizione veneziana di *Opera latina* del Petrarca del 1503 (**PB**), rilevante in quanto fonte primaria per gli umanisti della prima metà del '500, fino, cioè, alla pubblicazione basilese di *Opera omnia* nel 1554. Non meno rilevanti le testimonianze manoscritte (**PJag₁**, **PJag₂**, **PJag₃**, **PJag₄**, **POss**, **PCzart** e **PUWr**) preservate nelle biblioteche polacche, in particolare i primi quattro codici, attestati nella seconda metà del '400 nella biblioteca *Collegii Maioris* dell'Ateneo cracoviano, il quinto presente nella biblioteca del Capitolo di Cracovia. Con ogni probabilità l'anonimo autore polacco della *Griselda* in prosa si servì, purché parzialmente, proprio di queste fonti (vedi cap. III.1).

III.B. REGOLE DI TRASCRIZIONE

Insignis obedientia è trascritta fedelmente dall'edizione Severs, la cui grafia si avvicina in maniera più convincente alla lezione dei manoscritti. Introdotta dall'editore la numerazione dei capitoli, in corrispondenza con la disposizione retorica della *Historyja znamienita (...) o Gryzelli* – procedimento analogo a quello di Severs.

FRANCESCO PETRARCA

Insignis obedientia et fides uxoris.

[Seniles, XVII, 3]

Francisci Petrarce, Poete Laureati, de Insigni Obedientia et Fide
Uxoris, ad Johannem Bocacium de Certaldo.

[Prefatio]

Librum tuum, quem nostro materno eloquio, ut oppinor, olim iuvenis edidisti, nescio quidem unde vel qualiter ad me delatum vidi. Nam si dicam legi, menciari, siquidem ipse magnus valde, ut ad vulgus et soluta scriptus oratione, et occupatio mea maior et tempus angustum erat, idque ipsum, ut nosti, bellicis undique motibus inquietum, a quibus etsi animo procul absim, nequeo tamen fluctuante republica non moveri. Quid ergo? Excucurri eum, et festini viatoris in morem, hinc atque hinc circumspiciens, nec subsistens. Animadverti alicubi librum ipsum canum dentibus lacessitum, tuo tamen baculo egregie tuaque voce defensum. Nec miratus sum. Nam et vires ingenij tui novi, et scio expertus esse hominum genus et insolens et ignavum, qui, quidquid ipsi vel nolunt vel nesciunt vel non possunt, in alijs reprehendunt, ad hoc unum docti et arguti, sed elingues

- [Tit.] om., agg. poster. marg. *Domino Iohanni Bochacio de Certaldo epistola domini francisci de insigni obediencia et fide uxorina.* **PJag₁** | omesso **POss PUWr** | *Domino Iohanni Bochacio de Certaldo epistola domini francisci de insigni et fide uxorina obediencia.* **PCzart** | *Epistula dni francisci de insigni obediencia et fide uxorina incipit.* **PJag₂** | *Epistola domini francisci de insigni obediencia et fide uxorina.* **PJag₃** | *Epistola domini Francisci de insigni obediencia et fide uxorina videatur.* **PJag₄** | *Ad eundem insignis obediencia et fides uxoria* **PB**
- 1-2: [**iuvenis edidisti**] *iuvenibus x* | *edidisti* agg. poster. sul rigo **PJag₂** | *congesisti* **PUWr**; [**vel**] *et* **PJag₂ PJag₃ PJag₄**
- 3: [**ut**] *et* **PUWr**; [**soluta scriptus oracione**] *solita oracione scriptus* **PJag₁ PJag₂ PJag₃ PJag₄ PUWr** | *soluta oracione scriptus* **POss PCzart**
- 5: [**absim**] *absum* **PUWr**; [**tamen**] *cum* **PUWr**
- 6: [**fluctuante**] *fluctuande* **PJag₂**; [**excucurri**] *ex cuncti*, corr. poster. **PJag₂**
- 7: [**atque hinc**] *atque illinc x*; [**subsistens**] om. **PJag₄**
- 9: [**Nec**] om. **x** | agg. poster. sul rigo **PJag₂**; [**et**] om. **x**; *defensum miratus sum. Nam vires ingenij tui novi et expertus scio esse* **PJag₁ PJag₂ PJag₃ POss PCzart PUWr** | *tui* agg. poster. sul rigo **PJag₄**; [**tui**] om. **PJag₄ PUWr** | agg. poster. sul rigo **PJag₄**; [**scio expertus**] *expertus scio x*
- 10: [**ignavum**] *ignarum* **PUWr**; [**qui**] *quid* **PJag₁ PJag₃ PJag₄** | om., agg. poster. sul rigo **PJag₂** | om. **POss PUWr**; [**nolunt**] *volunt* **PJag₂**; [**nesciunt**] *sciunt* **PCzart**, corr. poster.
- 11: [**reprehendunt**] *comprehendunt x* | corr. poster. **PCzart**

ad reliqua. Delectatus sum ipso in transitu; et si quid lascivie liberioris occurreret ,
excusabat etas tunc tua dum id scriberes, stilus , ydioma, ipsa quoque rerum
levitas et eorum qui lecturi talia videbantur. Refert enim largiter quibus scribas,
15 morumque varietate stili varietas excusatur. Inter multa sane iocosa et levia,
quedam pia et gravia deprehendi, de quibus tamen diffinitive quid iudicem non
habeo, ut qui nusquam totus inheserim. At quod fere accidit eo more currentibus,
curiosius aliquanto quam cetera libri principium finemque perspexi. Quorum in
altero patrie nostre statum, illius scilicet pestilentissimi temporis, quod pre
20 omnibus nostra etas lugubre ac miserum mundo vidit, meo quidem iudicio et
narrasti proprie et magnifice deplorasti. In altero autem ystoria ultimam et
multis precedencium longe dissimilem posuisti, que ita michi placuit meque
detinuit ut, inter tot curas que pene mei ipsius immemorem me fecere, illam
memorie mandare voluerim, ut et ipse eam animo quociens vellem non sine
25 voluptate repeterem, et amicis ut fit confabulantibus renarrarem, si quando aliquid
tale incidisset. Quod cum brevi postmodum fecissem gratamque audientibus
cognovissem, subito talis interloquendum cogitatio supervenit, fieri posse ut
nostri eciam sermonis ignaros tam dulcis ystoria delectaret, cum et michi semper

- 12: [ipso] ipse PJag₁ POss PCzart PUWr | om. PJag₃ | in ipso PB; [liberioris occurreret] uberioris occurrisset x
- 13: [tunc] tum x | tunc agg. poster. sul rigo PJag₄; [dum id scriberes, stilus] dum id stilus scriberet PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | dum salus id scriberet PUWr; [idioma] ydoma PCzart | in deciman PUWr; [ipsa quoque rerum] tum ipsa rerum quoque PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃
- 14: [talìa] om. PCzart; [scribas] om. PCzart
- 16: [gravìa deprehendi] gravi comprehendi x | corr. poster. PJag₂; [quid iudicem] quid sit iudicem PJag₂
- 17: [inheserim. At quod fere] inheserim, quod fere PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | inheserim, quod fore PJag₄, corr. poster. fere | in heserius, quod fore PUWr | At quod vere PB
- 18: [curiosius aliquanto quam cetera] curiosus aliquanto quam cetera PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | curiosus quam ceteri PUWr | corr. poster. PJag₃
- 18-19: [in altero patrie] alterum in patrie PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ PJag₄ PUWr | alterum in patrie in patrie PCzart
- 20: [miserum] om. PJag₂; [meo quidem] in eo quidem, corr. poster. PJag₂ | om., agg. poster. sul rigo PJag₄ | quidem meo PUWr
- 21: [autem] quidem x
- 22: [multis] multarum x; [ita michi] michi ita PCzart
- 23: [que] om., agg. poster. marg. PJag₄; [fecere] facere x | corr. poster. PCzart; [tot] om. x | agg. poster. PJag₂
- 24: [et] om. x; [eam] om. x | ut, eum agg. poster. PJag₂
- 25: [amicis] amicitie PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | auaricitie PUWr | corr. poster. PJag₂; [renarrarem] enarrarem x
- 25-26: [aliquid tale] tale quid x
- 26: [gratamque] gratumque PJag₄ PUWr | corr. poster. PJag₄
- 27: [interloquendum] interloquendo x

ante multos annos audita placuisset, et tibi usque adeo placuisse perpenderem
ut vulgari eam stilo tuo censueris non indignam et fine operis, ubi rethorum 30
disciplina validiora quolibet collocari iubet. Itaque die quodam, inter varios
cogitatus animum more solito discerpentes, et illis et michi, ut sic dixerim, iratus,
vale omnibus ad tempus dicto, calamum arripiens, ystoriam ipsam tuam scribere
sum aggressus, te haud dubie gavisurum sperans, ultro rerum interpretem me
tuarum fore. Quod non facile alteri cuicumque prestiterim, egit me tui amor et 35
hystorie. Ita tamen, ne Horacianum illud poetice artis obliviscerer: *Nec verbum
verbo curabis reddere fidus / interpret* [Ars.Poet. 133–134], historiam tuam meis
verbis explicui, imo alicubi aut paucis in ipsa narratione mutatis verbis aut
additis, quod te non ferente modo sed favente fieri credidi. Que licet a multis et
laudata et expetita fuerit, ego rem tuam tibi non alteri dedicandam censui. Quam 40
quidem an mutata veste deformaverim an fortassis ornaverim, tu iudica. Illic enim
orta, illuc redit; notus iudex, nota domus, notum iter, ut unum et tu noris et
quisquis hec leget: tibi non michi tuarum rationem rerum esse reddendam.
Quisquis ex me queret an hec vera sint, hoc est an historiam scripserim an

- 28: [eciam] om. x; [sermonis] sermones x | corr. poster. PJag₂; [ignaros] ignaras PJag₄
29: [ante multos] ante oculos multos PJag₁ POSS; [perpenderem] perpenderim x
30: [eam] tam PJag₁; [tuo] om. x; [fine] finem PJag₁ POSS PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄; [ubi] ubi
et PCzart
31: [quodam] quadam x
32: [animum] animam PJag₄ PUWr; [discerpentes] discerpentes PUWr
32-33: [iratus, vale] iratus ritibus v.l. utibus PJag₁ | iratus ritibus POSS | iratus utibus PCzart
PJag₃ | iratus viribus, corr. poster. PJag₂ | animum utilem PJag₄ | utibus PUWr
33: [dicto] dictam, corr. poster. PJag₂ | dico PJag₄ PUWr; [calamum arripiens] om. x | agg.
poster. PJag₂
34: [sum] sine PCzart | suis, corr. poster. PJag₂; [aggressus] promptus x | corr. poster. PJag₂;
[haud] om., agg. poster. PJag₄ | hac PUWr; [gavisurum] om. x | agg. poster. PJag₂
35: [fore] ferre PUWr; [quod] quid PJag₁ POSS; [cuicumque] cuique x | corr. poster. PJag₂;
[egit] coegit x
36: [horacianum] oratorium x | corr. poster. PJag₂; [obliviscerer] oblivisceretur x
37-38: [meis verbis] verbis meis x
38: [imo] uno x; [aut] vel x
39: [additis] addita PJag₂ PJag₃ PJag₄ PUWr; [quod] que PUWr; [ferente] furente x
40: [laudata] laudita PCzart; [expetita] expedita x; [rem] om., agg. poster. PCzart; [tibi] om. x
41: [an] om. PJag₄ PUWr | agg. poster. PJag₄
42: [Illic... orta] Illinc... orat PB; [redit] reddit x | corr. poster. PJag₂; [notus] natus, corr.
poster. PJag₁; [ut] et PUWr; [tu noris] tumoris PJag₁ POSS PCzart PJag₂ PJag₃ | timoris
PJag₄ PUWr
43: [quisquis] quisque PUWr
44: [quisquis] quisque PJag₄ PUWr; [ex me] a me x | corr. poster. PJag₂; [queret] querit x
| corr. poster. querat PJag₂; [vera sint] verba sint PJag₁ POSS PCzart PJag₂ PJag₃ | sint
verba PJag₄ PUWr | corr. poster. PJag₂
44-45: [an historiam... illud Crispi] om. PJag₄, agg. poster. marg. an hystoriam... respondebo
crissipi fides

45 fabulam, respondebo illud Crispi: “Fides penes auctorem (meum scilicet Johannem) sit.” Hec prefatus, incipio. *

[INSIGNIS OBEDIENTIA ET FIDES UXORIS]**

1 Est ad Ytalie latus occiduum Vesulus ex Apenini iugis mons unus altissimus, qui, vertice nubila superans, liquido sese ingerit etheri, mons suapte nobilis natura, Padi ortu nobilissimus, qui eius e latere fonte lapsus exiguo, orientem contra solem fertur, mirisque mox tumidus incrementis brevi spacio
1.5 decurso, non tantum maximorum unus annium sed fluviorum a Virgilio rex dictus, Liguriam gurgite violentus intersecat; dehinc Emiliam atque Flaminiam Veneciamque disterminans multis ad ultimum et ingentibus hostijs in Adriacum mare descendit.

2 Ceterum pars illa terrarum de qua primum dixi, que et grata planicie et interiectis collibus ac montibus circumflexis, aprica pariter ac iocunda est, atque

* Glossa marg. **PJag₂**: *Historia hanc de coniuge pauperula subducta incipit ex loco origine personarum, scilicet: In Italie latus occiduum vesulus ex appeninij iugis [illegibile] in quo erat terra salutarum arbitrio marchionum quorundam prius regebatur, quorum omnium primus et maximus fuit Gwalterinus, ex quo historia continuatur.*

** Glossa marg. **PB**: *Historia de Valtero et Briseldi, lectu et cognitu dignissima.*

- 44: [an historiam] ante historiam **PJag₁**
45: [an fabulam] an an fabulam **PCzart**; [illud] om. x; [Crispi] *crisippi* **PJag**, **POss** **PCzart** *crissipi* **PJag₂** **PJag₃** **PJag₄** | *scripsi* **PUWr**; [auctorem] *autorem* x; [scilicet] om. **PJag₄** **PUWr**
46: [Johannem] om. x | agg. poster. marg. **PJag₂**; [Hec prefatus, incipio] om. x | agg. poster. marg. **PJag₂**
1,1: [latus] manus **PUWr**
1,2: [superans] *frangens* **PCzart** **PJag₃** | agg. poster. marg. *superans* **PCzart** | *superans* v.l. *frangens* (*prans*) **PJag₂** **PJag₄** | agg. poster. marg. *frangens*, sul rigo *superans* **PJag₂**; [liquido] om. x | agg. poster. sul rigo **PJag₂**
1,2-3: [suapte nobilis natura, Padi] *sua parte nobilis, Padi natura* x | *quidem sua parte* **PJag₂**; | *suapte nobilis natura, sed Padi* **PB**; [lapsus]
1,3: [e latere] a latere x lapsus x **PB**
1,4: [orientem] *oriente* **PJag₁**; [tumidus] *tumidis* x | corr. poster. **PJag₂**
1,5: [decurso] *decurso* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** | corr. poster. **PJag₂** | *decurso* **PJag₄**; [tantum] *tamen* x | corr. poster. **PJag₂**; [annium] *animus* x | corr. poster. **PJag₂**; [sed] om., agg. poster. **POss**; [a Virgilio] *Virgilio*, corr. poster. **PJag₁**
1,6: [dictus] *dicto* **PJag₁**; [Liguriam gurgite] *gurgite liguriam* **PJag₁** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** | *gurgite ligur*, corr. poster. **PJag₄**; [Flaminiam] *familiam* x | corr. poster. **PJag₂**
1,7: [disterminans] *discrimans* **PB**; [hostijs] om., agg. poster. **PJag₁**; [Adriacum] *andriacum* x | corr. poster. *adriaticum* **PJag₂** | *Adriaticum* **PB**
2,1: [et] om. x
2,2: [ac montibus] *et montibus* x; [ac iocunda] *iocunda ac*, corr. poster. **PCzart** | *et iocunda* **PJag₄**; [quibus] *quodlibet* x | corr. poster. **PJag₂**

ab eorum quibus subiacet pede montium nomen tenet, et civitates aliquot et opida habet egregia.

Inter cetera, ad radicem Vesulli, terra Saluciarum vicis et castellis satis frequens, marchionum arbitrio nobilium quorundam regitur virorum, quorum unus primusque omnium et maximus fuisse traditur Valterius quidam, ad quem familie ac terrarum omnium regimen pertineret; et hic quidem forma virens atque etate, nec minus moribus quam sanguine nobilis, et ad summam omni ex parte vir insignis, nisi quod presenti sua sorte contentus, incuriosissimus futurorum erat. Itaque venatui aucupioque deditus, sic illis incubuerat ut alia pene cuncta negligeret; quodque in primis egre populi ferebant, ab ipsis quoque coniugij consilijs abhorreret.

Id aliquamdiu taciti cum tulissent, tandem catervatim illum adeunt quorum unus cui vel auctoritas maior erat vel facundia maiorque cum suo duce familiaritas, “Tua”, inquit, “humanitas, optime marchio, hanc nobis prestat audaciam, ut et tecum singuli quociens res exposcit devota fiducia colloquamur, et nunc omnium tacitas voluntates mea vox tuis auribus invehat, non quod singulare aliquid habeam ad hanc rem, nisi quod tu me inter alios carum tibi multis indicijs comprobasti. Cum merito igitur tua nobis omnia placeant,

-
- 2,3: [aliquot et] *et aliquot x*;
2,3-4: [opida habet] *habet opida PJag₂*
3,1: [vicis] *viris PJag₂ PJag₃ PJag₄ | corr. poster. PJag₂*
3,2: [arbitrio... virorum] *arbitrio quorundam regitur nobilium virorum x*
3,3: [unus primusque] *primus unus atque, corr. poster. PJag₂; [traditur] creditur x | corr. poster. sul rigo PJag₂; [Valterius] Gualterinus POss PJag₃ | Gualterius PCzart PJag₄ | Gwalterinus PJag₁ | Gwalterius PJag₂ | Valterus PB*
3,4: [pertineret] *pertinebat x*
3,5: [minus] *nimis PJag₂; [omni] omnique x | omnium PB*
3,6: [presenti] *presente x; [incuriosissimus] incuriosissimorum x | etiam incuriosissimorum PJag₂*
3,7: [itaque] *itemque x; [illis] illuc x; [incubuerat] concubuerat PJag₄; [pene cuncta] cuncta plene x*
3,8: [quodque] *quoque PB; [egre populi] populi grave x | populi, corr. poster. PJag₄; [ferebant] ferebat PJag₄; [coniugij] om., agg. poster. marg. PJag₄*
3,9: [abhorreret] *abhorretur PJag₁ POss PCzart PJag₄ | abhorreretur PJag₂ PJag₃ | corr. poster. abhorretur PJag₂*
4,1: [cum tulissent] *contulissent PJag₄*
4,2: [cui] *cuius x; [vel auctoritas] om., agg. poster. marg. PJag₃; [maior erat] erat maior PCzart; [maiorque] maior quam x | corr. poster. PCzart PJag₂; [duce] iudice x*
4,3: [familiaritas] *familiaritas fecerat PJag₄; [humanitas] humanitas alias familiaritas PJag₄*
4,4: [ut et tecum] *ut tecum PJag₂ | et tecum PJag₃*
4,5: [tacitas] *tacitus PB; [invehat] invehit x*
4,6: [singulare] *singulare scilicet PJag₄*
4,6-7: [me... multis] *me carum multis x*

semperque placuerint, ut felices nos tali domino iudicemus. Unum est, quod si a te impetrari sinis teque nobis exorabilem prebes, plane felicissimi finitimorum omnium futuri simus: ut coniugio scilicet animum applices, collumque* non liberum modo sed imperiosum legitimo subicias iugo, idque quam primum facias. Volant enim dies rapidi, et quamquam florida sis etate, continue tamen hunc florem tacita senectus insequitur, morsque ipsa omni proxima est etati. Nulli muneris huius immunitas datur, eque omnibus moriendum est; utque id certum, sic illud ambiguum quando eveniat. Suscipe igitur, oramus, eorum preces qui nullum tuum imperium recusarent. Querende autem coniugis studium nobis linque, talem enim tibi procurabimus que te merito digna sit, et tam claris orta parentibus ut de ea spes optima sit habenda. Libera tuos omnes molesta sollicitudine, quesumus, ne si quid humanitas tibi forsitan accideret, tu sine tuo successore abeas, ipsi sine votivo rectore remaneant.”

5 Moverunt pie preces animum viri, et “Cogitis”, inquit, “me, amici, ad id quod michi in animum nunquam venit; delectabar omnimoda libertate, que in coniugio rara est. Ceterum subiectorum michi voluntatibus me sponte subicio, et prudentie vestre fisus et fidei. Illam vobis quam offertis querende curam coniugis

* Glossa marg. **PJag₂**; *admonent subditi ut uxorem accipiat.*

- 4,7: [merito... omnia] *igitur mente tua omnia nobis x* | merito agg. poster. marg. **PJag₂**
 4,8: [placuerint] *placuerit PJag₂ PJag₃* | om., agg. poster. **PJag₄**; [tali domino] *tales dominos*, corr. poster. **PJag₄**; [si a te] *si te x*
 4,9: [nobis] om. x; [prebes] *plebes PJag₁ POss PCzart PJag₄* | corr. poster. **PJag₄**
 4,10: [simus] *sumus x PB*; [animum] om., agg. poster. **PJag₂**
 4,12: [enim] *eius*, corr. poster. **PJag₄**; [continue tamen] *tamen continue x*
 4,13: [ipsa] *ipsi x* | corr. poster. **PJag₂**
 4,14: [immunitas] *immunitus PJag₂ PJag₃* | corr. poster. **PJag₂** om., agg. poster. *immunitus PJag₄*
 4,14-15: [certum, sic illud] *certum sit, illum x* | corr. poster. **PJag₂ PJag₄**
 4,15: [quando eveniat] *ubi quando qualiter eveniat PJag₄*; [oramus, eorum preces] *eorum preces, rogamus x*
 4,17: [enim] om. x
 4,18: [Libera] *Libra PB*
 4,19: [siquid humanitas] *siquid humanitatis PJag₁ POss PCzart PJag₃ PJag₄* | *siquid humani*, corr. poster. *humanitatis PJag₂* | *quid humanitus PB*; [accideret] *acciderit x* | *aliquid acciderit PJag₄*
 4,20: [tuo successore] *successore tuo x*; [abeas] *habeas PJag₄*; [votivo] *nativo PJag₂ PJag₃* | corr. poster. *nativo PCzart* | *notivo PB*; [remaneant] *maneant desolati x*
 5,1: [cogitis] *Cogitatis PJag₄*; [me, amici] *amici mei x*
 5,2: [quod michi...venit] *quod in animum nunquam venit michi x*; [delectabar] *delectabor PJag₄*; [omnimoda libertate] *omnimodo POSS* | *omnimoda pietate PJag₄*
 5,3: [rara] *vera*, corr. poster. **PJag₂ PJag₃** | *rata*, corr. poster. **PJag₄**; [subiectorum... subicio] *me voluntatibus subiectorum michi sponte x* | agg. poster. **PJag₂ PJag₄**
 5-4: [fisus] om. x; [vobis] *nobis PJag₂ PJag₄* | *vero PB*

remicto, eamque humeris meis ipse subeo. Quid unius enim claritas confert alteri? ^{5.5}
 Sepe filij dissimillimi sunt parentum. Quicquid in homine boni est, non ab alio
 quam a Deo est. Illi ego et status et matrimonij mei sortes, sperans de sua solita
 pietate, commiserim; ipse michi inveniet quod quieti mee sit expediens ac saluti.
 Itaque quando vobis ita placitum est, uxorem ducam: id vobis bona fide polliteor,
 vestrumque desiderium nec frustrabor equidem nec morabor. Unum vos michi ^{5.10}
 versa vice promictite ac servate : ut quamcunque coniugem ipse delegero, eam vos
 summo honore ac veneratione prosequamini, nec sit ullus inter vos qui de meo
 unquam iudicio* aut litiget aut queratur. Vestrum fuerit me omnium quos
 novissem liberrimum iugo subiecisse coniugij; mea sit iugi ipsius electio;
 quecumque uxor mea erit, illa, ceu Romani principis filia, domina vestra sit.”

Promictunt unanimiter ac lete nichil defuturum, ut quibus vix possibile ⁶
 videretur optatum diem cernere nuptiarum, de quibus in diem certum
 magnificentissime apparandis domini iubentis edictum alacres susceperunt. Ita e
 colloquio discessum est, et ipse nichilominus eam ipsam nuptiarum curam
 domesticis suis imposuit, edixitque diem.

Fuit haud procul a palacio villula paucorum atque inopum incolarum, ⁷
 quorum uni omnium pauperrimo** Ianicole nomen erat; sed ut pauperum quoque

* Glossa marg. **PJag₂**: *promisit accipere uxorem ea tamen condicione quancunque voluerit*

** Glossa marg. **PJag₂**: *Griseldis filia Ianicole nata in humili tugurio ac pulcris moribus cara*

5,5: [Quid unius... alteri] *Quid enim claritas unius alteri confert x*

5,6: [quicquid] *quidquam*, corr. poster. **PJag₄**; [alio] illo **PJag₃**

5,7: [ego] ergo **PB**; [sperans de sua solita] *sperans de solita* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₃** |
sperans de solita sui **PJag₂** | *de sua solita sperans* **PJag₄**

5,8: [inveniet] *invenienti*, corr. poster. **PJag₂**; [sit expediens] *scit expediens* **PJag₂** | *expediens sit*
PJag₄

5,9: [vobis] *nobis* **PCzart** **PJag₂**; [ducam] *ductam*, agg. poster. sul rigo **PJag₄**; [id] *idque x*

5,10: [vestrumque] *vestrum quidem*, agg. poster. sul rigo **PJag₄**; [morabor] om., agg. poster.
 marg **PJag₄**

5,11: [promittite ac servate] *promittere ac servare* **PCzart** | *promitti ac servare* **PJag₂**
PJag₃ **PJag₄** | corr. poster. **PJag₄**

5,12: [ullus] om. *x*

5,13: [me omnium] *mei animum* **PB**

5,14: [novissem] *novistis* **PB**; [electio] *ellectio x* **PB**

5,15: [uxor mea] *mea uxor x*; [ceu] *certa* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** | *uti certe* **PJag₄**;
 [Romani] *remanet* **PJag₁** **POss**; [domina vestra] *vestra domina x*

6,1: [defuturum] *de futuris* **PCzart** **PJag₃** **PJag₄**

6,2: [videretur] *videatur x*

6,3: [apparandis] *reparandum* **PB**; [edictum] om. *x*; [susceperunt] *suscipere x*; *susciperent* **PB** |
 agg. poster. marg. **PJag₃** **PJag₄**

6,3-4: [Ita e colloquio] *Ita colloquium x* | corr. poster. **PJag₂**

7,2: [uni] *viri* **PCzart**; [Ianicole] *Ianicola* **PJag₂** **PJag₄** | corr. poster. *Ianicola* **PJag₂**

tuguria non numquam gratia celestis invisit, unica illi nata contigerat Griseldis nomine, forma corporis satis egregia,* sed pulcritudine morum atque animi adeo speciosa ut nichil supra. Hec parco victu, in summa semper inopia educata, omnis inscia voluptatis, nil molle nil tenerum cogitare didicerat, sed virilis senilisque animus virgineo latebat in pectore. Patris senium inextimabili refovens caritate, et pauculas eius oves pascebat, et colo interim digitos atterebat ; vicissimque domum rediens, oluscula et dapes fortune congruas preparabat, durumque cubiculum sternebat, et ad summam angusto in spacio totum filialis obediencie ac pietatis officium explicabat.

8 In hanc virgunculam Valterius, sepe illac transiens, quandoque oculos non iuvenili lascivia sed senili gravitate defixerat, et virtutem eximiam supra sexum supraque etatem, quam vulgi oculis conditionis obscuritas abscondebat, acri penetrarat intuitu. Unde effectum ut et uxorem habere, quod nunquam ante voluerat, et simul hanc unam nullamque aliam habere disponeret.

9 Instabat nuptiarum dies; unde autem ventura sponsa esset, nemo noverat, nemo non mirabatur. Ipse interim et anillos aureos et coronas et baltheos conquirebat, vestes autem preciosas et calceos et eius generis necessaria omnia ad

* Glossa marg. **PJag₄**: *illam hac in parte reperiri valeat*

- 7,3: [**tuguria**] *liguria*, corr. poster. **PJag₄**; [**nonnumquam**] *non unquam x PB* | corr. poster. **PCzart**; [**invisit**] *iniunxit PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃* | corr. poster. **PJag₂** | *iniungit*, agg. poster. marg. *iniunxit*, sul rigo *invasit PJag₄*; [**nata**] om. **PB** ; [**Griseldis**] *Griselites PJag₄ | Briseldis PB*
- 7,4: [**adeo**] *a Deo PJag₄*
- 7,5: [**victu**] *victa PJag₄*; [**in summa semper inopia**] *in summam inopiam semper PJag₁ PCzart PJag₂ PJag₃* | *in summa inopiam semper POss* | *in summam inopiam sed*, corr. poster. **PJag₄**
- 7,6: [**inscia**] *iusticia PJag₂ PJag₃* | corr. poster. **PJag₂**; [**voluptatis**] *voluntatis PJag₁ PCzart*; [**nil tenerum**] *vel tenerum x*; [**virilis senilisque**] *virilis senexque PJag₁ POss* | *virilis se___que*, corr. poster. *senexque PCzart* | *viris se___que PJag₂ PJag₃ PJag₄* | corr. poster. *virilis senisque PJag₂* | corr. poster. *senexque*, agg. marg. *moralis senexque PJag₄*
- 7,7: [**Patris senium**] *Pater x* | corr. poster. **PJag₂ PJag₄** | *Pariter*, corr. poster. **PJag₃**; [**inextimabili**] *inextimabat PCzart*
- 7,8: [**pauculas**] *paululas x*; [**oves pascebat**] *pascebat oves x*; [**colo... atterebat**] *colum interim citanebat x | citanebat digitis PJag₂ PJag₄* | corr. poster. *atterebat PJag₄*
- 7,9: [**oluscula**] *aluscula PJag₁ POss PJag₂*
- 8,1: [**Valterius**] *Gualterinus PJag₁ POss PCzart PJag₃* | *Gwalterinus PJag₂ PJag₄* | *Valterus PB*; [**illac**] *ille PJag₁ POss PJag₂ PJag₃* | corr. poster. **PJag₂** | *inde PCzart* | *illic PJag₄*
- 8,2-3: [**supra... supraque**] *super... superque x*
- 8,4: [**penetrarat**] *penetraverat x*; [**intuitu**] *intui POss*; [**et ut**] *et ut PJag₁ PJag₂ PJag₃ PJag₄* | *est ut POss* | *est et ut PCzart*; [**habere**] *haberet x* | corr. poster. **PJag₂**; [**quod**] *quid PJag₁ POss* | *quam*, corr. poster. **PJag₄**; [**numquam**] *unquam PB*
- 9,1: [**ventura sponsa**] *sponsa ventura x*
- 9,2: [**nemo non mirabatur**] *nec audiverat x*; [**aureos**] om. *x*
- 9,3: [**conquirebat**] *coinquerebat PJag₂ PJag₃* | corr. poster. **PJag₂**

mensuram puelle alterius, que stature sue persimilis erat, preparari faciebat. Venerat expectatus dies, et cum nullus sponse rumor audiretur, admiratio omnium 9.5 vehementer excreverat. Hora iam prandij aderat, iamque apparatu ingenti domus tota fervebat. Tum Valterius, adventanti velut sponse obviam profecturus, domo egreditur, prosequente virorum et matronarum nobilium caterva. Griseldis, omnium que erga se pararentur ignara, peractis que agenda domi erant, aquam e longinquo fonte convectans, paternum limen intrabat, ut, expedita curis alijs, ad 9.10 visendam domini sui sponsam cum puellis comitibus properaret. Tum Valterius, cogitabundus incedens eamque compellans nomine, ubinam pater eius esset interrogavit; que cum illum domi esse reverenter atque humiliter respondisset, “Iube”, inquit, “ad me veniat”. Venientem seniculum, manu prehensum, parumper abstraxit ac submissa voce,

“Scio”, ait, “me, Ianicola, carum tibi, teque hominem fidum novi, et 10 quecumque michi placeant velle te arbitror. Unum tamen nominatim nosse velim: an me, quem dominum habes, data michi hac tua in uxorem filia, generum velis?” Inopino negotio stupefactus, senex obriguit, et vix tandem paucis hiscens, “Nichil”, inquit, “aut velle debeo aut nolle, nisi quod placitum tibi sit, qui 10.5

- 9,4: [que] *quam*, corr. poster. PJag₄; [stature] *statura* PB; [preparari] *parari* x
9,5: [audiretur] *videretur* x
9,6: [vehementer excreverat] *mentes vehementer excierat* PJag₁ POss PCzart PJag₄ | *mentes excierat* PJag₂ PJag₃
9,7: [Tum] *cum* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | corr. poster. PJag₂ | *tunc* PJag₄; [Valterius] *Gualterinus* PJag₁ POss PCzart PJag₃ | *Gwalterinus* PJag₂ PJag₄ | *Valterus* PB; [sponse] *sponde* PJag₁ POss PCzart; [profecturus] *profuturus* x | corr. poster. PCzart PJag₂
9,8: [Griseldis] *Grisedis* PJag₃ | *Griselides* PJag₁ | *Briseldis* PB
9,9: [erga] *circa* x; [pararentur] *pararetur* PJag₁ PCzart PJag₂ | corr. poster. PJag₂; [agenda] *peragenda* x; [domi erant] *erant domi* PJag₂ PJag₃ PJag₄
9,10: [e longinquo] *a longinquo* x; [limen] *lumen* PJag₂ PJag₄ | corr. poster. PJag₂; [curis] *curis curis* PJag₁
9,11: [properaret] *prepararet* PJag₁ POss PCzart PJag₃ | corr. poster. PCzart; [Tum Valterius] *dum Gualterinus* PJag₁ POss PCzart PJag₃ | *dum Gwalterinus* PJag₂ PJag₄ | *dum Valterus* PB
9,12: [incedens] *incederet* PJag₃; [compellans] *compellens* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | *apellens* PJag₄ | corr. poster. PCzart PJag₂; [ubinam] *ubi* x; [eius] *om.* x
9,13: [domi esse] *esse domi* x; [atque] *ac* x
9,14: [veniat] *nequit veniat* PCzart; [prehensum] *prensum* x
10,1: [me] *ut me* POss | *om.* PJag₄
10,2: [quecunq] *quicunque* POss; [arbitror] *arbitror* PCzart; [tamen] *autem* x; [nosse] *nosce* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | *noscere* PJag₄ | corr. poster. PJag₄
10,3: [in uxorem filia] *filia in uxorem* POss PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | *filia in uxore* PJag₁
10,4: [obriguit] *obruguit* PJag₄
10,5: [aut velle debeo aut nolle] *aut nolle aut velle debere* PJag₁ POss | *aut velle aut nolle debere* PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | corr. poster. *debeo* PJag₃; [nisi] *ni* PJag₁ POss PCzart PJag₂ | *in* PJag₃; [quod] *quid* POss; [sit, qui] *siqui* PJag₁ POss PCzart PJag₃ PJag₄ | corr. poster. PJag₄

dominus meus es.” “Ingrediamur soli ergo”, inquit, “ut ipsam de quibusdam interrogem, te presente.”

- 11** Ingressi igitur, expectante populo ac mirante; puellam circa patris obsequium satagentem et insolito tanti hospitis adventu stupidam invenere,* quam hijs verbis Valterius aggreditur: “Et patri tuo placet”, inquit, “et michi ut uxor mea sis. Credo id ipsum tibi placeat, sed habeo ex te querere, ubi hoc peractum fuerit quod mox erit, an volenti animo parata sis ut de omnibus tecum michi conveniat, ita ut in nulla unquam re a mea voluntate dissencias et, quicquid tecum agere voluero, sine ulla frontis aut verbi repugnancia te ex animo volente michi liceat.”
- 12** Ad hec illa, miraculo rei tremens, “Ego, mi domine”, inquit, “tanto honore me indignam scio; at si voluntas tua sique sors mea est, nichil ego unquam sciens, nedum faciam, sed etiam cogitabo, quod contra animum tuum sit; nec tu aliquid facies, etsi me mori iusseris, quod moleste feram.” “Satis est”, inquit ille; sic in publicum eductam populo ostendens, “Hec”, ait, “uxor mea, hec domina vestra est; hanc colite, hanc amate, et si me carum habetis, hanc carissimam habetote.” Hinc ne quid reliquiarum fortune veteris novam inferret in

* Glossa marg. **PJag₂**; *Contrahitur matrimonium inter dominum et subditam*

- 10,6:** [meus es] *es* **PJag₁** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** **PJag₄** | *est es* **POss** | agg. poster. sul rigo **PJag₂** | corr. poster. *sit* **PJag₄**; [soli] om., agg. poster. sul rigo **PJag₂** | *si* **PJag₃**
- 11,1:** [circa] *cura* **PB**
- 11,2:** [stupidam invenere] *strepidam invenere*, agg. poster. sul rigo *stupidam iuvenile* **PJag₄**
- 11,3:** [Valterius] *Gualterinus* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₃** **PJag₄** | *Gwalterinus* **PJag₂** | *Valterus* **PB**; [aggreditur] *alloquitur x*; [uxor] om., agg. poster. sul rigo **PJag₄**
- 11,4:** [ubi] *nisi x*; [peractum] *paratum x* | corr. poster. **PJag₂** **PJag₄**
- 11,5:** [volenti] *valenti*, corr. poster. **PJag₄**; [an volenti... omnibus] om. **POss**; [ut... tecum michi] *et... michi tecum*, corr. poster. *ut* **PJag₄**
- 11,6:** [voluntate] *voluptate* **PJag₃**; [quicquid] *quid* **PJag₄**
- 11,7:** [aut] *ac x*; [volente] *volente* **PJag₃**
- 11,8:** [liceat] *liceat facere* **PJag₄**
- 12,1-2:** [Ad hec illa] *Ad hec verba illa* **PJag₄**; [rei tremens] *tremens rei* **PCzart** | *Dei tremens*, corr. poster. **PJag₄**; [domine, inquit, tanto honore] *domine (-) tanto honore, inquit x*
- 12,2:** [at] *ac* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₃** **PJag₄**; [est] om., agg. poster. **PCzart**; [nichil] *nil* **PJag₁** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** **PB** | *michi*, corr. poster. **PJag₄**
- 12,3:** [etiam] *nec eciam x*; [sit] om., agg. poster. **PJag₄**
- 12,4:** [nec] *sed nec* **PJag₂**; [facies] *facias* **PCzart** **PJag₄**; [etsi] *etsi tu x*
- 12,5:** [sic] om. **PJag₃**; [eductam] *educam* **PJag₃**
- 12,6:** [vestra] *nostra* **PB**; [est] om. *x*; [hanc amate] *et amate x*; [habetis] *habebitis* **PCzart**
- 12,7:** [hinc] *Dehinc* **PB**; [quid reliquiarum fortune] *quid fortune* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** | *fortune* **PJag₄**; [inferret] om., agg. poster. marg. **PJag₄**

domum, nudari eam iussit et a calce ad verticem novis vestibus indui, quod a matronis circumstantibus ac certatim sinu illam gremioque foventibus verecunde ac celeriter adimpletum est.

Sic horridulam virginem, indutam, laceramque comam recollectam **13** manibus comptamque pro tempore, insignitam gemmis et corona velut subito transformata, vix populus recognovit; quam Valterius anullo precioso, quem ad hunc usum detulerat, solempniter desponsavit, niveoque equo impositam, ad palacium deduci fecit, comitante populo et gaudente. Ad hunc modum nuptie **13.5** celebrate, diesque ille letissimus actus est. Brevi dehinc inopi sponse tantum divini favoris affulserat ut non in casa illa pastoria sed in aula imperatoria educata atque edocta videretur; atque apud omnes supra fidem cara et venerabilis facta esset, vixque his ipsis qui illam ab origine noverant persuaderi posset Ianicole natam esse, tantus erat vite, tantus morum decor, ea verborum gravitas ac **13.10** dulcedo, quibus omnium animos nexu sibi magni amoris astrinxerat. Iamque non solum intrapatrios fines sed per finitimas quasque provincias suum nomen celebri preconio fama vulgabat, ita ut multi ad illam visendam viri ac matrone studio fervente concurrerent. Sic Valterius, humili quidem sed insigni ac prospero

- 12,8:** [nudari eam] *eam nudari* PJag₃ PJag₄; [et] om, agg. poster. marg. PJag₄
12,9: [certatim sinu illam gremioque] *certatissime illam gremio x* | corr. poster. *catervatim illam gremioque* PJag₄
12,10-13,1: [adimpletum est. Sic horridulam] *impletum sit, horridulam x* | corr. poster. *impletum est, sic* PJag₂ | corr. poster. *impletum, sic* PJag₄
13,1: [indutam] *inductam x* | corr. poster. PJag₂ PJag₄
13,2: [comptamque] *coopertamque x* | corr. poster. PJag₂
13,3: [quam] *quamquam* PCzart | om., agg. poster. PJag₄; [Valterius] *Gualterinus x* | *Valterus* PB;
13,4: [usum] *visum*, corr. poster. POss; [desponsavit] *desponsat* PCzart
13,5: [deduci] *duci x*
13,6: [diesque] *dies* PCzart; [inopi] *inoperi*, corr. poster. PJag₄
13,7: [affulserat] *effluxerat* PJag₁ POss | *affluxerat* PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄; [in casa illa] *in caxa vel in gaza illa* PCzart | *in caza alias in gaza illa* PJag₂ | *in caxa alias gaza illa* PJag₃ PJag₄
13,8: [omnes] om., agg. poster. marg. PJag₄; [supra fidem cara] *cara super fidem cara* PJag₁ POss PCzart PJag₃ PJag₄ | *rara super fidem cara* PJag₂ | agg. poster. marg. *rara* PJag₄; [facta] om. PJag₃
13,9: [vixque] *vix x*; [qui illam] *qui eam* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | *que causa* POss; [Ianicole] *Ianicolam* PJag₃ | *Ianicola*, corr. poster. PJag₄
13,10: [vite, tantus morum] *vite modus, tantus morum x* | *tantus quorum morum* POss | agg. poster. *sul rigo vite splendor* PJag₄; [gravitas] *gratuitas x* | corr. poster. PJag₂
13,11: [magni] *magis x* | corr. poster. PJag₂
13,12: [patrios] *paternos* PJag₄
13,13: [illam] *eam* PCzart
13,14: [Valterius] *Gualterinus* PJag₁ POss PCzart PJag₃ PJag₄ | *Gwalterius* PJag₂ | *Valterus* PB; [ac] *et* PJag₃; [prospero] *precioso x*

13,15 matrimonio honestatis, summa domi in pace, extra vero summa cum gratia hominum, vivebat; quodque eximiam virtutem tanta sub inopia latitantem tam perspicaciter deprehendisset, vulgo prudentissimus habebatur. Neque vero solers sponsa muliebricia tantum ac domestica, sed ubi res posceret, publica etiam obibat officia, viro absente, lites patrie nobiliumque discordias dirimens atque
 13,20 componens tam gravibus responsis tantaque maturitate et iudicij equitate, ut omnes ad salutem publicam demissam celo feminam predicarent.

14 Nec multum tempus effluxerat, dum gravida effecta primum subditos anxia expectatione suspendit; dehinc, filiam enixa pulcerrimam, quamvis filium maluissent, tamen votiva fecunditate non virum modo sed totam patriam letam fecit. Cepit, ut fit, interim Valterium, cum iam ablactata esset infantula, mirabilis
 14,5 quedam^{*} quam laudabilis (doctiores iudicent) cupiditas, sat expertam care fidem coniugis experiendi altius et iterum atque iterum retentandi. Solam igitur in thalamum sevocatam, turbida fronte sic alloquitur: “Nosti, o Griseldis, – neque enim presenti fortuna te preteriti tui status oblitam credo, – nosti, inquam, qualiter in hanc domum veneris. Michi quidem cara satis ac dilecta es; at meis nobilibus

---

* Glossa marg. **PJag₂**: *fecunda soboles* [?] *enixa puella submovetur ei ad interficiendum. Et mater non contradicit.*

-
- 13,15: [**honestatis**] corr. poster. *honestatus* **PJag₂**; [**domi in pace**] *domini pace* **PJag₁** **POss**
 13,15-16: [**summa cum gracia... virtutem tanta**] om. **PJag₃**
 13,16: [**virtutem**] om. x | agg. poster. sul rigo **PJag₄**
 13,17: [**vero**] *nota* **PJag₂** | *nota* agg. poster. marg **PJag₄**
 13,18: [**obibat**] *adibat*, corr. poster. **PJag₄**
 13,19: [**lites patrie**] *patrie lites x*; [**nobiliumque**] *nobiliumque virorum x*; [**discordias**] *discordiam* **PCzart**
 14,1: [**gravida effecta**] *gravidus effectus* **POss**
 14,2: [**enixa**] *evasa*, corr. poster. **PJag₄**
 14,3: [**maluissent**] *maluisset* **POss** **PCzart** **PJag₄**; [**fecunditate**] *facunditate*, corr. poster. **POss**; [**virum**] corr. poster. *unum* **PJag₄**
 14,4: [**interim**] *in finem* **POss**; [**Valterium**] *Gualterinum* **PJag₁** **PJag₄** | *Gualterium* **POss** **PCzart** **PJag₃** | *Gwalterium* **PJag₂** | *Valterium* **PB**
 14,5: [**quam laudabilis**] *doctiores iudicent* [**doctiores iudicent**] *quamvis laudabilem iudicent doctores x* | corr. poster. *doctiores* **PCzart** | corr. poster. *quam laudabilem iudices* **PJag₄**; [**sat**] *satis* **POss** **PJag₄**; [**expertam**] *expertem* **PJag₂**
 14,5-6: [**care fidem coniugis**] *care coniugis fidem* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₁** **PJag₃** | *coniugis care fidem* **PJag₄**; [**experiendi**] *expediendi* **PCzart** | *expiandi* **PJag₃** **PJag₄** | corr. poster. **PCzart** **PJag₄**; [**altius**] *alterius x* | corr. poster. **PCzart** **PJag₂**; [**retentandi**] *retardandi* **PJag₄**
 14,7: [**Griseldis**] *Griseldi* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₂** **PJag₃** | *Griselides* **PJag₄** | *Briseldis* **PB**
 14,8: [**presenti fortuna te**] *te presenti fortuna* **PCzart**; [**inquam**] *enim x*
 14,9: [**satis ac dilecta**] *ac dilecta satis x*; [**at**] *ac* **PJag₁** **POss** **PCzart** **PJag₃** **PJag₄**

non ita, presertim ex quo parere incepisti, qui plebeie domine subesse animis 14.10
ferunt iniquissimis. Michi ergo, qui cum eis pacem cupio, necesse est de filia tua
non meo sed alieno iudicio obsequi, et id facere quo nil michi posset esse
molestius. Id enim vero te ignara nunquam fecerim; volo autem tuum michi
animum accomodes, pacienciamque illam prestes quam ab inicio nostri coniugij
promisisti.” Hijs auditis, nec verbo mota, nec vultu, “Tu”, inquit, “noster es 14,15
dominus, et ego et hec parva filia tue sumus; de rebus tuis igitur fac ut libet, nichil
placere enim tibi potest quod michi displiceat. Nichil penitus vel habere cupio vel
amittere metuo, nisi te; hoc ipsa michi in medio cordis affixi, nunquam inde vel
lapsu temporis vel morte vellendum. Omnia prius fieri possunt quam hic animus
mutari.”

Letus ille responso, sed dissimulans visu mestus abscessit, et post 15
paululum unum suorum satellitum fidissimum sibi, cuius opera gravioribus in
negocijs uti consueverat, quid agi vellet edoctum, ad uxorem misit, * qui ad eam
noctu veniens, “Parce”, inquit, “o domina, neque michi imputes quod coactus
facio. Scis, sapientissima, quid est esse sub dominis, neque tali ingenio predite 15.5
quamvis in experte dura parendi necessitas est ignota. Iussus sum hanc infantulam
accipere, atque eam...” Hic sermone abrupto, quasi crudele ministerium silencio

* Glossa marg. **PJag₂**; *abstrahitur filia a matre per satellitem et Bononiam nutrendum allata*

- 14,10: [qui] que x; [plebeie domine subesse] plebere domine subesse, corr. poster. **PJag₃** |
prebere dominam, corr. e agg. poster. **PJag₄**; [animis ferunt] ferunt animis **PJag₄**
14,11: [cum eis pacem] pacem cum eis x
14,12: [michi posset] posset **PCzart** | *posset michi* **PJag₃**, **PJag₄**
14,13: [enimvero] emonuo x | corr. poster. *amonuo* **PCzart** | corr. poster. **PJag₄**; [volo]
velle x | corr. poster. **PJag₄**
14,14: [animum] animo x | corr. poster. **PJag₄**
14,15-16: [es dominus] dominus es **PJag₃**, **PJag₄**
14,16: [hec] om. x; [tuis igitur] igitur tuis x; [enim] om. x
14,17: [penitus] enim x
14,18: [metuo] timeo **PCzart**; [hoc ipsa] hec enim **PJag₁**, **POss** **PCzart** **PJag₂**, **PJag₃** | *hoc enim*
PJag₄; [affixi] effixi **PJag₁**, **POss** **PCzart** **PJag₂**, **PJag₃**
14,19-20: [vellendum] volendum **PJag₁**, **POss** **PCzart** **PJag₂**, **PJag₄** | *nolendum*, corr. poster.
PJag₂; [hic animus mutari] animus huic permutari **PJag₁**, **POss** **PJag₂**, **PJag₃**, **PJag₄** |
animus hic permutari **PCzart**
15,1: [ille] illo x; [visu] nisu **PJag₃**
15,2: [paululum] paulo x | corr. poster. **PJag₄**; [fidissimum] fidelissimum x
15,3: [edoctum] doctum **PJag₁**, **POss** **PCzart** **PJag₂**, **PJag₃** | *dictum*, corr. poster. *doctum* **PJag₄**;
[*misit*] comisit **PJag₄**
15,4: [imputes] imputa **PJag₁**, **POss** **PCzart** **PJag₃**; [coactus] actus **POss**
15,5: [neque] neque enim x; [predite] praedictae **PB**
15,6: [in experte] in ex parte, corr. poster. **PCzart** **PJag₄**; [sum] om. x | agg. poster. **PJag₄**
15,7: [accipere] recipere **PCzart** **PJag₄** | *recipere accipere* **PJag₃**; [atque eam] atque eam
deportare **PJag₄**; [Hic] Hoc **PJag₁**, **POss** **PCzart**; [abrupto] obrupto **PCzart** **PJag₃**, **PJag₄**;
[*ministerium*] miserium michi, corr. poster. **PJag₄**

exprimens, subticuit. Suspecta viri fama, suspecta facies, suspecta hora, suspecta erat oratio, quibus etsi clare occisum iri dulcem filiam intelligeret, nec lacrimulam
15.10 tamenullam nec suspirium dedit, in nutrice quidem, nedum in matre, durissimum. Sed tranquilla fronte puellulam accipiens, aliquantulum respexit, et simul exosculans, benedixit ac signum sancte crucis impressit porrexitque satelliti et “Vade”, ait, “quodque tibi dominus noster iniunxit exequere. Unum queso: cura ne corpusculum hoc fere lacerent aut volucres, ita tamen nisi tibi contrarium sit
15.15 preceptum.” Reversus ad dominum, cum quid dictum quidve responsum esset exposuisset et ei filiam obtulisset, vehementer paterna animum pietas movit; susceptum tamen rigorem propositi non inflexit, iussitque satelliti obvolutam pannis, ciste iniectam ac iumento impositam, quieto omni quanta posset diligentia Bononiam deferret ad sororem suam, que illic comiti de Panico nupta erat,
15.20 eamque sibi traderet alendam materno studio, et caris moribus instruendam, tanta preterea occultandam cura, ut cuius esset filia a nemine posset agnosci. Ivit ille illico, et solicite quod impositum ei erat implevit.

16 Valterius interea, sepe vultum coniugis ac verba considerans, nullum unquam mutati animi perpendit indicium: par alacritas atque sedulitas, solitum obsequium, idem amor, nulla tristitia, nulla filie mencio, nunquam sive ex proposito sive incidenter nomen eius ex ore matris auditum.

15,8: [facies, suspecta] om., agg. poster. marg. PJag₄

15,9: [erat] om. x; [occisum iri] *occisurum vi*, corr. poster. *occisum vi* PJag₄; [lacrimulam] *lacrimam x*

15,10: [ullam] om. x; [durissimum] *dirissimum* PJag₄

15,11: [puellulam] *puellam* PCzart PJag₃; [respexit] *aspexit x*; [simul] *similiter* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | *finaliter* PJag₄

15,12: [ac] *et* PJag₃

15,13: [tibi] om. x; [iniunxit] *iniunxerit* PJag₃

15,14: [corpusculum] *cor pasculum*, corr. poster. PJag₄; [lacerent] *dilacerent x*; [tamen] *ut* PCzart; [tibi contrarium] *contrarium tibi x*

15,15: [quidve] *quidne* PJag₃

15,16: [animum pietas] *pietas animum x*

15,17: [susceptum] *suspecta x* | corr. poster. PJag₂ | corr. poster. *suspectum* PJag₄; [rigorem propositi] *rigorem animi propositi* PJag₂ PJag₄; [obvolutam] *involutam x*

15,18: [quieto] *quieti x* | corr. poster. PJag₃

15,19: [Bononiam] *Bononie x* | corr. poster. PJag₂ PJag₄; [deferret] *deferre x*

15,20: [eamque] *eandemque* PJag₁; [traderet... studio] *alendam materno studio traderet* PCzart; [caris] *claris x*

15,21: [occultandam] *occultanda x*; [cuius] *cum* POss; [esset filia] *filia esset* PB; [ille] om. POss

15,22: [impositum ei erat] *ei erat impositum* PJag₁ POss PCzart PJag₂ | *erat ei impositum* PJag₃ PJag₄

16,1: [Valterius] *Gualterius* PJag₁ POss PCzart PJag₃ PJag₄ | *Gwalterius* PJag₂ | *Valterus* PB; [interea, sepe] *sepe interea x*

16,2: [indicium] *iudicium v.l. indicium* PJag₁ POss PCzart PJag₂ | *iudicium* PJag₃

Transiverant hoc in statu anni quatuor, dum ecce, gravida iterum, filium **17**
 elegantissimum peperit, * leticiam patris ingentem atque omnium amicorum, quo
 nutricis ab ubere post biennium subducto, ad curiositatem solitam reversus pater,
 uxorem rursus affatur: “Et olim”, ait, “audisti populum meum egre nostrum ferre
 connubium, presertim ex quo te fecundam cognovere, nunquam tamen egrius **17.5**
 quam ex quo marem peperisti. Dicunt enim – et sepe ad aures meas murmur hoc
 pervenit – ‘Obeunte igitur Valterio, Ianicole nepos nostri dominabitur, et tam
 nobilis patria tali domino subiacebit.’ Multa quotidie in hanc sententiam iactantur
 in populis; quibus ego, et quietis avidus et – ut verum fatear – michi metuens, **17.10**
 permoveor ut de hoc infante disponam quod de sorore disposui. Id tibi prenuncio
 ne te inopinus et subitus dolor turbet.”

Ad hec illa, “Et dixi”, ait, “et repeto: nichil possum seu velle seu nolle nisi **18**
 quod tu, neque vero in hijs filijs quicquam habeo preter laborem. Tu mei et
 ipsorum dominus; tuis in rebus iure tuo utere. Nec consensum meum queras; in
 ipso enim tue domus introitu ut pannos sic et voluntates affectusque meos exui;
 tuos indui; quacunquē ergo de re quicquid tu vis, ego etiam volo. Nempeque si **18.5**
 future tue voluntatis essem prescia, ante etiam quicquid id esset et velle et cupere
 inciperem, quam tu velles; nunc animum tuum, quem prevenire non possum,
 libens sequor. Fac senciam tibi placere quod moriar, volens moriar, nec res ulla
 denique nec mors ipsa nostro fuerit par amori.”

* Glossa marg. **PJag₂**: *Nexum [?] natum filium similiter pater submovet non repugnatque mater.*

- 17,1:** [hoc in statu] *hoc et x*; [iterum] *om. x*
17,3: [ubere] *urbe PB*
17,4: [uxorem] *ad uxorem PJag₁ POss PJag₃ PJag₄*
17,5: [connubium] *coniugium x*
17,5-6: [egrius quam] *gravius x | egregius quam PB*
17,6: [murmur hoc] *hoc murmur PJag₃ PJag₄*
17,7: [Valterio] *Gualterio PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | Gualterino PJag₄ | Valtero PB;*
 [nostri] *nobis x*
17,8: [quotidie] *cottidie PJag₁ POss PCzart | quottidie PJag₂ PJag₃ PJag₄*
17,10: [permoveor] *om. PJag₃; [quod] sicut x; [prenuncio] denuncio x*
18,1: [hec] *hoc POss; [dixi] om., agg. poster. sul rigo PJag₂ | dixit, corr. poster. PJag₄; [seu] sive x*
18,2: [vero in hijs filijs quicquam] *quicquam in hijs filijs x*
18,3: [dominus] *dominus es PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | dominus et PJag₄; [tuis] om. agg. poster. marg. PCzart*
18,4: [ipso] *ipsam PJag₄; [voluntates] utilitates, corr. poster. PJag₄*
18,5: [tuos] *tuosque x; [ego etiam] et ego x*
18,6: [future tue] *tue future PCzart; [cupere] capere x*
18,8: [tibi placere] *placere tibi PJag₄; [volens moriar] volens PCzart | volo moriar, corr. poster. PJag₄*
18,9: [par] *om. x | agg. poster. marg. PJag₄*

19 Admirans femine constanciam, turbato vultu abijt, confestimque satellitem olim missum ad eam remisit, qui multum excusata necessitate parendi, multumque petita venia siquid ei molestum aut fecisset aut faceret, quasi immane scelus acturus poposcit infantem. Illa eodem quo semper vultu, qualicumque animo, 19,5 filium forma corporis atque indole non matri tantum sed cunctis amabilem in manus cepit, signansque eum signo crucis et benedicens ut filiam fecerat, et diuticule oculis inherens, atque deosculans, nullo penitus signo doloris edito, petenti obtulit. “Et tene”, inquit, “fac quod iussus es. Unum nunc etiam precor: ut, si fieri potest, hos artus teneros infantis egregij protegas a vexatione volucrum 19,5 ac ferarum.” Cum his mandatis reversus ad dominum, animum eius magis ac magis in stuporem egit, ut nisi eam noscet amantissimam filiorum, paulominus suspicari posset hoc femineum robur quadam ab animi feritate procedere, sed cum suorum omnium valde, nullius erat amancior quam viri. Iussus inde Bononiam proficisci, eo illum tulit quo sororem tulerat. Poterant rigidissimo coniugi hec 19,15 benivolencie et fidei coniugalis experimenta sufficere; sed sunt qui, ubi semel inceperint, non desinant; ymo incumbant hereantque proposito. Defixis ergo in uxorem oculis, an ulla eius mutatio erga se fieret contemplabatur assidue, nec ullam penitus invenire poterat, nisi quod fidelior illi indies atque obsequencior fiebat, sic ut duorum non nisi unus animus videretur, isque non communis

-
- 19,1: [Admirans] *Admiras*, corr. poster. PCzart | *Gualterius admirans* PJag₂
19,2: [multumque] *multaque* x
19,3: [siquid] *ac siquid*; [fecisset] *perfecisset* PJag₃; [scelus] om. POss
19,4: [acturus] *facturus* x; [poposcit] *poscit* x; [Illa] *Illaque* x; [eodem] *eadem* POss; [quo semper] om. x
19,5: [atque] *ac* x; [matri] *nostri* x | corr. poster. PJag₂ PJag₄
19,6: [eum] *cum* PJag₂ POss PCzart PJag₃; [fecerat] *faceret* PJag₂ PJag₃ PJag₄
19,7: [diuticule] *diucule* PJag₃ | *diutucule* PJag₄; [inherens] *adherens* PCzart; [nullo] *nulla*, corr. poster. PCzart
19,8: [fac] *et fac* x; [etiam precor] *te precor* PJag₁ POss | *est precor* PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄
19,9: [teneros] *teneris*, corr. poster. PJag₄; [infantis] *infantes* PB
19,11: [nisi] *at ubi* PJag₂; [noscet] *nosceret* PJag₂ POss PJag₂ PJag₃ | *noscit*, corr. poster. *nosceret* PJag₄; [amantissimam filiorum] *filiorum amantissimam* x
19,13: [valde] om. x; [nullius] *nullus* x PB | corr. poster. PJag₂
19,14: [eo] *et* PB; [tulerat] *tulit* x; [rigidissimo coniugi] *rigidissima coniugij* x
19,15: [experimenta] *experimento* PB
19,16: [ymo] *ideo* x | corr. poster. PJag₂ PJag₄; [incumbant] *incubant* PCzart; [hereantque] *habecantque*, corr. poster. PJag₄; [Defixis] *Defixisque* x
19,17: [ulla] *illa* PJag₂ PJag₃; [fieret] om., agg. poster. PCzart
19,18: [ullam] *ullum* x; [fidelior] *fideliter* PJag₁ POss
19,19: [isque] *is* x; [comunis] *cominus* x | corr. poster. PJag₂

amborum sed viri dum taxat unius, uxor enim per se nichil velle, ut dictum est, nichil nolle firmaverat. 19.20

Ceperat sensim de Valterio decolor fama crebrescere: quod videlicet effera 20
 et inhumana duricie, humilis penitencia ac pudore coniugij, filios iussisset
 interfici, nam neque pueri comparebant, neque ubinam gencium essent ullus
 audierat; quo se ille vir alioquin clarus et suis carus multis infamem odiosumque
 reddiderat. Neque ideo trux animus flectebatur, sed in suscepta severitate 20.5
 experiendique sua dura illa libidine procedebat. Itaque cum iam ab ortu filie
 duodecimus annus elapsus esset, nuncios Romam misit, qui simulatas inde literas
 apostolicas referrent, quibus in populo vulgaretur datam sibi licenciam a Romano
 pontifice, ut pro sua et suarum gencium quiete, primo matrimonio reiecto, aliam 20.10
 ducere posset uxorem; nec operosum sane fuit alpestribus rudibusque animis
 quidlibet persuadere. Que fama cum ad Griseldis noticiam pervenisset, tristis, ut
 puto, sed ut que semel de se suisque de sortibus statuisset, inconcussa constitit,
 expectans quid de se ille decerneret cui se et sua cuncta subiecerat. Miserat iam
 ille Bononiam, cognatumque rogaverat ut ad se filios suos adduceret, fama
 undique diffusa virginem illam sibi in coniugium adduci. Quod ille fideliter 20.15

-
- 19,20: [dum taxat] *duxerat*, corr. poster. PCzart; [unius] *unus* PJag₂, PJag₃ | corr. poster. PJag₂ | *ac unius* PJag₄; [nichil] *vel* PJag₁, POSS PCzart PJag₂, PJag₃ | *nil* PJag₄
- 19,21: [nolle] om. PCzart; [firmaverat] *firmavat* PCzart PJag₂ | *formaverat* PJag₃
- 20,1: [sensim] *sensum x* | corr. poster. PCzart PJag₂, PJag₃; [de Valterio] *Gualterio* PJag₁, POSS PCzart PJag₃ | *Gwalterio* PJag₂, PJag₄ | *Valtero* PB; [decolor] *deterior* | agg. poster. sul rigo PJag₂; [quod videlicet] *videlicet quod x*
- 20,2: [effera] *efferi* POSS; [et] *ac x*; [coniugij] *coniugi* PB
- 20,3: [neque] om. PJag₁, POSS; [ubinam] om. PJag₄; [essent] om. *x*
- 20,3-4: [ullus audierat] *nullus auderat x* | corr. poster. marg. *ubinam essent gencium* PJag₂, PJag₄ | corr. poster. *ullus audierat* PJag₂
- 20,4: [clarus] *clarius* PJag₄; [et] *ac* PCzart; [multis] om. *x*
- 20,5: [reddiderat] *reddiderant* PJag₂, PJag₃; [suscepta] *suspecta x* PB
- 20,6: [sua dura] *dura sua x*; [illa] om. *x*
- 20,7: [annus] *animus* PJag₄; [nuncios] *nuncium* PCzart; [simulatas] *simulas* PJag₁, POSS PJag₃ | *simulans* PCzart PJag₂, PJag₄ | corr. poster. PJag₂
- 20,8: [referrent] *referent* PB
- 20,9: [sua et] om. *x* | agg. poster. sul rigo *suo et* PJag₂; [reiecto] *relicto x*
- 20,10: [posset] *possit x*; [fuit] om. PJag₄; [animis] *annis*, corr. poster. POSS
- 20,11: [quidlibet] *quodlibet* PCzart PJag₂, PJag₃, PJag₄ | *persuadere quodlibet* PCzart | *quilibet* PB; [Griseldis] *Griselidis* PJag₄
- 20,12: [de] om. *x* | agg. poster. sul rigo PJag₂; [constitit] *consistit* PCzart
- 20,13: [decerneret] *decernet* PCzart; [se et sua] *et sua x* | *et sua et se* PCzart; [subiecerat] *subiacerat* PJag₁, POSS; [Miserat] *Miseratque x*; [iam] om. PJag₃
- 20,14: [Bononiam] *Boniam*, corr. poster. PJag₃; [cognatumque] *cognatamque* PJag₁, POSS PJag₂, PJag₃, PJag₄ | *cognatamque* PCzart
- 20,15: [sibi in coniugium] *in coniugium sibi x*

executurus, puellam iam nubilem, excellentem forma preclaroque conspicuam ornatu, germanumque simul suum annum iam septimum agentem ducens, cum eximia nobilium comitiva, statuto die iter arripuit.

21 Hec inter Valterius, solito ut uxorem retemptaret ingenio, doloris ac pudoris ad cumulum, in publicum adducte coram multis, “Satis”, inquit, “tuo coniugio delectabar, mores tuos non originem respiciens; nunc quoniam, ut video, magna omnis fortuna servitus magna est, non michi licet quod cuilibet liceret agricole. Cogunt mei, et papa consentit, uxorem me alteram habere, iamque uxor in via est statimque aderit. Esto igitur forti animo, dansque locum alteri, et dotem tuam referens, in antiquam domum equa mente revertere. Nulla homini perpetua sors est.”

22 Contra illa, “Ego”, inquit, “mi domine, semper scivi inter magnitudinem tuam et humilitatem meam nullam esse proporcione[m]; meque nunquam tuo, non dicam coniugio, sed servicio dignam duxi, inque hac domo, in qua tu me dominam fecisti, Deum testor, animo semper ancilla permansi. De hoc igitur tempore quo tecum multo cum honore longe supra omne meritum meum fui, Deo et tibi gratias ago; de reliquo, parata sum bono pacatoque animo paternam domum repetere, atque ubi puericiam egi senectutem agere et mori, felix semper

-
- 20,16:** [excellentem] *excellentemque* POSS; [forma] *formam* PJag₁ PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | corr. poster. PJag₄; [preclaroque] *preclarosque* PJag₂ PJag₃ | corr. poster. PJag₂ | *preclaramque* PJag₄
- 20,17:** [suum] om. PJag₁ POSS PCzart; [simul suum] *suum simul* PB; [septimum] *septennium*, corr. poster. PJag₂
- 21,1:** [Hec] *Hoc* PJag₁; [Valterius] *Gualterius* PJag₁ POSS PCzart PJag₃ PJag₄ | *Gwalterius* PJag₂ | *Valterus* PB
- 21,2:** [adducte coram multis] *educte coram multis x* | *educte coram multis sic affatur* PJag₄
- 21,3:** [coniugio] *coniugij*, corr. poster. PJag₄; [delectabar] *delegabar* POSS; [mores tuos] *mores tuos amabam x*; [quoniam] *enim* PJag₄
- 21,4:** [omnis] *actis animis* PJag₁ POSS PCzart PJag₃ PJag₄ | *actis annis*, corr. poster. sul rigo PJag₂; [liceret] *licet* PJag₄
- 21,5:** [uxorem me] *me uxorem* PJag₂; [est] om. *x*
- 21,5-6:** [iamque uxor... Esto igitur forti animo] om., agg. poster. marg. PJag₄; [forti] *fortis* PCzart
- 21,6:** [dotem tuam] *doctem tuam* POSS | *dotem* PCzart
- 21,7:** [referens] *referendo* PJag₄; [mente revertere] *revertere mente x*
- 21,8:** [est] om., agg. poster. PJag₄
- 22,3:** [non dicam coniugio] *non dicam coniugij* PJag₁ PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄ | corr. poster. *coniugio* PJag₃ PJag₄ | *non coniugio dicam* POSS; [servicio] *se vitio* PB; [dignam] *digna* PJag₁ POSS PCzart PJag₃ PJag₄ | corr. poster. PJag₄; [dux] *dixi x*; [tu me] *me tu* PJag₄
- 22,4:** [Deum testor] *testor Deum* PJag₄; [animo] om. *x*
- 22,5:** [supra] *super x*; [meum] om. PCzart
- 22,6:** [pacatoque] *pacataque* PJag₁ POSS PJag₃ PJag₄ | om. PCzart
- 22,7:** [puericiam] *puericiem* PJag₃

et honorabilis vidua, que viri talis uxor fuerim. Nove coniugi volens cedo, que tibi
 utinam felix adveniat, atque hinc ubi iocundissime degebam quando ita tibi
 placitum, non invita discedo. At quod iubes dotem meam mecum ut auferam, 22.10
 quale sit video, neque enim excidit ut paterne olim domus in limine spoliata meis,
 tuis induta vestibus ad te veni, neque omnino alia michi dos fuit quam fides et
 nuditas. Ecce igitur ut hanc vestem exuo, anulumque restituo quo me subarrasti;
 reliqui anuli et vestes et ornamenta quibus te donante ad invidiam aucta eram, in
 thalamo tuo sunt. Nuda e domo patris egressa, nuda itidem revertar, nisi quod 22.15
 indignum reor ut hic uterus in quo filij fuerunt quos tu genuisti, populo nudus
 appareat. Quamobrem si tibi placet, et non aliter, oro atque obsecro ut in precium
 virginitatis quam huc attuli quamque non refero, unicam michi camisiam linqi
 iubeas earum quibus tecum uti soleo, qua ventrem tue quondam uxoris operiam.”

Abundabant viro lacrimae, ut contineri amplius iam non possent, itaque 23
 faciem avertens, “Et camisiam tibi unicam habeto”, verbis trementibus vix
 expressit, et sic abijt illacrimans. Illa, coram cunctis sese exuens, solam sibi
 retinuit camisiam, qua contacta, nudo capite pedibusque nudis, egreditur; atque ita
 prosequentibus multis ac flentibus fortunamque culpantibus, siccis una oculis et 23.5
 honesto veneranda silencio, ad paternam domum remeavit.

- 22,8: [semper et honorabilis vidua] *semper vidua atque honorabilis* PJag₁ POss PCzart PJag₂
 PJag₃ | *vidua semper atque honorabilis* PJag₄; [Nove] *nonne* PJag₁; [coniugi] *coniugij*
 PJag₂ PJag₄ corr. poster. PJag₂; [cedo] *cedere* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ |
credere, corr. poster. PJag₄
- 22,8-9: [tibi utinam] *utinam tibi x*; [quando] *quidem* PJag₄
- 22,10: [placitum] *placitum est* PJag₄ PB; [discedo] *discedam x* PB; [At quod] *Atqui x* | corr.
 poster. PJag₄ | *At quid* PB; [dotem meam] *dotem meum* POss; [auferam] *afferam x*
- 22,11: [quale] *qualis* PJag₂ | corr. poster. *qualis* PJag₄; [excidit] *excidit memoria* PJag₄;
 [limine] *limimine* PCzart
- 22,12: [omnino] *animo x* | corr. poster. PJag₄; [michi dos] *dos michi* PCzart PJag₄
- 22,13: [ut] *et* PCzart; [restituo] *tibi restituo* PJag₃
- 22,14: [aucta] *adducta* PJag₄
- 22,15: [sunt] *sicud*, corr. poster. PJag₄; [patris] *patris mei x*
- 22,18: [huc] *huic* PJag₁ POss | *hic* PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄
- 22,19: [qua... operiam] *que... operiat* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | *quam... operias*, corr.
 poster. PJag₄; [tue quondam uxoris] *uxoris tue quondam* PCzart
- 23,1: [ut] *et x* | corr. poster. PJag₃; [iam] om. PJag₃; [non] om. PJag₂ PJag₄ | agg. poster.
 marg. PJag₂; [possent] *potui* PCzart | *posset* PB
- 23,2: [tibi unicam habeto] *sibi unicam haberi* PCzart
- 23,3: [sese] *se* PCzart PJag₄
- 23,3-4: [solam sibi retinuit camisiam] *sibi unicam retinuit camisiam* PJag₁ POss PCzart PJag₂ |
sibi unicam camisiam retinuit PJag₃ | *sibi unicam camisiam tenuit* PJag₄
- 23,4: [contacta] *contenta x*; [nudo] *nuda x*; [pedibusque nudis] *nudisque pedibus* PJag₁ POss
 PCzart PJag₂ PJag₃ | *nudisque pedis* PJag₄; [egreditur] *coram cunctis egreditur* PB
- 23,5: [siccis] agg. poster. sul rigo *sicca* PJag₂; [una oculis] *oculis una* PJag₄
- 23,6: [honesto] *honeste* POss | *honesta* PJag₂; [veneranda] *verecunda x*

- 24 Senex, qui has filie nuptias semper suspectas habuerat neque unquam tantam spem mente conceperat semperque hoc eventurum cogitaverat, ut, sacietate sponse tam humilis exorta, domo illam quandoque vir tantus et more nobilium superbus abiceret, tunicam eius hispidam et attritam senio, abdita parve domus in parte servaverat. Audito ergo non tam filie tacite redeuntis quam comitum strepitu, occurrit in limine et seminudamantiqua veste cohoperuit. Mansit illa cum patre paucos dies equanimitate et humilitate mirabili, ita ut nullum in ea signum animi tristioris, nullum vestigium fortune prosperioris extaret, quippe cum in medijs opibus inops semper spiritu vixisset atque humilis.
- 25 Iam Panici comes propinquabat, et de novis nupcijs fama undique frequens erat; premissoque uno e suis, diem quo Salutias perventurus esset acceperat. Pridie igitur Valterius, ad se Griseldim evocans, devotissime venienti, “Cupio”, ait, “ut puella cras huc ad prandium ventura magnifice excipiat, virique et matrone qui secum sunt, simulque et nostri qui coniugio intererunt, ita ut locorum verborumque honor integer singulis pro dignitate servetur. Domi tamen feminas ad hoc opus ydoneas non habeo; proinde tu, quamvis veste inopi, hanc tibi, que mores meos nosti optime, suscipiendorum locandorumque hospitem

-
- 24,2: [tantam] om. PJag₄; [eventurum] venturum x
 24,3: [sacietate] societate PJag₁ POss PCzart PJag₃ | sacietate PJag₂ PJag₄ | agg. poster. marg. *saciate* PJag₄; [humilis] humili x; [more] om., agg. poster. marg. PJag₄
 24,4: [eius] om. x; [et] om., agg. poster. sul rigo PJag₂; [abdita] abditam PJag₄ PB
 24,5: [Audito] Audita PJag₁ POss; [non tam filie tacite redeuntis quam] filie redeuntis non tamquam x | corr. poster. non tam filie redeuntis quam PJag₂ PJag₄
 24,6: [comitum] tonnitum PJag₃; [limine] limite PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃; [seminudam] se seminudam x
 24,7: [patre] parte PB; [paucos dies] paucas dies PJag₃ | aliquos dies paucos PJag₄; [et humilitate] atque humanitate PB
 24,9: [opibus] quibus PJag₄; [atque] ac x
 25,1: [Panici] pauci POss | patris, corr. poster. PJag₄ | Panicus PB; [fama undique frequens] fama frequens PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ PJag₄ | frequens fama PCzart
 25,2: [e suis] ex socijs x | agg. poster. sul rigo PJag₂; [perventurus] preventurus PCzart PJag₂; [esset] erat PJag₃ PJag₄
 25,3: [acceperat] accepit x; [Valterius] Gualterius PJag₁ POss PCzart PJag₃ | Gwalterius PJag₂ | Gulnerius PJag₄ | Valterus PB; [Griseldim] Griseldem PJag₁ PJag₂ PJag₃ | Griseldem POss PCzart PJag₄ | Griseldam PB; [evocans] advocans x; [venienti] ut menti x | corr. poster. ut venienti PJag₄
 25,4: [cras huc ad prandium] huc ad prandium cras PCzart | cras ad prandium huc PJag₄; [ventura] venturam PJag₂ PJag₄; [magnifice] legitime x | agg. poster. sul rigo PJag₂; [excipiat] excipiat POss
 25,5: [et] om. x; [coniugio] convivio x PB
 25,6: [integer] om. x | agg. poster. marg. PJag₂
 25,7: [tu] om. x

curam sumes.” “Non libenter modo”, inquit illa, “sed cupide et hoc et quecumque tibi placita sensero faciam semper, neque in hoc unquam fatigabor aut lentescam dum spiritus huius reliquie ulle supererunt.” Et cum dicto, servilia mox instrumenta corripens, domum verrere, mensas instruere, lectos sternere, ortarique alias ceperat, ancille in morem fidelissime. 25.10

Proxime lucis hora tertia, comes supervenerat; certatimque omnes et puelle et germani infantis mores ac pulcritudinem mirabantur. Erantque qui dicerent prudenter Valterium ac feliciter permutasse, quod et sponsa hec tenerior esset et nobilior, et cognatus tam speciosus accederet. Sic fervente convivij apparatu, ubique presens omniumque sollicita Griseldis, nec tanto casu deiecta animo nec obsolete vestis pudore confusa, sed sereno vultu intranti obvia puelle, “Bene venerit domina mea”, inquit. Dehinc ceteros dum convivas leta facie et verborum mira suavitate susciperet, et immensam domum multa arte disponderet, ita ut omnes et presertim advene unde ea maiestas morum atque ea prudentia sub tali habitu vehementissime mirarentur, atque ipsa imprimis puelle pariter atque 26.10

-
- 25,8-9: [hanc tibi... sumes. Non] om. x | agg. poster. marg. **PJag₂ PJag₄**; [nostri optime] *optime nosti* **PJag₂**; [que] om. **PJag₄**; [locandorumque] _____que **PJag₄**; [et hoc] *hoc x* | agg. poster. sul rigo **PJag₄** | et haec **PB**
- 25,10: [placita] *placida x*; [neque] *nec x*
- 25,11: [ulle] om., agg. poster. marg. **PJag₄** | velle **PB**; [servilia] *servilia opera* **PJag₄**
- 25,12: [verrere] agg. poster. sul rigo *vertere* **PJag₂**
- 25,13: [ceperat] om. x; [morem] *modum* **PB**
- 25,13-26,1: [fidelissime. Proxime lucis] *fidelissime proxime. Lucis* **POss**
- 26,2: [ac pulcritudinem] et pulcritudines **PJag₁ PCzart PJag₂ PJag₃ PJag₄** | agg. poster. sul rigo **PJag₂** | et pulcritudinis **POss**
- 26,3: [Valterium] om. x | *Valterum* **PB**; [sponsa hec] *hec sponsa x*
- 26,4: [accederet] *accideret* **PCzart**; [Sic] *Sicque x*
- 26,4-5: [convivij apparatu] *apparatu convivij* **PJag₂** | *coniugij apparatu* **PJag₃ PJag₄**
- 26,5: [ubique] *ubi x* | corr. poster. **PJag₂**; [omniumque] *omnium x*; [Griseldis] *Griselidis* **PJag₄**; [deiecta] om., agg. poster. marg. **PJag₄**
- 26,6: [obsolete] *ab insolite x*; [intranti obvia] *obviam x*
- 26,6-7: [puelle, “Bene venerit] *puellae, flexo poplite servilem in modum, vultuque demisso reverenter atque humiliter “Bene venerit* **PB**
- 26,7: [Bene... inquit] *Bene venerit, inquit, domina mea x* | *Bene venit* **PCzart**
- 26,8: [immensam domum] *in mensam domini* **PJag₄**; [multa arte disponderet] *multa disponderet arte* **PCzart** | *mira arte disponderet* **PJag₂**
- 26,9: [ea maiestas] *maiestas x* | agg. poster. sul rigo **PJag₂**; [atque] om. **PCzart**; [ea prudentia] *prudenciam x* | corr. poster. **PJag₂**

infantis laudibus saciari nullo modo posset, sed vicissim modo virgineam, modo infantilem eleganciam predicaret.

- 27** Valterius, eo ipso in tempore quo assidendum mensis erat in eam versus, clara voce coram omnibus, quasi illudens, “Quid tibi videtur”, inquit, “de hac mea sponsa? Satis pulcra atque honesta est?” “Plane”, ait illa, “nec pulcrior ulla nec honestior inveniri potest. Aut cum nulla unquam, aut cum hac tranquillam
 27.5 agere poteris ac felicem vitam; utque ita sit cupio et spero. Unum bona fide te precor ac moneo: ne hanc illis aculeis agites quibus alteram agitasti, nam quod et iunior et delicatius enutrita est, pati quantum ego auguror non valeret.” Talia dicentis alacritatem intuens atque constanciam tocians tamque acriter offense mulieris examinans, et indignam sortem non sic merite miseratus, ac ferre diucius
 27.10 non valens, “Satis”, inquit, “mea Griseldis, cognita et spectata michi fides est tua, nec sub celo aliquem esse puto qui tanta coniugalis amoris experimenta perceperit.” Simul hec dicens, caram coniugem leto stupore perfusam et velut e somno turbido experrectam, cupidis ulnis amplectitur et “Tu”, ait, “tu sola uxor

26,10: [ipsa] ipsam PJag₁ POss PJag₂ PJag₃; [atque] ac x

26,11: [modo] om., agg. poster. sul rigo PJag₄

26,11-12: [modo virgineam, modo infantilem] modo infantilem modo virgineam PJag₁ POss PJag₂ | modo infantem modo virgineam PCzart | modo infantulam modo virgineam PJag₃ | modo infantulum modo virgineam PJag₄

27,1: [Valterius] Gualterius PJag₁ POss PCzart PJag₃; [Gualterius] PJag₁ PJag₄; [ipso] om. x; [assidendum mensis] in mensis assidendum PJag₁ PCzart | in mensis assistendum POss | in menses assidendum PJag₂ PJag₃ PJag₄; [in eam] et in eam PJag₄

27,1-2: [versus, clara voce] clara versus voce PCzart; [quasi illudens] illudens quasi PJag₄

27,2-3: [Quid tibi... de hac mea] Quid, inquit, tibi nunc de hac mea PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ | Quid tibi videtur, inquit, Griseldis, de hoc mea PB

27,3: [atque] ac x; [honesta est? Plane, ait illa] honesta? Est plane, ait illa PJag₄; [pulcrior ulla] ulla pulcrior x

27,4: [nec honestior] et honestior PCzart; [potest] posset x; [unquam] inquam, corr. poster. PJag₃

27,5: [agere poteris] poteris agere, corr. poster. PJag₃; [utque ita sit] utque sic x; [et spero] spero, corr. poster. sul rigo PJag₃; [bona fide te] te bona fide x

27,6: [moneo] admoneo PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ PJag₄ | amoneo PCzart; [nam quod] namque PJag₄

27,7: [et iunior] iunior x; [delicacius] delicacior x; [ego] om. x; [auguror] augurior PJag₁ POss PCzart PJag₂ | angurior PJag₃ PJag₄; [valeret] valebit x

27,8: [tamque] tamquam POss

27,9: [examinans] examinas PCzart | ex animans PJag₄ | corr. poster. examina PJag₂; [indignam sortem] sortem indignam x; [merite] merito PJag₄

27,10: [Griseldis] Grisoldis PCzart | Griselides PJag₄; [cognita] cogita PB; [et spectata] et expectata PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ | et experta PCzart | est et expectata PJag₄ | corr. poster. PJag₂; [michi fides] fides michi PJag₄; [est] om. x

27,11: [aliquem] aliquam PJag₄; [puto] puta POss; [qui] que PJag₄

27,12: [perceperit] perciperet PCzart; [hec] hoc PJag₁ PJag₃

27,13: [e somno] somno x; [turbido] turbio PJag₃; [cupidis] cubitis POss | cupiditatis PCzart | agg. poster. sul rigo cupiditatis PJag₁; [tu] om. PB; [uxor mea] mea uxor PCzart

mea es; aliam nec habui nec habebo. Ista autem, quam tu sponsam meam reris, filia tua est; hic, qui cognatus meus credebatur, tuus est filius: que divisim perdita 27.15 videbantur, simul omnia recepisti. Sciant qui contrarium crediderunt me curiosum atque experientem esse, non impium; probasse coniugem, non damnasse; occultasse filios, non mactasse.”

Hec illa audiens, pene gaudio exanimis et pietate amens iocundissimisque 28 cum lacrimis, suorum pignorum in amplexus ruit, fatigatque osculis, pioque gemitu madefacit. Raptimque matrone alacres ac faventes circumfuse, vilibus exutam suis, solitis vestibus induunt exornantque; plaususque letissimus et fausta omnium verba circumsonant, multoque cum gaudio et fletu ille dies celeberrimus 28.5 fuit, celebrior quoque quam dies fuerat nuptiarum. Multosque post per annos ingenti pace concordiaque vixere; et Valterius inopem socerum, quem hactenus neglexisse visus erat ne quando concepte animo obstaret experientie, suam in domum translatum in honore habuit, filiam suam magnificis atque honestis nupcijs collocavit, filiumque sui domini successorum liquit, et coniugio letus et 28.10 sobole.

-
- 27,14: [habebo] *habeo* PJag₂ PJag₄ | corr. poster. PJag₃; [ista] *istam* PB; [reris] *putas* x
 27,15: [qui] om. PCzart; [meus] om. x; [tuus est filius] *tuus es filius* PJag₁ POss | *filius tuus est* PCzart; [que... perdita] *qui... perdit* x
 27,16: [crediderunt] om. PJag₃
 27,17: [non impium,... non damnasse] *non imperium probasse, coniugium non damnasse* x | corr. poster. *impium* PCzart PJag₂ | corr. poster. *coniugem* PJag₂
 27,18: [non mactasse] *non amasse*, corr. poster. PJag₃
 28,1: [pene] *poenae* PB; [iocundissimisque] *iocundissimis* PCzart
 28,2: [fatigatque osculis] *fatigabatque oculos* x
 28,3: [madedacit] *madedecit* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₃ | *madescit* PJag₄; [alacres ac faventes] *alacres et faventes* PJag₁ PJag₂ PJag₃ PJag₄ | *illacres et faventes* POss | *faventes et alacres* PCzart; [circumfuse] *circumfulse* POss
 28,5-6: [celeberrimus fuit] *celeberrimus actus est* PJag₁ POss PCzart PJag₂ PJag₄ | om. PJag₃
 28,6: [celebrior] *celebrior* PJag₁ POss PCzart PJag₃; [dies fuerat] *fuerit dies* PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ | *fuit dies* PCzart PJag₄; [post per annos] *per annos post* PCzart | *post annos* PJag₃ | *per post annos* PJag₄
 28,7: [concordiaque] *et concordia* x; [Valterius] *Gualterius* PJag₁ POss PCzart PJag₃ PJag₄ | *Gualterius* PJag₂ | *Valterus* PB
 28,8: [animo] om. x
 28,9: [translatum in honore] *transitum in honorem* x | agg. poster. sul rigo *translatum* PJag₂; [filiam] om., agg. poster. marg. PCzart; [suam] *suis* PJag₁ POss PCzart PJag₂
 28,9-10: [atque honestis nupcijs] *nupcijs atque honestis* x
 28,10: [collocavit] *collocavitque* PJag₄; [sui] *suum* x | agg. poster. sul rigo PJag₂ | corr. poster. PJag₄; [liquit] *liquit heredem* agg. poster. sul rigo PJag₄; [et] om. x
 28,11: [et sobole] *ac sobole* PJag₁ POss PJag₂ PJag₃ PJag₄ | *hac sobole* PCzart

Hanc hystoriam stilo nunc alio retexere visum fuit, non tam ideo, ut matronas nostri temporis ad imitandam huius uxoris pacienciam, que michi vix imitabilis videtur, quam ut legentes ad imitandam saltem femine constanciam excitarem, ut quod hec viro suo prestitit, hoc prestare Deo nostro audeant, qui licet (ut Iacobus ait Apostolus) intentator sit malorum, et ipse neminem temptet. Probat tamen et sepe nos multis ac gravibus flagellis exerceri sinit, non ut animum nostrum sciat, quem scivit ante quam crearemur, sed ut nobis nostra fragilitas notis ac domesticis indicijs innotescat. Abunde ego constantibus viris ascripserim, quisquis is fuerit, qui pro Deo suo sine murmure paciatur quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est.

- 29,1: [stilo nunc] *nunc stilo* PJag₁ POSS PCzart PJag₂ PJag₃; [ideo] *omnino* PJag₁ POSS PJag₂ PJag₃ | *animo* PCzart PJag₄ | corr. poster. sul rigo *adeo* PJag₂
- 29,2: [imitandam] *imitandum* x
- 29,2-3: [michi vix imitabilis videtur] *vix non immutabilis videtur* PJag₁ POSS PJag₂ PJag₄ | *vix inimitabilis videtur* PCzart | *vix immutabilis videtur* PJag₃ | corr. poster. *imitabilis* PCzart | corr. poster. PJag₂
- 29,3: [imitandam saltem] *imitandum* x | agg. poster. sul rigo *saltem* PJag₂
- 29,4: [quod hec] *quid hec* PJag₁ POSS | *quod que* PJag₄; [prestitit] *prestīt* PJag₃; [hoc] *hij* PJag₃; [audeant] *audiant* PJag₁ POSS PJag₂ PJag₄ | *audiantur*, corr. poster. *audiant* PCzart | agg. poster. sul rigo *audeant* PJag₂; [qui] *que* PJag₄
- 29,5: [malorum] *multorum* x | agg. poster. sul rigo *malorum* PJag₂; [temptet] *temptat* PJag₄
- 29,6: [probat] *probet* PJag₃ PJag₄; [et sepe] *ut sepe* x; [flagellis] om. x | agg. poster. marg. PJag₂; [exerceri] *exercere* PJag₄
- 29,7: [sciat] *nesciat* PJag₂
- 29,8: [ac] om. x; [indicijs] om. POSS; [ego] om. x
- 29,9: [quisquis is fuerit] *quis is fuit* PCzart; [pro] om. x; [paciatur] om. x | agg. poster. sul rigo PJag₂; [quod] *quid* PJag₁ POSS
- 29,10: [passa est.] *passa est in posterum letissime coronabitur amen. POSS PCzart* | *passa est in posterum letissime coronabitur amen. Finis* PJag₁ | *passa est in posterum letissime coronabitur amen. Explicit Epistula domini francisci de insigni obedientia et fide uxorina.* PJag₂ | *passa est in posterum legitissime conabitur amen.* PJag₃ | *passa est in posterum letissime coronabitur amen.* PJag₄

BIBLIOGRAFIA

I. Edizioni del testo petrarchesco (ordine cronologico)

Ad eundem [Iohannem Bochacium de Certaldo] *Insignis obedientia et fides uxoria*; [in:] Idem; *Opera Latina*; *Impressum Venetiis per Simonem Papiensem dictum Bivilaquam, Anno Domini 1503, die vero 15 Julii*; f. 202r.–204v [Copia Jag, n° inv.: Neolat. 1391].

De oboedientia ac fide uxoria Mythologia; [in:] Idem; *Francisci Petrarcae Florentini, Philosophi, Oratoris, et Poetae clarissimi, reflorescentis literaturae Latinaeque linguae, aliquot seculis horrenda barbarie inquinatae ac pene sepultae, assertoris & restauratoris, Opera quae extant omnia*. (...) *Adiecimus eiusdem authoris, quae Hetrusco sermone scripsit carmina* (...). *Basileae, Henrichus Petri, 1554.*, t. I, pp. 601–607 [Copia Jag, n° inv.: Neolat. 1366].

Ad Iohannem Boccacium de Florentia Franciscus Petrarca laureatus poeta: historia Griseldis; [in:] Goleniščev-Kutuzov, Ilja N.; [Golenistcheff-Koutouzoff, Elie]; *L'histoire de Griseldis en France au XIVe et au XVe siècles*; Paris, E.Droz, 1933 (rist. an.: Genève, Slatkine Reprints, 1975), pp. 249–274.

De insigni obedientia et fide uxoris; [in:] Severs, Jonathan Burke; *The Literary Relationships of Chaucer's "Clerkes Tale"*; New Haven, Yale Univ. Press, 1942 (rist. an.: Hamden, Connecticut, Archon Books, 1972), pp. 254–288.

De insigni obedientia et fide uxoria; [in:] Idem; *Opere latine*; a c. di Antonietta Bufano, vol. II, Torino, UTET, 1975 (rist. 1987), pp. 1311–1339 [testo originale, trad. it. di: A.Bufano].

Boccaccio, Giovanni; **Petrarca**, Francesco; *Griselda*; a c. di Luca Carlo Rossi, Palermo, Sellerio Editore, 1991.

Francisci Petrarce, poete laureati, de insigni obedientia et fide uxoria, ad Iohannem Boccacium de Certaldo; [in:] Lamarque, Henri [éd.]; *L'histoire de Griselda, une femme exemplaire dans les littératures européennes*; t.I: prose et poésie, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail, 2000, pp. 66–103.

II. Codici manoscritti della novella petrarchesca nelle biblioteche polacche:¹

II.1. Biblioteca Jagellonica, Cracovia.

Cod. ms. 42, ca 1450–1460, f.22r.–25v.: *Epistula domini francisci de insigni obedientia et fide uxoria Incipit. Librum tuum, quem nostro materno eloquio ut opinor... (...) ... fides penes autorem meum scilicet Iohannem sit. Hec prefatus incipio. Est ad Italie latus occiduum Vesulus ex Apenninij iugis mons unus... (...) ... rusticana hec*

¹ Per la descrizione dettagliata delle testimonianze manoscritte appartenenti al *Corpus Ioannianum* (II.1-3 e II.4 cod. IV Q 48) vedi: *Appendice, Premessa II.2, α- Δ₂*.

muliercula passa est. In posterum letissime coronabitur. Amen. Explicit Epistola domini francisci de insigni obedientia et fide uxorina.

Cod. ms. 126, ca 1440 – inizi XVI sec., f. 40r. – 42v.: (*Domino Iohanni Bochacio de Certaldo epistola domini francisci De insigni obediencia et fide uxorina. (...) [L]ibrum tuum, quem nostro materno eloquio... (...) ... fides penes autorem meum scilicet sit. [E]St ad Ytalie latus occiduum Vesulus ex Apenini iugis mons unus... (...) rusticana hec muliercula passa est. In posterum letissime coronabitur. Amen. Finis.*)

Cod. ms. 173, ca 1450, ante 1460 [Orationum, sermonum, epistularum et opusculorum copiarium], **f. 223r. – 223v.:** *Epistola domini Francisci de insigni obediencia et fide uxorina. Librum tuum, quem nostro materno eloquio ut opinor... (...) ... fides penes autorem meum scilicet sit.; f. 223v. – 227r.:* *Est ad ytalie latus occiduum... (...) ...rusticana hec muliercula passa est. In posterum legitissime conabitur [sic!]. Amen.*

Cod. ms. 2232, XV sec., f. 202r.–208v. (198r. –204v.): *Epistola domini francisci de insigni obediencia et ffide uxorina videatur. Librum tuum, quem nostro materno eloquio, ut opinor... (...) ...penes autorem meum sit. Est ad ytalie latus occiduum Vesulus ex Apenini iugis mons unus... (...) ... quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est in posterum letissime coronabatur [sic!], Amen.*

II.2. Biblioteca dell'Istituto Nazionale Ossoliński, Breslavia.

Cod. ms. 601, XV sec.: col. **311 r. –317 v.:** [tit. om.: *Epistola domini Francisci Petrarche ad Ioannem Boccacium De insigni obediencia et fide uxorina*]. **311r. –312r.:** *Librum tuum, quem nostro materno eloquio ut opinor... (...) ... fides penes autorem meum scilicet sit. 312r. –317v.:* [E]St ad ytalie latus occiduum vesulus... (...) ... qui deo suo sine murmure quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est in posterum letissime coronabitur amen.

II.3. Biblioteca dei Principi Czartoryski, Cracovia.

Cod. ms. 1242, XV sec. [Dictionaria iuridica, tractatus, epistolae selectae, orationes saeculi XV], **f. 143r. –149v.:** *Domino Iohanni Bochacio de Certaldo epistola domini Francisci de insigni et fide uxorina obediencia. Librum tuum, quem nostro materno eloquio, ut opinor... (...) ... fides penes autorem meum scilicet sit. Est ad ytalie latus occiduum Vesulus... (...) ... qui deo suo sine murmure quod pro suo mortali coniuge rusticana hec muliercula passa est in posterum letissime coronabitur amen.*

II.4. Biblioteca dell'Università di Breslavia.

Cod. ms. IV F 61², cartaceo, 28,5x20,5cm., f. 113, l'ultimo quarto del XIV sec., f. 109v. – 113v. (121v. –125v. della vecchia numerazione): [f. 109v.]: *Francisci pe.[trarce] Ad Johannem boccacium De obediencia et fide uxoria. Librum tuum, quem nostro materno eloquio (...) fides penes autorem meum Johannem sit. Hec prefatus incipio. [f. 110v. –113v.]:* *Est ad italie latus occiduum vesulus unus... hec muliercula passa*

---

² Descrizione in: W. GÖBER, vol.9, pp. 213-215.

est. Legatura in pelle, carta italiana (filigrana: rosetta di otto rami = Lombardia, pentagramma con la corona = Venezia), sul dorso il titolo: *Francisci Petrarche opera*, sul f.1r.: *Francisci Petrarche de viris illustribus et alia opera*.

Il contenuto: **1.** *De viris illustribus* (f.2r.–49v.); **2.** *Quorundam clarissimorum heroum post Petrarce obitum supplementum* di Lombardo della Seta (f.50r.–98r.); **3.** *Epistola quam scripsit dominus Franciscus Pe.[trarca] domino Nicole de Azarolis* [Nicola Acciaiuolo. *Fam.* XII,2] (f.98r.–100v.); **4.** L'indice dei capitoli di *De viris illustribus* (f.101r.–v.); **5.** *Francisci Petrarche laureati brevis collatio quam fecit coram rege Ungarie* (f.102r.–103v.); **6.** *Collatio Babilonici et Romani Imperij* (f.103v.–104r.); **7.** *Declamationes Collucij Pierij Salutati Florentini* (f.104r.–105r.); **8.** *Brevis prefatio magistri Petri de Castelleto ordinis heremitarum sancti Augustini in historiam illustris Fran[cisci] Pe[trarce] laureati incipit*. (f.105r.–v.) **9.** *Fran[cisci] Pe[trarce] de Florentia laureati incipit vita ab excellenti eius discipulo Johanne Boccacio de Certaldo inchoata ac post eius obitum perfecta et correcta a magistro Petro de Castelleto* (f.105v.–108r.); **10.** *Copia privilegij gloriose laureationis illustris Fran[cisci] Pe[trarce] Florentini laureati poete* (f.108r.–109r.); **11.** *Ad Johannem boccacium De obediencia et fide uxoria...*, cit.

Il codice redatto probabilmente in Italia. Provenienza: nel 1454 appartenente a un certo M. Breisacher (iscriz. sulla II^a p. cop.: *1454 Maiora sperat M.Breisacher*), dopo alla biblioteca dei canonici regolari agostiniani a Sagan (Žagaň in Bassa Slesia), come dalle iscriz. sul f.1r.: *Catalogo inscriptus Canonic.Regul. Sagani ad D.Virg.*, sulla II^a p. cop.: *Bibliothecae Canonic.Regul. ad D.V. Sagani. Denuo annotatum 1738 e Aus der Bibliothek der Augustiner Chorherrn zu Sagan*.

Cod. ms. I F 262³, cartaceo, 29,5x22cm., f. 208, **1^a metà XV sec., f.8r.–14v.** (14r.–20v. della nuova numerazione): [f.8r.–8v.:] *Librum tuum, quem nostro materno eloquio... hec prefatus incipit.* [f.8v.–13v.:] *Est ad Ytalie latus occiduum... rusticana hec muliercula passa est.* [f.13v.–14v.:] [U]rsit amor tui ut scriberem senex (...) valet epistole. *Inter Colles Euganeos VI idus Januarius M^oCCC^oLXXIII^o.* Legatura in pelle. Contiene, tra le altre opere, l'*Epitome de Tito Livio* di Floro (f.20r.–71r.) e *De genealogiis deorum gentilium* di Boccaccio (f.84r.–98r.). Proveniente dal convento dei canonici regolari agostiniani a Breslavia (iscriz. sulla II^a pag. cop.: *Aus der Bibliothek der Augustiner Chorherrn zu Breslau*).

Cod. ms. I O 138⁴, cartaceo, 14,5x10,5cm., f. 166, **sec. metà XV sec. (1458–1478).** [f.53r.–54r.:] *Epistola domini francisci petrarche laureati poete ad dominum Johannem florentinum poetam de hystoria Griseldis mulieris maxime constancie et paciencie in preconium omnium laudabilium mulierum. Librum tuum, quem nostro materno eloquio (...) hec prefatus incipio.* [f.54r.–62v.:] *Incipit hystoria. Est autem ad ytalicorum latus occiduum... hec muliercula passa est.* **1477 Erffordie.** *Explicit epistola domini francisci petrarche laureati poete ad dominum Johannem florentinum poetam de constancia Griseldis mulieris maxime constancie et paciencie in preconium omnium laudabilium mulierum.* Legatura in pelle, varie mani. Contiene degli *sermones* anonimi, commenti filosofici alle Sacre Scritture, *Rota fortunae* di Hugo de Folieto (ff. 9r.–15v.) e un cospicuo formulario epistolare. Proveniente dalla biblioteca dei frati domenicani della chiesa di S. Adalberto a Breslavia (iscriz.: *Ex bibliothecae Ord. Predicat. Wratisl. ad S. Adalb.*).

³ Descrizione in: W. GÖBER, vol.1, pp. 97-100.

⁴ Descrizione in: W. GÖBER, vol.24, pp. 348-352.

Cod. ms. IV Q 48^s, cartaceo, 21x14,5cm., f. 355, XV sec. (1446/7), f.354v.–355v.: [s.t.] [L]ibrum tuum, quem nostro materno eloquio, ut opinor, olim iuvenibus congressisti... (...). *...penes autorem meum sit. Est ad ytalie manus* [il manoscritto incompiuto].

III. Versioni polacche della storia di Griselda **(ordine cronologico):**

III.1) Anonimo [versione in prosa]; *Historyja znamienita, wszystkim cnym paniom na przyklad pokory, posluszenstwa i cichości wydana. O Gryzelli, Salurskiej Księżnie w ziemi włoskiej*; Kraków, s.n., s.d. [ante 1551]; 8°, 36 pp. Copie superstiti:

[A:] [HISTORIA | Známienita... O | GRYZELLI...]; s.t., s.l., s.n., s.d. [Raków, Sebastian Sternacki, post 1603, ante 1635], 8°, manca il frontespizio e le carte A₄, A₅, A₈, numerosi difetti (le lacune interessano ca 18% del testo); carte 20+2, numerazione originale A₁–C₈, numerazione BN 1–20. Il testo in una cornice xilografica con motivi floreali. Conservate in doppia copia le carte B₃ e B₆ (7 e 10 sec. la numerazione BN). Copia proveniente dalle collezioni di Alodia Kawecka-Gryczowa, da lei recuperata dalla carta da macero, ritrovata e catalogata nella BN il 26 giugno 2002, n° inv.: BN. XVII.2.1551.

[B₁:] [antiqua:] HISTORIA | Známienita, | WSZYTAKIM CNYM PANIOM, | [gotico:] Ná przykład pokory / po[ł]u= | [ze]n[st]wá / y [c]ichości / | [antiqua:] WYDANA. | [gotico:] O | [antiqua:] GRYZELLI | SALVRSKIEY XIĘZNIĘ | w ziemi Wło[sk]kiej. | [ornamento tipografico] | w KRAKOWIE.; s.n., s.d.; 8°, frontesp. ornam. circolare, pp. 36 numerate. Copia proveniente dalle collezioni di Józef Maksymilian Ossoliński (8990/1), n° inv.: XVII–7132. Buono stato di conservazione, copia restaurata e rilegata il 28.6.1968 (data sulla pag. int. copertina). Pag.1: timbro ovale con l’emblema dell’ascia e la scritta: *Instytut Ossolińskiego*.

[B₂:] [antiqua:] HISTORIA | Známienita, | WSZYTAKIM CNYM PANIOM, | [gotico:] Ná przykład pokory / po[ł]u= | [ze]n[st]wá / y [c]ichości / | [antiqua:] WYDANA. | [gotico:] O | [antiqua:] GRYZELLI | SALVRSKIEY XIĘZNIĘ | w ziemi Wło[sk]kiej. | [ornamento tipografico] | w KRAKOWIE.; s.n., s.d.; 8°, frontesp. ornam. circolare, pp. 36 numerate. Copia proveniente dalle collezioni di Walenty Fiałek, n° inv.: WF 2763. Copia in perfetto stato di conservazione, senza rilegatura, solo cucitura brochure. Piccoli danni provocati dagli insetti. Sulle pp. 4, 5, 6, 11, 12, 13 compaiono le annotazioni manoscritte di un lettore sei- o settecentesco.

[Framm. rist. dalla copia B₁ in: Waclaw WALECKI; ‘Z duchem w rozmawianiu’. *Szesnastowieczna proza polska*; Nowy Wiśnicz, Secesja, 1991, pp. 261–267].

III.2) Anonimo; [versione poetica di *Historyja znamienita*] *Gryzella. O posluszenstwie, stalosci i cierpliwosci slachetnej, dobrej a cnotliwej malzonki: nadobny przyklad i historyja margrabi jednego, który ubogiego kmiecia swojego córke pojął za żonę, jako ją ciężko probował.*; [antiqua:] GRIZELLA. | [gotico:] O po[ł]u[ze]n[st]wie / [st]alosci y | [c]ierpliwosci [slachetnej] dobrej á cnotli= | wey Malzonki: nadobny prziklad y hi[st]oriá | Márggrábi iednego / ktori ubogiego Kmieciá | [woiego] córke pojął za Zonę / iáko | iá [c]ię[ż]ko probował.; s.l., s.n. [Wrocław, Kryspin Szarffenberger], M.D.LXXI.; 4°; frontesp. con l’incisione, col. A₁₋₃, pp. 80 + 2, col. M₁₋₃; Copia unica Kor, n° inv.: Cim.Qu.2452. Legatura in pelle chiara, XVI sec., ornamenti. Copia rilegata assieme a: 1. [Biernat da Lublino, ca 1465–

⁵ Descrizione in: W. GÖBER, vol.19, p. 185.

1529] *Żywot Ezopa Fryga Mędrca obyczajnego i z przypowieściami jego: z niektórymi też innych sławnych mędrców przykłady osobliwymi a barzo śmiesznymi i też krotochwilnymi. W drukarni Stanisława Szarfenbergera, Roku 1578* (n° inv.: Cim.Qu.2450); 2. [Bartosz Paprocki, ca 1543–1614] *Hetman, albo własny konterfet hetmański, skąd się siła wojennych postępów każdy nauczyć może. Exercitus sine duce, bellua sine capite. W Krakowie, drukowano u Mattheusza Syebeneychera, Roku Pańskiego 1578* (n° inv.: Cim.Qu.2451). Sul dorso la scritta: *Żiwot / Fabule / Ezopa*. Libro proveniente dalle collezioni di Adam Tytus Działyński (1796–1861).

III.3) Maciej de Sowina **Głokowski** (1590–1658); [versione poetica] ***Griselida przez Macieja Głokowskiego napisana Roku Pańskiego 1641***, S.l. Ed. dispersa. Frammenti superstiti in: Andrzej Edward KOŹMIAN; *Wyciągi Piotrowickie*; poszyt II, Wrocław, Schletter, 1845, pp. 165–167.

III.4) **Anonimo** [Hieronim Morsztyn?, 1581–1623]; [versione in prosa] ***O Przemysławie książęciu oświęcimskim i o Cecyliej, małżonki jego dziwnej stateczności***; [in:] ***Antypasty małżeńskie, trzema uciesznemi historyjami, jako wdzięcznego smaku cukrem, prawdziwej a szczerej miłości małżeńskiej zaprawione***. Kraków, u Franciszka Cezarego, **1650**. Copia unica: Jag 55695 II. Ediz. successive: Kraków, s.data – 1689?, 1703, 1719, 1736. Contiene anche: *Historyja ucieszna o zacnej królownie Banialuce* (in versi, ed.princ. prima del 1650, rist. 1752); *Historia o Galezjusie, synu Demokryta, i Filidzie, córce Arystydesa, szlachty cypryjskiego królestwa* (in prosa, rifacimento del *Decamerone* V,1 dietro la versione lat. di Filippo Beroaldo, *Mythica Historia...*, in qua ostenditur exemplo cuiusdam adolescentis ob mores belvinos Cymonis dicti, amorem cultorum morum esse parentem, 1375). Rist. di *O Przemysławie...* in: Lucjan SIEMIENSKI; *Mozaika. Powiastki i obrazki*; Kraków, 1853, pp. 57–75; *HISTORIE ŚWIEŻE I NIEZWYCAJNE*; oprac. Teresa Kruszewska-Michałowska, Warszawa, 1961, pp. 34–44.

III.5) Stanisław Samuel **Szemiot** († 1684); [versione poetica da *Antypasty... 1650*] ***Historyja o Przemysławie, książęciu oświęcimskim, i o Cecyliej, małżonki jego, dziwnej stateczności przez tegoż jako niżej wierszem polskim przełożona anno 1674***; Manoscritto unico: Oss 212/II, pp. 60–100; Stampa in: Idem; *Sumariusz wierszów*; oprac. Mirosław Korolko, Warszawa, 1981, pp. 345–364.

III.6) Tomasz **Nargielewicz** († 1700); [versione poetica da *Antypasty... 1650?*] ***O jednej wieśniacze ubogiej zacnemu książęciu poszлюбionej***; [in:] *Różne historyje z różnych wiary godnych autorów wybrane, a dla zabawy przystojnej i przestrogi rozsądnej każdego stanu ludzkiego w ten mały snopek zebrane i ułatwionemu od swoich trudności czytelnikowi dla rozerwania melancholicznej fantazyjy podane pracą pisarza takiego, który sam spróbował dobrego i złego*; Raccolta dei romanzi e novelle in prosa, **1689–1692**, Copia unica: ms. della Biblioteca di Gwalbert Pawlikowski, Oss. Pawlik. 3, pp. 75–410. Rist. in: Ludwik BERNACKI; *Przyczynki do dziejów dawnej powieści polskiej*; “Pamiętnik Literacki”, R.II:1903, pp. 583–585 (attribuzione: Stefan Szolucha); Teresa Kruszewska-MICHAŁOWSKA; “*Różne Historyje*”. *Studium z dziejów nowelistyki staropolskiej*; Wrocław, 1965, pp. 297–299 (attribuzione: Stefan Tomasz Nargielewicz).

III.7) Piotr **Kwiatkowski** (1664–1747); [versione poetica] ***Cudne Gryfedy w szczęściu i nieszczęściu pomiarkowanie i roztropność*** (exhibicja XIII, scen 3); [in:] Idem; *Theatrum życia ludzkiego w historycznych exhibicjach na widok publiczny przez X.P.K.S.J. wystawione*; Kalisz, druk Colleg. Soc. Iesu, **1740 e 1744**, pp. 119–130.

Fonte primaria, annotata dall'autore: Johannes Drews (1646 –1710); *Breviarium Asceticum quotidianis per annum meditationibus et lectionibus piis de Deo, et perfectionibus divinis Christi ac Deiparae V.[irginis] vita & excellentia studioque perfectionis christianae in usum & comodum cuiusvis status personarum, praesertim spiritualium, instructum a R[evere]ndo P[at]re Ioanne Drews Soc.[ietatis] Iesv S.[anctae] Theol.[ogiae] Doct.[ore] Pruteno-Varmiensi. Pars II. Verna; Brunsbergae, typis Coll.[egii] Soc.[ietatis] Iesu, 1700, pp. 92 –94. Abbiamo utilizzato la copia dell'edizione 1740, Jag, n° inv.: 285 078 I.*

III.8) Franciszka Urszula **Radziwiłłowa** (1705 –1753); [versione poetica da *Antypasty...* 1650] *Tragedia pod tytułem Złoto w ogniu, w dzień urodzin Jaśnie Oświeconej Księżniczki Jejmości Karoliny Katarzyny Radziwiłłówny, Wojewodzianki Wileńskiej, Hetmanówny W. W.Ks.Lit., rok jedenasty swego wieku szczęśliwie zaczynającej, reprezentowana roku 1750 miesiąca stycznia 13 dnia*; [in:] Eadem; *Komedie i tragedie przednio-dowcipnym wynalazkiem, wybornym wiersza kształtem, bujnością rzeczy i poważnymi przykładami znamienite, przez J.O.X. Radziwiłłową, Wojewodzinę Wileńską, Hetmanową wielką W.X.Lit. złożone, na wspaniałym Theatrum xiążącym w Nieswiżu, sprawą najzacniejszych dam i najznacniejszych kawalerów na widok nieraz pokazane, zawsze jednostajnym najgodniejszych widzów i słuchaczów zdaniem wychwalone*; S.I. [Żółkiew, Gierszon Halewi], **1754**. Rist. in: *Teatr Urszuli Radziwiłłowej*; oprac. Karyna Wierzbicka, Warszawa, PIW, 1961, pp. 67 –104.

III.9) Józef Epifaniusz **Minasowicz** (1718 –1796); [versione poetica] *Wizerunek wiary, posłuszeństwa i miłości małżeńskiej w osobie Bryzeldy, Waltera margrabi Salucyanu małżonki, tak zamężnym, jako i do związku małżeńskiej przyjaźni aspirującym damom na przykład wystawiony, z łacińskiej Franciszka Petrarchy prozy na wiersz ojęzysty przetłumaczony i do druku podany we Lwowie 1751*, s.t. [w Drukarni Świętej Trójcy], 4°, 32 pp., Copia unica Czart 37 992 I, rilegatura brochure, la copertina porta la scritta manuale: z Łacińskiej Prozy Fr: Petrarchy przetłomaczony Wizerunek cnot małżeńskich w osobie Bryzeidy [sic!] małżonki Waltera Mar: Salucianu, we Lwowie 1751. Provenienza: collezioni di Tadeusz Czacki.

Ed.II: *Wzór wiary, posłuszeństwa i miłości małżeńskiej w osobie Bryzeldy, Waltera margrabi Salucyanu małżonki, tak zamężnym, jako i do związku małżeńskiej przyjaźni zabierającym się damom na przykład wystawiony, z łacińskiej Franciszka Petrarchy prozy na wiersz polski przez J.E.M. przełożony i do druku podany we Lwowie 1751, teraz świeżo przedrukowany w Warszawie w Drukarni J.K. Mći i Rzeczy-Pospolitej Collegii Scholarum Piarum. Roku Pańskiego 1755*, [in:] *Zbiór Rymów Polskich Józefa Epifaniusza Minasowicza J.K.M. Sekretarza część wtóra*. [in:] Józef Andrzej Załuski; *Zebranie rymów przez wierszopisów żyjących lub naszego wieku zeszytych pisanych*; t.4, Warszawa, **1755**, 4°, 324 + 2 pp.; pp. 165 –194. Copia Jag, n° inv.: 623 I.

III.10) Anonimo [versione in prosa] [**Patryjarchy Historyja dziwna i wielkiej uwagi godna o Grasildzie i Gwatlerusie książęciu podemotańskim**]; *Dziwno y wielkiej uwagi godną napisał Historią Patryarcha Rzymski Senator we Włoszech pierwszy z Książet Podemotanskich Gwatlerus... (...) ...wieczney Pamięci godny przykład iako się ma Człowiek Stosować dowoli Bożey zostawił Amen. Cod. ms. StP 348*, Drevlechranilišče im. V.I. Malyszewa, kolekcija V.N. Pieretca, cartaceo, 4°, una mano, XVIII sec., f.69v. –73v. Il codice proveniente dalle collezioni dello storico

della letteratura Vladimir N. Peretc (1870 –1935), copiato probabilmente a Kiev negli anni **1760 –1770**, negli ambienti dell'Accademia Kieviano-Mohiliana (*Orthodoxum Kiiomohileanum Collegium*). Oltre all'apografo della storia di Griselda in polacco, erroneamente intitolata da Małyšev *История о князе Грасилде и его жене-простолоудинке*, contiene tre romanzi in russo (scrittura corsiva piccolorussa): 1. *Повесть об Аггее-царе*; 2. *Повесть об Александре Македонском* (*Alexandreis*); 3. *Повесть об Острове Макиронском*.

III.11) Bellinghausen Münch, Eligius Franz Joseph (1806 –1871, ps. Friedrich **Halm**); [versione drammatica] *Gryzelda, poemat dramatyczny w 5 aktach*; przeł. Wincenty Thullié, Lwów, Piller i S-ka, **1838**.

III.12) Lompa, Józef (1797 –1863), trad.; [versione in prosa]

- a) *Historya o Gryzeldzie i Margrabi Walterze (z książek dla ludu przez Marbacha wydanych)*, tłumaczył z niemieckiego Józef Lompa; Mikołów, druk. Tomasza Nowackiego, **1846** (l'unica copia dell'ed. princ. annotata dalle bibliografie, Jag 34526 I, risulta attualmente dispersa). Rist.: 1847 (Tomasz Nowacki, Mikołów), 1882 (Juliusz Nowacki, Mikołów), 1897 e 1910 (Teofil Nowacki, Niemieckie Piekary), 1910 (Olesno, Konstanty Nowacki). Dall'edizione 1882 la pubblicazione viene arricchita con l'*exemplum* dell'imperatore Gioviniano e porta il titolo: *Historya o Gryzeldzie, Margrabi Walterze i o Jowianie Cesarzu rzymskim (z książek dla ludu przez Marbacha wydanych)*. Ediz. in: *Faust, Abu-Zajd i książęta śląscy. Imitacje literackie Józefa Lompy*; oprac. Jan Malicki, Katowice, 1997, pp. 128 –141. Dalla versione *Volksbuch* di Gotthard Oswald Marbach (1810 –1890): *Geschichte von Griseldis und dem Markgrafen Walther. Hebst einigen andern Beispielen treuer Liebe*; Volksbücher: 1, herausgegeben von G.O. Marbach, Leipzig, Verlag von Otto Wiegand, 1838.
- b) *Historya o Gryzeldzie i margrabi Walterze. Z książek dla ludu przez Marbacha wydanych*; [s. nome del traduttore] Wadowice, nakł. i drukiem Fr. Foltyna, **1860**, 1869, 1881, 1884, 1890, 1896, 1911; Chicago, Ill.[inois], drukiem i nakładem Władysława Dyniewiczza, 1904. Dalla versione *Volksbuch* di G.O.Marbach, cit.

III.13) Anonimo [Walenty **Fiałek**, 1852 –1932, red.]; [redazione di *Historija znamienita* in prosa]

- a) *Historya o cierplivej Gryzeldzie księżnie Sulurskiej*; [I ed.], Chełmno, drukiem i nakładem W. Fiałka, s.d. [**1889**], 8°, pp. 32.; Copia unica Tor. In alto a destra una glossa manoscritta per mano di W.Fiałek: „wyd.I.” Databile ottobre 1889 grazie a un catalogo della tipografia Fiałkiana. N° inv.: WF 2757.
- b) *Historya o cierplivej Gryzeldzie córce ubogiego wieśniaka, wyszłej za mąż dla swych cnót i dobrych obyczajów za księcia sulurskiego*; [II ed.], Chełmno, drukiem i nakładem W. Fiałka, s.d. [**1902**], 8°, pp. 32; Copia Tor 1, in alto a destra una glossa manoscritta per mano di W.Fiałek: „wyd.II. z r. 1902”, n° inv.: WF 2758. Copie: Tor [1:] WF 2758, [2:] WF 3911, [3:]15578.
- c) *Historya o Gryzeldzie, niewieście przedziwnej stateczności*; [III ed.], Chełmno, drukiem i nakładem W. Fiałka, s.d. [**1915**], 8°, pp. 32; Copia Tor, in alto una glossa manoscritta per mano di W.Fiałek: „III. wydanie z r. 1915: 14,500 egz.”, n° inv.: WF 2759. Copie: BN [1:] I 1.574.974 e [2:] 1.474.541 A; Tor [3:] WF 2759, [4:] WF 3912; [5:] 7125.

IV. Bibliografia generale

- AARNE, Antti; THOMPSON, Stith; *The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography Antti Aarnes. Translated and Enlarged by Stith Thompson, Second Revision*; Helsinki, 1964.
- ADAMCZYK, Maria; *Egzemplum*; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, 1998, pp. 186–188.
- ADRIANOVA-PERETC, Varvara P.; POKROVSKAJA, W.F.; *Древне-русская повесть*; Moskva-Leningrad, AN SSSR, 1940.
- ALAND, Kurt; *Handschriftenbestände der polnischen Bibliotheken insbesondere an griechischen und lateinischen Handschriften von Autoren und Werken der klassischen bis zum Ende der patristischen Zeit*; Berlin, Akademie-Verlag, 1956.
- ALBANESE, Gabriella; *Fortuna umanistica della Griselda*; [in:] *Il Petrarca latino e le origini dell'umanesimo. Atti del Convegno di Firenze, maggio 1991*; Firenze, Le Lettere, 1992.
- ; *La "Griselda"*; [in:] *Codici latini del Petrarca nelle biblioteche fiorentine. Mostra 19 maggio-30 giugno 1991*, a c. di M. Feo, Firenze, Le Lettere, 1991, pp. 432–435.
- ; *La novella di Griselda: De insigni obedientia et fide uxoriam*; [in:] *Petrarca e il petrarchismo. Un'ideologia della letteratura*; a c. di Marziano Guglielminetti, Alessandria, Edizioni dell'Orso, 1994, Addenda, pp. XIX–XLIX.
- ALEKSANDROWSKA, Elżbieta; *Minasowicz Józef Epifani*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXI, Kraków, Akademia Umiejętności, 1976.
- ; *"Monitor"*; [voce in:] *Słownik literatury polskiego Oświecenia*; pod red. T. Kostkiewiczowej, wyd. III, Wrocław, Ossolineum, 2002, pp. 293–298.
- ALLODOLI, Ettore; *Il Petrarca narratore*; "Annali della cattedra petrarchesca", 6 (1935–36), pp. 107–131.
- [ANTOLOGIA JARMARCZNEGO ROMANSU] *Piękne historie o niezłomnym rycerzu Zygfrydzie, pannie wodnej Meluzynie, królownie Magielonie i świętej Genowefie. Antologia jarmarcznego romansu rycerskiego*; oprac. J. Ługowska i T. Żabski, Wrocław, Towarzystwo Miłośników Polonistyki Wrocławskiej, 1997.
- BACKVIS, Claude; *"Historia prawdziwa o przygodzie żalostnej księżęcia finlandzkiego Jana i królowny Katarzyny"*; [in:] Idem, *Szkice o kulturze staropolskiej*, Warszawa, PIW, 1975, pp. 122–141.
- BADECKI, Karol; *Piotr z Poznania, pierwszy stały księgarz lwowski*; Lwów, Koło Związku Bibliotekarzy Polskich, 1932.
- BARBERI SQUAROTTI, Giovanni; *L'ambigua sociologia di Griselda*; [in:] "Annali della facoltà di Magistero dell'Università di Palermo", 1970, pp. 32–75 [rist. in:] *Il potere della parola. Studi sul "Decameron"*; Napoli, 1983.
- BARYCZ, Henryk; *Biel Stanisław*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. II, Kraków, Akademia Umiejętności, 1936, p. 32.

- ; *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*; Kraków, 1935.
- ; *Elgot Jan*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI, Kraków, Akademia Umiejętności, 1948, pp. 227–228.
- ; *Jan z Oświęcimia*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. X, Wrocław, Ossolineum, 1962–1964, pp. 467–468.
- ; *Polacy na studiach w Rzymie w epoce Odrodzenia (1440–1600)*; Kraków, Akademia Umiejętności, 1938.
- BEDNARSKI**, Stanisław; *Drews Jan*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*; t. V, Kraków, Akademia Umiejętności, 1939–1946, pp. 374–375.
- BELCIKOWSKI**, Adam; *Słów kilka o najdawniejszym romansopisarstwie polskim*; [in:] Idem; *Ze studiów nad literaturą polską*; Warszawa, T. Paprocki, 1886.
- BENIS**, Artur; *Materiały do historii drukarstwa i księgarstwa w Polsce*; “Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce”, t.VII, Kraków, 1892, pp. 1–71 e 202–240.
- BÉRARD**, Claude Cazalé; *Intratestualità e intertestualità: proposte metodologiche per una analisi del racconto*; [in:] *La storia di Griselda in Europa. Atti del Convegno: Modi dell’interestualità: la storia di Griselda in Europa, L’Aquila, 12–14 maggio 1988*; a c. di R.Morabito; L’Aquila, Japadre Editore, 1990, pp. 33–57.
- BERKOV**, Pavel N.; *История русской комедии XVIII в.*; Leningrad, Izdat. "Nauka", 1977.
- ; *Русско-польские литературные связи в XVIII веке*; Moskva, Izdat. Akademii Nauk SSSR, 1958.
- BERNACKI**, Ludwik; *Przyczynki do dziejów dawnej powieści polskiej*; “Pamiętnik Literacki”, R.II:1903, pp. 394–410 e 567–585 [e separatamente:] Lwów, Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza, 1904.
- BERSANO BEGEY**, Marina; *La letteratura polacca*; Firenze, Sansoni, 1968.
- BERTALOT**, Ludwig; *Eine Sammlung Paduaner Reden des XV Jahrhunderts*; “Quellen und Forschungen aus italiänischen Archiven und Bibliotheken”, A.XXVI:1936, pp. 245–267.
- ; *Initia humanistica Latina: Initienverzeichnis lateinischer Prosa und Poesie aus der Zeit des 14. bis 16. Jahrhunderts*; bd. I: *Poesie*, im Auftrag des Deutschen Historischen Instituts in Rom, bearbeitet von Ursula Jaitner-Hahner, mit einer Vorrede von Paul Oskar Kristeller, Tübingen, Max Niemeyer, 1985; bd. II,1: *Prosa, A–M*, Tübingen, Max Niemeyer, 1990.
- BESSI**, Rossella; *La Griselda del Petrarca*; [in:] *La novella italiana. Atti del Convegno di Caprarola, 19–24 settembre 1988*; vol. II, Roma, Salerno, 1989, pp. 711–726.
- BETRIDGE**, William F.; *Griselda: Aarne Thompson Tale Type 887: Analogues of Chaucer’s Clerk’s Tale*; “Dissertation Abstracts International”, 27:1967, 3005A. Tesi: Ohio State Univ.
- BEVILACQUA**, Mirko; *L’amore come “sublimazione” e “degradazione”: il denudamento della donna angelicata nel “Decameron”*; [cap. di:] Idem; *L’ideologia letteraria del “Decameron”*; Roma, Bulzoni, 1978, pp. 37–62.
- BIBLIOGRAFIA WYDAWNICTW LUDOWYCH 1848–1894**, staraniem Koła Artystyczno-Literackiego wydana, Lwów, Nakł. Koła Artystyczno-Literackiego, 1894.

- BIENIARZÓWNA**, Jadwiga; *Handel książką w drugiej połowie XVII wieku*; “Rocznik Biblioteki Narodowej”, A.VIII:1972, pp. 175–196.
- BILLANOVICH**, Giuseppe; *Gli inizi della fortuna di Francesco Petrarca*, Roma, Edizioni di Storia e letteratura, 1947.
- ; *Nuovi autografi (autentici) e vecchi autografi (falsi) del Petrarca*; “Italia Medievale e Umanistica”, t.XXII, Padova, 1979, pp. 224–227.
- ; *Petrarca e il primo umanesimo*; Padova, Antenore, 1996.
- ; *Petrarca letterato. I: Lo scrittoio del Petrarca*; Roma, Edizioni di “Storia e letteratura”, 1947 [e rist. anastatica 1995].
- BIRKENMAJER**, Aleksander; *Głoskowski Maciej*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*; t. VIII, Wrocław, Ossolineum, 1959–1960, pp. 114–117.
- BIRKENMAJER**, Ludwik; *Marcin Bylica z Olkusza*; Kraków, Akademia Umiejętności, 1892.
- BLAGOJ**, Dymitr; *Historia literatury rosyjskiej XVIII wieku*; Warszawa, PWN, 1955.
- BOCCACCIO**, Giovanni; *Decameron*; a c. di Vittore Branca, Milano, Mondadori, 1985.
- BOGUSŁAWSKA**, Jadwiga; **STANKIEWICZ**, Elżbieta; *Wirzbięta Maciej*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 964–965.
- BOJARSKI**, Jacek Stanisław [ed.]; Jan z Ludziska; *Ioannis de Ludzisko Orationes*; ed. H.S. Bojarski, Wrocław, Ossolineum, 1971.
- BOLTE**, Johannes; *Das Danziger Theater im 16. und 17. Jahrhundert*; Hamburg-Leipzig, Verlag von Leopold Voss, 1895.
- BOROWSKI**, Andrzej; *Staropolska translatologia a formowanie świadomości europejskiej*; [in:] Idem; *Powrót Europy*; Kraków, Księgarnia Akademicka, 1999, pp. 148–173.
- BORZYSZKOWSKI**, Józef; *Fiałek Walenty*; [voce in:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*; t.1, Gdańsk, Wyd. Gdańskie, 1992, pp. 417–418.
- BOYD**, Malcolm; *La Griselda by Alessandro Scarlatti*; [voce in:] *The New Grove Dictionary of Opera*; ed. by St. Sadie, vol. II, London, Macmillan, 1994, p. 547.
- BOYD**, Malcolm; **LINDGREN**, Lowell; *La Griselda by Antonio Maria Bononcini*; [voce in:] *The New Grove Dictionary of Opera*; ed. by St. Sadie, vol. II, London, Macmillan, 1994, p. 547.
- BRANCA**, Vittore; *Boccaccio medievale e nuovi studi sul Decameron*; nuova ed. riveduta e corretta, Firenze, Sansoni, 1998.
- ; *Sebastiano Ciampi in Polonia e la Biblioteca Czartoryski (Boccaccio, Petrarca e Cino da Pistoia)*; Accademia Polacca delle Scienze, Conferenze: Fasc. 43, Wrocław, Ossolineum, 1970.
- BREMOND**, Claude; **LE GOFF**, Jacques; **SCHMITT**, Jean-Claude; *L'Exemplum*; “Typologie des sources du Moyen Âge Occidental”, fasc.40; Turnhout, Institut d'Études Medievales, 1982.
- BRÜCKNER**, Aleksander; *Dawne powieści i romanse polskie*; “Biblioteka Warszawska”, R.LXI:1901, t.2., z.1, pp. 506–544.
- ; *Powieści ludowe*; “Biblioteka Warszawska”, R.LX:1900, t. 4, pp. 201–244.

- BRÜSTIGEROWA**, Julia; *Guarino a Polska*; “Kwartalnik Historyczny”, XXXIX:1925, zesz.4, pp. 70–80.
- BÜHLER**, Curt E.; *The Fifteenth-Century Editions of Petrarch’s Historia Griseldis in Steinhöwel’s German Translation*; “Library Quarterly”, XV:1945, pp. 231–233.
- BUKOWSKI**, Andrzej; *Fiatek Walenty*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 218–219.
- BULHAK**, Henryk; *Ungler Florian*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 926–927.
- ; *Ungler Helena*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 927.
- BURBIANKA**, Marta; *Produkcja typograficzna Scharffenbergów we Wrocławiu*; Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze, t.XII, Wrocław, 1968.
- BURBIANKA**, Marta; **MISIOWA**, Alina; *Scharffenberg (linia śląska)*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 792–793.
- BURGER**, Konrad; *Buchhändleranzeigen des 15. Jahrhunderts*; Leipzig, 1907.
- CAPPELLI**, Adriano; *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*; VI ed., Milano, Hoepli, 1990.
- CATE**, W.A.; *The Problem of the Origin of the Griselda Story*; “Studies in Philology”, XXIX:1932, pp. 389–405.
- [CCBJ I] *Catalogus Codicum Manuscriptorum Medii Aevi Latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, vol. I (8–331), Wrocław, Ossolineum, 1980.
- [CCBJ III] *Catalogus Codicum Manuscriptorum Medii Aevi Latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, vol III (445–563), Wrocław, Ossolineum, 1984.
- CECCHERELLI**, Andrea; *Il rinascimento*; [in:] *Storia della letteratura polacca*; a c. di Luigi Marinelli, Torino, Einaudi, 2004, pp. 47–90.
- CHMIEL**, Adam; *Inwentarz rzeczy introligatora krakowskiego Macieja Przywilckiego z roku 1587*; “Silva Rerum”, R IV:1928, pp. 175–180.
- CICCARINI**, Marina; *Западные источники русско-польских фаяцей XVII в.*; “Труды Отдела Древнерусской Литературы Института Русской Литературы АН СССР”, XLII:1989, pp. 174–187.
- ; *Z zagadek edytorskich literatury staropolskiej – “Facecje polskie” z XVII wieku*; “Przegląd Humanistyczny”, R.XXXIII:1989, z. 4 (283), pp. 147–173.
- LA CIRCOLAZIONE DEI TEMI E DEGLI INTRECCI NARRATIVI: IL CASO GRISELDA. Atti del Convegno di studi, L’Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R. Morabito, L’Aquila, Japadre Editore, 1988.
- CODEx EPISTOLARIS SAECULI DECIMI QUINTI, t.I –II (Monumenta Medii Aevi Historica res gestas Poloniae illustrantia, vol. II e XII)*, opera Josephi Szujski, Kraków, Akademia Umiejętności, 1876 e 1891.
- CONTIERI**, Nice; *Petrarca in Polonia e altri studi*; pref. di Giovanni Maver; Napoli, Morano Editore, 1966.

- COSENZA, Mario Emilio; *Biographical and bibliographical dictionary of the Italian humanists and of the world of classical scholarship in Italy, 1300–1800*; t.1–6, Boston, G. K. Hall, 1962–1967.
- CROSS, Eric; *La Griselda by Antonio Vivaldi*; [voce in:] *The New Grove Dictionary of Opera*; ed. by St. Sadie, vol. II, London, Macmillan, 1994, pp. 548–549.
- CZAPLEWSKI, ks. Paweł; *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich 1454–1772*; Toruń, nakł. Towarzystwa Naukowego, 1921.
- DAWKINS, R.M.; *The Story of Griselda*; "Folklore", LX:1949, pp. 363–374.
- DE FANTI, Silvano; *La missione diplomatica di Paolo Veneto al re di Polonia: il decisivo contributo polacco alla conoscenza della biografia del Nicoletti*; [in:] *Memor fui dierum antiquorum. Studi in memoria di Luigi de Biasio*, Udine 1995, pp. 69–90.
- DELCORNO, Carlo; *Exemplum e letteratura. Tra Medioevo e Rinascimento*; Bologna, Il Mulino, 1989.
- DE NOLHAC, Pierre; *Pétrarque et l'humanisme*; nouv. éd. remaniée et augmentée, t.1–2, Paris, Librairie Honoré Champion, 1965.
- DÉODAT-KESSEDIAN, Marie-Françoise; GARNIER, Emmanuelle [éd.]; *L'histoire de Griselda, une femme exemplaire dans les littératures européennes*; t.II: *Théâtre*, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail, 2001.
- DERŽAVINA, Ol'ga A.; [a c. di]; *Пьесы столичных и провинциальных театров первой половины XVIII в.*; izd. podg. O.A. Deržavina; *Ранняя русская драматургия (XVII – первая половина XVIII в.)*; t. IV, Moskva, Izdat. "Nauka", 1975.
- ; *"Великое Зерцало" и его судьба на русской почве*; Moskva, Izdat. "Nauka", 1965.
- DIZIONARIO ENCICLOPEDICO UNIVERSALE DELLA MUSICA E DEI MUSICISTI; dir. da Alberto Basso, *LE BIOGRAFIE*, vol. I–VIII, Torino, UTET, 1985–1988; *I TITOLI E I PERSONAGGI*, vol. II, Torino, UTET, 1999.
- DRAMAT STAROPOLSKI od początków do powstania Sceny Narodowej. *Bibliografia*; t.I: *Teksty dramatyczne drukiem wydane do roku 1765*; pod kier. W. Korotaja, Wrocław, Ossolineum, 1965; t.II, cz.1: *Programy drukiem wydane do r. 1765. Programy teatru jezuickiego*; oprac. W. Korotaj, Wrocław, Ossolineum, 1976.
- DRUKARZE DAWNEJ POLSKI OD XV DO XVIII WIEKU; t.I: *Małopolska, cz.1: wiek XV–XVI*, pod red. A. Kaweckiej-Gryczowej, Wrocław, Ossolineum, 1983.
- ; t.I: *Małopolska, cz.2: wiek XVII–XVIII*, pod red. J. Pirożyńskiego, Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 2000.
- DUNIN, Janusz; *Jeszcze o dokumentacji literatury popularnej. Na marginesie "Bibliographie der deutschen Heftrömene 1900–1945"*; "Acta Universitatis Wratislaviensis. Literatura i Kultura Popularna", nr 5 (1756), Wrocław, 1996, pp. 15–22.
- ; *Literatura popularna*; [voce in:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*; pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej, wyd.III, Wrocław, Ossolineum, 2002, pp. 497–500.
- ; *Papierowy bandyta. Książka kramarska i brukowa w Polsce*; Łódź, Wydawnictwo Łódzkie, 1974.

- ; *Warsztat bibliograficzny i biblioteczny badacza literatury tandetnej*; “Studia o książce”, nr 1, 1970, pp. 117–131.
- DZIECHCIŃSKA**, Hanna; *Parenetyka – jej tradycje i znaczenie w literaturze*; [in:] *Problemy literatury staropolskiej*, s. I, pod red. Janusza Pelca, Wrocław, Ossolineum, 1972, pp. 355–390.
- ; *Zwierciadło*; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, 1998, pp. 1067–1068.
- DZIENIS**, Helena; *Walenty Fiałek (1852–1932), drukarz, księgarz i bibliofil*; [in:] *Zasłużeni ludzie Pomorza Nadwiślańskiego z okresu zaboru pruskiego. Szkice biograficzne*; Gdańsk, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, 1979, pp. 47–49.
- ENCYKLOPEDIA WIEDZY O JEZUITACH na ziemiach Polski i Litwy. 1564–1995*; oprac. Ludwik Grzebień SJ, Kraków, WAM, 1996.
- ENDER**, Janina; *Lompa Józef*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 523.
- ESTREICHER**, Karol; *Bibliografia polska, cz. I: Stulecie XIX*; wyd. I, t. I–VII, Kraków, Akademia Umiejętności, 1870–1882.
- ; *Bibliografia polska XIX stulecia. Lata 1881–1900*; t. I–IV, Kraków, Akademia Umiejętności, 1906–1916.
- ; *Bibliografia polska XIX stulecia*; wyd. II, t. I–XVII, Kraków, PWN, 1959–2000.
- ; *Bibliografia polska*; t. XII–XXXIV, Kraków, Akademia Umiejętności, 1891–1951.
- ; *Teatra w Polsce*; t. I–II, Warszawa, PIW, 1953 [wyd. II fotooffsetowe za wyd.: Kraków, w drukarni L. Paszkowskiego, 1873–1876].
- FARACI**, Dora; *Griselda in Inghilterra: fortuna di un personaggio ed etimologia di un nome*; [in:] *La circolazione dei temi e degli intrecci narrativi: il caso Griselda. Atti del Convegno di studi, L'Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R. Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, 1988, pp. 39–56.
- FAUST**, **ABU-ZAJD I KSIĄŻĘTA ŚLĄSCY**. *Imitacje literackie Józefa Lompy*; oprac. Jan Malicki, Katowice, 1997.
- FERRACCIOLI**, Maria Marcella; **GIRAUDO**, Gianfranco; *Respublica versus Imperium. Morte di due repubbliche (manoscritti riguardanti la Polonia nella Biblioteca del Museo Correr di Venezia)*; [in:] *Polonia 1795 – Venezia 1797. Morte ed eredità di due repubbliche. Atti del X Convegno di Studi (...), Varsavia, 13–18 aprile 1996*; a c. di Hanna Osiecka-Samsonowicz; Warszawa, Istituto d'Arte, Accademia Polacca delle Scienze, 2002, pp. 289–418.
- [**FIALEK**, Walenty]; *KATALOGI, cenniki i spisy książek z drukarni i księgarni Walentego Fiałka w Chełmnie*; Chełmno, 1885–1930, 58 szt., KMTor, n° inv.: 29987 Bibl. 828.
- FJIALEK**, Jan; *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie Soboru Bazylejskiego*; Kraków, Akademia Umiejętności, 1900.
- ; *Polonia apud Italos scholastica. Saeculum XV: Poloni apud Italos studentes et laurea donati inde a Paulo Wladimiri usque ad Iohannem Lasocki collecti et illustrati*; Cracoviae, Universitas Jagellonica, 1900.

- ; *Studia do dziejów Uniwersytetu Krakowskiego i jego wydziału teologicznego w XV w.*; Kraków, Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydz. Filologiczny, s.II, t.14 (29), **1899**.
- FORTUNAT** (ok. 1570); wyd. J. Krzyżanowski, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 78, 1926.
- FORTUNY I CNOTY RÓŻNOŚĆ** w historii o niektórym młodzieńcu ukazana, 1524; wyd. S. Ptaszycki, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 1, 1889.
- FRĄCZYK**, Tadeusz; **Gołębiowski Łukasz**; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 276–277.
- FRANCZAK**, Grzegorz; “*Historia znamienita o Gryzelli*”. *Notatki do przyszłego wydania pierwszej noweli w literaturze polskiej*; “Pamiętnik Literacki”, R.XCV: **2004**, z.3, pp. 173–189.
- ; *La storia di Grisella (ca 1551): intorno alla più antica novella in lingua polacca*; [in:] *Per Jan Ślaski. Scritti offerti da magiaristi, polonisti, slavisti italiani*; a c. di A. Ceccherelli (et al.), Padova, Unipress, **2005**, pp. 127–140.
- FUCILLA**, Joseph Guerin; *Oltre un cinquantennio di scritti sul Petrarca (1916–1973)*; Studi sul Petrarca 15, Padova, Antenore, **1982**.
- GARBACIK**, Józef; *Paolo Veneto, filozof-dyplomata i jego pobyt w Polsce w r.1412*; “Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, XXVI (Prace hist.4), Kraków, 1960, pp. 17–31.
- GARIN**, Eugenio [a c. di]; *Prosatori latini del Quattrocento*; La letteratura italiana. Storia e testi, vol. 13, Milano-Napoli, R. Ricciardi Ed., 1952.
- GEREMEK**, Bronisław; *Exemplum i przekaz kultury*; [in:] *Kultura elitarna a kultura masowa w Polsce późnego średniowiecza*; pod red. Bronisława Geremka, Wrocław, Ossolineum, 1978, pp. 53–76.
- GIRAUDO**, Gianfranco; *Car’, Carstvo et termes correlatifs dans les textes russes de la deuxième moitié du XVIe siècle*; [in:] *Popoli e spazio romano tra diritto e profezia; Da Roma alla Terza Roma. Documenti e studi; Studi III*, **1983**, pp. 545–572.
- ; *Заметки о политической лексике Московской Руси*; “*Studia Slavica Hungarica*” 45 (**2000**), pp. 9–28.
- GLEMMA**, ks. Tadeusz; *Kronika benedyktynek chełmińskich (1578–1619)*; cz. I, “Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. VI (1923–1925), pp. 166–174.
- GÖBER**, Willi; *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*; [mai publicato, copia dattiloscritta in:] BJag, Oddz.Rkp. 2092/1, 9, 19, 24.
- GOŁĘBIOWSKI**, Łukasz; *Pamiętnik o życiu Łukasza Gołębiowskiego, wydany przez jego syna*; Warszawa, S.Strąbski, **1852**.
- ; *Przedmowa do Rejestru Biblioteki Poryckiej*; oprac. K. Buczek, “Przegląd Biblioteczny”, R.XI:**1937**, pp. 22–33.
- GOLENIŠČEV-KUTUZOV**, Ilja N.; [**GOLENISTCHEFF-KOUTOUZOFF**, Elie]; *L’histoire de Griseldis en France au XIVe et au XVe siècles*; Paris, E.Droz, 1933 (rist.: Genève, Slatkine Reprints, **1975**).

- GÓRNICKI, Łukasz; *Dworzanin polski*; [in:] Idem; *Pisma*; oprac. Roman Pollak, t. I, Warszawa, PIW, 1961.
- GÓRSKI, Karol; *Matka Magdalena Mortęska i jej rola w reformie trydenckiej w Polsce*; "Nasza Przeszość", t.XXXIV:1971, pp. 131–149.
- ; *Matka Mortęska*; Kraków, Znak, 1971.
- ; *Mortęska Magdalena*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXII, Wrocław, Ossolineum, 1977, pp. 6–8.
- GÓRSKI, Ryszard; *Literatura dla ludu*; [voce in:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. J. Bachórz i A. Kowalczykowa, Wrocław, Ossolineum, 1991.
- GOTZKOWSKY, Bodo; *Volksbücher. Prosaromane, Renaissancenovellen, Versdichtungen und Schwankbücher. Bibliographie der Deutschen Drucke*; t.I: Drucke des 15. und 16. Jahrhunderts; Bibliotheca Bibliographica Aureliana, CXXV, Baden-Baden, Verlag Valentin Koerner, 1991; t.II: Drucke des 17. Jahrhunderts; Bibliotheca Bibliographica Aureliana, CXLII, Baden-Baden, Verlag Valentin Koerner, 1994.
- GRACIOTTI, Sante; *Arkadia w działalności Józefa Andrzeja Załuskiego i jego kręgu*; [in:] Idem; *Od Renesansu do Oświecenia*; t.II, Warszawa, PIW, 1991, pp. 27–38.
- ; *Na drodze do Arkadii. Od Stanisława Herakliusza Lubomirskiego do Elżbiety Drużbackiej*; [in:] Idem; *Od Renesansu do Oświecenia*; t.II, Warszawa, PIW, 1991, pp. 7–26.
- ; *Polska facecja humanistyczna i jej włoskie wzorce*; [in:] Idem; *Od Renesansu do Oświecenia*; t.I, Warszawa, PIW, 1991, pp. 185–203.
- GRIFFITH, Dudley David; *The Origin of the Griselda Story*; Seattle, University of Washington Press, 1931.
- GROSZ, Erhart; *Die Grisardis*; hsg. von Ph. Strauch, Halle, Niemeyer, 1931.
- GRZEŚKOWIAK, Radosław; [premissa a:] Hieronim MORSZTYN; *Filomachija*; wyd. R. Grzeškowiak, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t.20, Warszawa, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN, 2000, pp. 5–16.
- GUBRYNOWICZ, Bronisław; *Powieść do połowy XVIII stulecia*; [in:] *Dzieje literatury pięknej w Polsce*; cz. 2, Kraków, 1918.
- ; *Rozwój powieści w Polsce. Powieść epoki baroku i czasów saskich*; [in:] *Dzieje literatury pięknej w Polsce*; cz. 2, Kraków, 1936.
- HAIN, Ludwig; *Repertorium Bibliographicum, in quo libri omnes ab arte typographica inventa usque ad annum 1500... recensentur*; vol. II, pars 2, Paris, J. Renouard, 1838.
- [HAIN, Ludwig]; *Supplement to Hain's Repertorium Bibliographicum, or Collections Towards a New Edition of that Work*; part II, by W.A. Copinger, London, Henry Sotheran, 1902.
- HAJDUKIEWICZ, Leszek; *Latos Jan*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVI, Wrocław, Ossolineum, 1971, pp. 569–572.
- ; *Jan z Latoszyzna*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. X, Wrocław, Ossolineum, 1962–1964, p. 460.

- HALM**, Friedrich [ps. di Eligius Franz Joseph von Münch Bellinghausen]; *Griseldis. Dramatisches Gedicht in fünf Akten*; [in:] Idem; *Ausgewählte Werke*; bd. II, Leipzig, Max Hesses Verlag, [s.d., ca 1900], pp. 3–73.
- HERNAS**, Czesław; *Barok*; Warszawa, PWN, 1998.
- ; *Potrzeby i metody badań literatury brukowej*; [in:] *O współczesnej kulturze literackiej*, pod red. Stefana Żółkiewskiego, t. I, Wrocław, Ossolineum, 1973, pp. 15–45.
- HERTZ**, Paweł [trad.]; *Gesta Romanorum. Historie rzymskie*; spolszczył Paweł Hertz, Warszawa, Iskry, 2001.
- HIRSCH**, Rudolf; *Francesco Petrarca's Griseldis in Early Printed Editions, ca 1469–1520*; [in:] “Gutenberg-Jahrbuch”, 1974, pp. 57–65.
- HISTORIA O BARNABASZU z r. 1571**; wyd. Julian Krzyżanowski, Biblioteka Zapomnianych Poetów i Prozaików Polskich XVI–XVIII w., seria II, zes. 1, Warszawa, Wyd. Kasy im. Mianowskiego, 1933.
- HISTORIA O ŻYWCIE I ZNAMIENTYCH SPRAWACH ALEKSANDRA WIELKIEGO (1550)**; wyd. J. Krzyżanowski, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 86, 1939.
- HISTORIA O CESARZU OTONIE (1569)**; wyd. J. Krzyżanowski, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 80, 1928.
- HISTORIA TROJAŃSKA (1563)**; wyd. S. Adalberg, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 31, 1896.
- HISTORIE RZYMSKIE (GESTA ROMANORUM)**; wyd. dr. J. Bystron, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 29, 1894.
- HORNOWSKA**, Maria; **ZDZITOWIECKA-JASIEŃSKA**, Halina; *Zbiory rękopiśmienne w Polsce średniowiecznej*; Warszawa, Wyd. Kasy Mianowskiego, 1947.
- IORIO**, Anna Maria; *La diffusione settecentesca della “Griselda” italiana*; [in:] *La circolazione dei temi e degli intrecci narrativi: il caso Griselda. Atti del Convegno di studi, L'Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R. Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, 1988, pp. 57–66.
- JAROSIŃSKI**, Zbigniew; *Literatura popularna a problemy historycznoliterackie*; [in:] *Formy literatury popularnej. Z dziejów form artystycznych w literaturze polskiej*; pod red. Aleksandry Okopień-Sławińskiej, Wrocław, Ossolineum, 1973, pp. 11–30.
- JAŹDŹEWSKI**, Konstanty K.; *Bibliotheca Universitatis Wratislaviensis, Catalogus manu scriptorum codicum medii aevi latinorum signa 180–260 comprehendens*; Wrocław, Ossolineum, 1982.
- JĘDRZEJOWSKA**, Anna [oprac.]; *Inwentarz księgarni Baltazara Hybnera z roku 1592*; oprac. A. Jędrzejowska, Lwów, 1929.
- ; *Książka polska we Lwowie w XVI w.*; Lwów, Książnica-Atlas, 1928.
- JURKOWSKI**, Michał; *Historyje świeże i niezwyčajne*; wyd. M. Kazańczuk, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t.28, Warszawa, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN, 2004.
- KAMYKOWSKI**, Ludwik; *Do dziejów Boccaccia w Polsce*; “Ruch Literacki”, R.IX:1934, pp. 37–43.

- KARPIŃSKI**, Adam; [premissa a:] Hieronim **MORSZTYN**; *Światowa rozkosz z ochmistrem swoim i ze dwunastą swych służebnych panien*; wyd. A. Karpiński, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t.1, Warszawa, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich PAN, 1995, pp. 5–10.
- KATALOG ROZUMOWANY WYDAWNICTW LUDOWYCH PRZEZ K.O.L.**; Lwów, 1897.
- KATALOG STARYCH DRUKÓW BIBLIOTEKI ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH. Polonica wieku XVII**; t. V: O–Q, oprac. Wiesław Tyszkowski, Wrocław, 1994.
- KAWECKA-GRYCZOWA**, Alodia; *Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego. Dzieje i bibliografia*; Wrocław, Ossolineum, 1974.
- ; *O poczytności utworów Andrzeja Dębowskiego*; “Pamiętnik Literacki”, LXIX:1978, z.1, pp. 155–159.
- ; **Rodecki Aleksy**; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 757.
- ; **Sternacki Paweł**; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 855.
- ; **Sternacki Sebastian**; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 855.
- ; *Z dziejów polskiej książki w okresie Renesansu. Studia i materiały*; Wrocław, Ossolineum, 1975.
- KĘTRZYŃSKI**, Wojciech; *Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*; t. III, Lwów, 1898.
- KIRYK**, Feliks; *Jakub z Szadka*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. X, Wrocław, Ossolineum, 1962–1964, pp. 367–368.
- KLEMENSIEWICZ**, Zenon; *Historia języka polskiego*; Warszawa, PWN, 2002.
- KNAPE**, Joachim; *De oboedientia et fide uxoris. Petrarca humanistisch-moralisches Exempel “Griseldis” und seine frühe deutsche Rezeption*; Gratia. Schriften der Arbeitsstelle für Renaissance-forschung, h.5, Göttingen, 1978.
- KNOT**, Antoni; *Czacki Tadeusz*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*; t. IV, Kraków, Akademia Umiejętności, 1938, pp. 144–146.
- KÖHLER**, Reinhold; *Die Griseldis-Novelle als Volksmärchen*; [in:] Idem; *Kleinere Schriften zur Erzählenden Dichtung des Mittelalters*; bd 2, hsgb. von Johannes Bolte, Berlin, Verlag von Emil Felber, 1900, pp. 534–555.
- ; *Griselda (Griseldis)*; [in:] Idem; *Kleinere Schriften zur Erzählenden Dichtung des Mittelalters*; bd 2, hsgb. von Johannes Bolte, Berlin, Verlag von Emil Felber, 1900, pp. 501–534.
- KONSTANTYNENKO**, Ksenia; *Український віршований переклад новели Боккаччо (“Історичні вірші”) в контексті української культури XVII – поч. XVIII ст.*; [in:] *Miti antichi e moderni tra Italia e Ucraina*; a c. di K. Konstantynenko, M. Marcella Ferraccioli e G. Giraud; “Eurasistica. Quaderni del Dipartimento di Studi Eurasiatici, Università Ca’ Foscari di Venezia”, n° 62, vol. I, Padova, 2000, pp. 213–221.
- KORCZYŃSKI**, Adam; *Wizerunk zlocistej przyjaźni zdrady*; wyd. Radosław Grześkowiak, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t.19, Warszawa, Instytut Badań Literackich, 2000.

- KORECKI**, Stanisław; *Scharffenberg*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 790–792.
- KOROTAJOWA**, Krystyna; *Schedel Krzysztof*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 793–794.
- KOWALCZYK**, Jerzy; *Siedemnastowieczne mauzoleum nacji polskiej w Padwie*; “Biuletyn Historii Sztuki”, XXVIII:1966, z. 3/4, pp. 305–323.
- KOWALCZYK**, Maria; *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*; Wrocław, Ossolineum, 1970.
- KOŹMIAN**, Andrzej Edward; *Wyciągi Piotrowickie*; poszyt II, Wrocław, Schletter, 1845.
- KRISTELLER**, Paul Oskar; *A cumulative index to volumes 1.–6. of Paul Oskar Kristellers Iter Italicum: accedunt alia itinera*; Leiden, E.J. Brill, 1997.
- ; *Iter Italicum. A Finding List of Uncatalogued or Incompletely Catalogued Humanistic Manuscripts of the Renaissance in Italian and Other Libraries*; **vol. I: Italy. Agrigento to Novara**, London, The Warburg Institute, 1963; **vol. II: Italy. Orvieto to Volterra, Vatican city**, 1967; **vol. III: Accedunt alia itinera, 1. Australia to Germany**, 1983; **vol. IV: Accedunt alia itinera, 2. Great Britain to Spain**, 1989; **vol. V: Accedunt alia itinera, 3. Sweden to Yugoslavia, Utopia, Supplement to Italy (A–F)**, 1990; **vol. VI: Accedunt alia itinera, 4. Supplement to Italy (G–V), Supplement to Vatican and Austria to Spain**, 1992.
- KRZYŻANOWSKI**, Julian; *Fialek Walenty*; [voce in:] *Słownik folkloru polskiego*; pod red. J.Krzyżanowskiego, Warszawa, Wiedza Powszechna, 1965, p. 102.
- ; *Historie świeże i niezwykłe. Rękopiśmienny zbiór powiastek z epoki saskiej*; “Pamiętnik Literacki”, R.XXVII:1930, zes.1, pp. 371–399.
- ; *Józef Lompa z perspektywy stulecia*; [premissa a:] J. Lompa; *Bajki i podania*; Wrocław, Ossolineum, 1965, pp. 5–10.
- ; *Klocek powieściowy z XVI wieku*; Kraków, 1924.
- ; *Pogłosy “Dekameronu” w powieści polskiej XVI i XVII w.*; Zamość, 1929.
- ; *Polska bajka ludowa w układzie systematycznym*; t. I–II, Wrocław, Ossolineum, 1962–1963.
- ; *Romans polski wieku XVI*; wyd.II, Warszawa, PIW, 1962.
- ; *Romans pseudohistoryczny w Polsce wieku XVI*; Kraków, L. Anczyc, 1926.
- ; *Talia i Melpomena w Nieświeżu. Twórczość U.F. Radziwiłłowej*; “Pamiętnik Teatralny”, R.1961, z. 3 (39), pp. 385–398.
- KURDYBACHA**, Łukasz; *Księgarnia Ignacego Antoniego Hebanowskiego we Lwowie 1704–1715. Studium z dziejów oświaty i kultury ziemi czerwieńskiej*; Lwów, Towarzystwo Miłośników Książki, 1937.
- KUTRZEBA**, Stanisław; *Catalogus Codicum Manuscriptorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis*; vol. II, Kraków, 1908–1913.
- KUZ'MINA**, Vera D.; *Polska wersja “Historii o Magelonie”, jej przekład ukraiński i rosyjski z XVII wieku*; “Slavia Orientalis”, R.XI:1962, nr 3, pp. 323–350.

- ; *Рыцарский роман на Руси. "Бова", "Петр Златых Ключей"*; Moskva, Izdat. "Nauka", 1964.
- LACHS, Giovanni; *Alcune notizie sugli allievi polacchi presso la scuola di medicina a Padova*; [in:] *Omaggio dell'Accademia Polacca di Scienze e Lettere all'Università di Padova nel settimo centenario della sua fondazione*; Cracovia, Tipografia dell'Università, 1922, pp. 275–327.
- LAMARQUE, Henri; NARDONE, Jean-Luc [éd.]; *L'histoire de Griselda, une femme exemplaire dans les littératures européennes*; t.I: prose et poésie, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail, 2000.
- LANFRANCHI, Ariella; *Zeno Apostolo*; [voce in:] *Dizionario enciclopedico universale della musica e dei musicisti*; dir. da Alberto Basso, *Le biografie*, vol. VIII, Torino, UTET, 1988, pp. 604–605.
- LASERSTEIN, Käte; *Der Griseldisstoff in der Weltliteratur. Eine Untersuchung zur Stoff- und Stilgeschichte*; Weimar, A.Duncker, 1926.
- LAUSBERG, Heinrich; *Retoryka literacka. Podstawy wiedzy o literaturze*; przeł., oprac. i wstęp: A. Gorzkowski, Bydgoszcz, Homini, 2002.
- LEWAŃSKI, Julian; *Opera*; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, 1998, pp. 597–599.
- LEWICKA-KAMIŃSKA, Anna; *Biblioteka Jagiellońska w latach 1492–1655*; [in:] *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*; t.I (1364–1775), pod red. I. Zarębskiego, Kraków, Uniwersytet Jagielloński, 1966, pp. 133–271.
- ; *Inwentarz księgarni Andrzeja Cichończyka w Jarosławiu z roku 1621*; "Roczniki Biblioteczne", R.V:1961, pp. 253–299.
- LIBER DILIGENTIARUM Facultatis Artisticae Universitatis Cracoviensis*; pars I (1487–1563), ed. W. Wislocki, Cracoviae, sumptibus Accademiae Litterarum, 1886.
- LINDGREN, Lowell; *La Griselda by Giovanni Bononcini*; [voce in:] *The New Grove Dictionary of Opera*; ed. by St. Sadie, vol. II, London, Macmillan, 1994, p. 548.
- LITERATURA POLSKA. PRZEWODNIK ENCYKLOPEDYCZNY*; t. I –II, oprac. zespół pod red. J. Krzyżanowskiego, Warszawa, PIW, 1984–1985.
- LITWORNIA, Andrzej; *Andrzej Dębowski – pisarz XVI wieku. Próba uściślenia biobibliografii*; "Pamiętnik Literacki" LXIV:1973, z.3, pp. 165–174.
- ; *Petrarka w kulturze przedromantycznej Polski. Rekonesans*; [in:] *Barok polski wobec Europy. Kierunki dialogu. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej w Radziejowicach, 13–15 maja 2002 roku*; pod red. A. Nowickiej-Jeżowej, Warszawa, Anta, 2003; pp. 333–363.
- LOMPA – *KATALOG CENTRALNY, Józef*; oprac. J. Woźnicka, wyd. II uzup. przez I. Nitsche; Katowice, Biblioteka Śląska, 1997.
- ŁOZIŃSKI, Władysław; *Leopolitana, IV. Księgarstwo lwowskie*; "Kwartalnik Historyczny", R.IV:1890, pp. 452–457.
- ŁUŻNY, Ryszard; *Glossa do "Opisu staroruskich zbiorów rękopiśmiennych Domu Puszkina"*; "Slavia Orientalis", R. XV: 1966, z.3, pp. 377–380.

- ; *Pisarze kręgu Akademii Kijowsko-Mohylańskiej a literatura polska*; Kraków, 1966.
- MACIEJOWSKI, Waclaw Aleksander; *Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*; t. I–III, Warszawa, S. Orgelbrand, 1852.
- MALECZYŃSKA, Kazimiera; *Z dziejów księgozbiorów mieszczańskich w Polsce, 1506–1572*; Wrocław, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1991.
- MAŁEK, Eliza; *Historia o Meluzynie. Z dziejów romansu rycerskiego na Rusi*; Bydgoszcz, WSP, 1978.
- ; *Narracje staropolskie w Rosji XVII i XVIII wieku*; Łódź, Wydawnictwo Łódzkie, 1988.
- ; *O ukraińskim przekładzie barokowej noweli Hieronima Morsztyna “Żaloszny koniec dwojga ludzi...”*; “Acta Universitatis Lodziensis”, Seria I, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Łódź, 1979, z. 51, pp. 159–164.
- ; *Staropolska proza narracyjna w procesie literackim Rosji wieku XVII i XVIII*; Łódź, Uniwersytet Łódzki, 1983.
- MALICKI, Jan; *Józefa Lompy żywot niepokorny*; wyd. II zm., Katowice, Biblioteka Śląska, 1997.
- MALLEK, Janusz; *Mortęski Ludwik* [tre personaggi dello stesso nome]; [voci in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXII, Wrocław, Ossolineum, 1977, pp. 8–12.
- MALYŠEV, Vladimir I.; *Древнерусские рукописи Пушкинского Дома (обзор фондов)*; Moskva-Leningrad, Izdat. "Nauka", 1965.
- MAŃKO, Małgorzata; *Topos niewinności uciśnionej w bajce ludowej*; “Literatura Ludowa”, 1982, nr 1 (XXVI), pp. 15–30.
- MAŃKOWSKI, Alfons; *Dzieje drukarstwa i piśmiennictwa polskiego w Prusach Zachodnich wraz ze szczegółową bibliografią druków zachodnio-pruskich*; “Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, R.16:1909, pp. 9–57.
- MANNI, Domenico Maria; *Istoria del Decamerone di Giovanni Boccaccio scritta da Domenico Maria Manni accademico fiorentino*; Firenze, Antonio Ristori, 1742.
- MARCZUK, Barbara [a c. di]; *Krwawy amfiteatr. Antologia francuskich historii tragicznych epoki renesansu i baroku*; przekł. i oprac. B. Marczuk, Kraków, Universitas, 2002.
- MARIE DE FRANCE; *Die Lais*; hsg von Karl Warnke, Halle, Niemeyer, 1900.
- MARINELLI, Luigi; *Letteratura dell’età barocca*; [in:] *Storia della letteratura polacca*; a c. di Luigi Marinelli, Torino, Einaudi, 2004, pp. 91–127.
- ; *O rękopiśmiennym i anonimowym charakterze poezji polskiego baroku: cenzura jako hipoteza konieczna*; [in:] *Staropolska kultura rękopisu*, pod red. Hanny Dziechcińskiej, Warszawa, Instytut Badań Literackich, 1990, pp. 43–66.
- ; *Il Settecento e l’Illuminismo*; [in:] *Storia della letteratura polacca*; a c. di Luigi Marinelli, Torino, Einaudi, 2004, pp. 128–177.
- MARKOWSKI, Mieczysław; *Działalność Jana z Ludziska na polu astronomii w świetle rękopisów Państwowej Biblioteki ZSRR im. W.I. Lenina w Moskwie i Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie*; “Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, R:23: 1973, pp. 57–67.
- MARTELOTTI, Guido; *Barzizza Gasparino*; [voce in:] *Dizionario Biografico degli Italiani*; vol. VII, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana Treccani, 1965.

- ; *Momenti narrativi del Petrarca*; “Studi petrarcheschi”, 4 (1951), pp. 7–33 [rist. in:] Idem; *Scritti petrarcheschi*; a c. di M. Feo e S. Rizzo, Padova, Antenore, **1983**, pp. 179–206.
- MAZZUCONI**, Daniela; *Per una sistemazione dell’epistolario di Gasparino Barzizza*; “Italia Medioevale e Umanistica”, vol. XX:1977, pp. 183–241.
- MICHAŁOWSKA**, Kruszevska Teresa [commento e premessa a:] *Historie świeże i niezwyuczajne*; oprac. T. Kruszevska [-Michałowska], Warszawa, PIW, **1961**, pp. 149–186.
- ; *Antyczne i średniowieczne tradycje teoretyczne staropolskiej prozy fabularnej*; [in:] *Prace z poetyki*; Wrocław, **1968**.
- ; **Fabula**; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, **1998**, pp. 236–241.
- ; **Facecja**; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, **1998**, pp. 241–246.
- ; *Między poezją a wymową. Konwencje i tradycje staropolskiej prozy nowelistycznej*; Studia Staropolskie, t.26, Wrocław, Ossolineum, **1970**.
- ; *Narodziny i rozwój nowelistyki w literaturze staropolskiej*; [in:] *Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej*; Warszawa-Praha, **1963**.
- ; **Nowela**; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, **1998**, pp. 584 – 589.
- ; *Romans XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w Polsce. Analiza struktury gatunkowej*; [in:] *Problemy literatury staropolskiej*, s. I, pod red. Janusza Pelca, Wrocław, Ossolineum, **1972**, pp. 427–498.
- ; **Romans**; [voce in:] *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*; pod red. Teresy Michałowskiej, wyd. II popr., Wrocław, Ossolineum, **1998**, pp. 822–829.
- ; *“Różne Historyje”. Studium z dziejów nowelistyki staropolskiej*; Studia Staropolskie, t.12, Wrocław, Ossolineum, **1965**.
- ; *Średniowiecze*; Warszawa, PWN, **2000**.
- ; *Stan badań i problematyka studiów nad romansem polskim XVII wieku*; “Ze skarbca kultury”, Wrocław, **1960**, z.1 (12), pp. 31–72.
- ; *Staropolska teoria genologiczna*; Wrocław, Ossolineum, **1974**.
- MISZAŁSKA**, Jadwiga; *“Kolloander wierny” i “Piękna Dianeja”*. *Polskie przekłady włoskich romansów barokowych*; Kraków, Universitas, 2003.
- MORABITO**, Raffaele; *Griselda: le fonti e il corpus*; [in:] *La storia di Griselda in Europa. Atti del Convegno: Modi dell’intertestualità: la storia di Griselda in Europa*, L’Aquila, 12–14 maggio 1988; a c. di R.Morabito; L’Aquila, Japadre Editore, **1990**, pp. 7–20.
- ; *La diffusione della storia di Griselda dal XIV al XX secolo*; “Studi sul Boccaccio”, 17 (1988), pp. 237–85.

- ; *Per un repertorio della diffusione europea della storia di Griselda*; [in:] *La circolazione dei temi e degli intrecci narrativi: il caso Griselda. Atti del Convegno di studi, L'Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R. Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, **1988**, pp. 7–18.
- ; *Una sacra rappresentazione profana: fortune di Griselda nel Quattrocento italiano*; Tübingen, Niemeyer, **1993**.
- MORSZTYN**, Hieronim; *Filomachija*; oprac. Radosław Grześkowiak, Warszawa, IBL, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t. XX, **2000**.
- ; *Światowa rozkosz*; oprac. Adam Karpiński, Warszawa, IBL, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t. I, **1995**.
- MORSZTYN**, Zbigniew; *Emblemata*; oprac. Janusz i Paulina Pelcowie, Warszawa, Neriton, 2001.
- MOZER**, Małgorzata; *Fialek Walenty*; [voce in:] *Słownik literatury popularnej*; pod red. T. Żabskiego, Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, **1997**, pp. 109–110.
- ; *Lompa Józef*; [voce in:] *Słownik literatury popularnej*; pod red. T. Żabskiego, Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, **1997**, pp. 227.
- MROWIŃSKI**-Płoczywłos, Jan; *Stadło małżeńskie z 1561 r.*; wyd. dr Z. Celichowski, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 12, 1890.
- MUSZAŁSKI**, Eugeniusz; *Walenty Fialek (1852–1932), wydawca, drukarz, bibliofil chełmiński*; [in:] *Dzieje Chełmna. Zarys monograficzny*; wyd. II zm., pod red. M. Biskupa, Warszawa, PWN, 1987, pp. 453–457.
- NADOLSKI**, Bronisław; [introd. a:] *Wybór mów staropolskich*; Biblioteka Narodowa, s.I. nr 175, Wrocław, Ossolineum, **1961**, pp. III–CXII.
- ; *Humanistyczne mowy lekarza Piotra Gaszowca*; “Pamiętnik Literacki” R. XXVIII: **1931**, pp. 454–472.
- ; *Jan z Ludziska, pionier Odrodzenia w Polsce*; Inowrocław-Strzelno, **1977**.
- ; *Jan z Ludziska*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. X, Wrocław, Ossolineum, **1962–1964**, pp. 461–462.
- ; *Rola Jana z Ludziska w polskim Odrodzeniu*; “Pamiętnik Literacki” R. XXVI: **1929**, pp. 198–211.
- ; *Ze studiów nad życiem literackim i kulturą umysłową na Pomorzu w XVI i XVII wieku*; Wrocław, **1969**, pp. 61, 73, 77, 114, 220.
- NEY**, Eugeniusz; *Foltyn Franciszek (il figlio)*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 229.
- NIESIECKI**, Kasper S.J.; *Herbarz Polski*; wyd. Jan Nep. Bobrowicz, t. VI, Lipsk, Breitkopf i Haertel, 1841, t. X, 1845.
- NIKOLAEV**, Sergej I.; *Polsko-rosyjskie związki literackie XVI–XVIII wieku i ich znaczenie dla badań nad literaturą polską*; [in:] *Barok polski wobec Europy. Kierunki dialogu. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej w Radziejowicach, 13–15 maja 2002 roku*; pod red. A. Nowickiej-Jeżowej, Warszawa, Anta, 2003; pp. 99–110.
- [**NK 1–9**] *Bibliografia literatury polskiej Nowy Korbut*; red. nac. K. Budzyk, Warszawa, PIW, 1963–1972.

- OBIREK**, Stanisław; *Michał Jurkowski SJ autor "Historyj świeżych i niezwyčajnych"*; Kraków, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, 1996.
- ODORKIEWICZ**, Edmund; *Nowacki*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 630–631.
- OLSEN**, Michel; *Griselda, fabula e ricezione*; [in:] *La storia di Griselda in Europa. Atti del Convegno: Modi dell'intertestualità: la storia di Griselda in Europa, L'Aquila, 12–14 maggio 1988*; a c. di R.Morabito; L'Aquila, Japadre Editore, 1990, pp. 253–264.
- ORACKI**, Tadeusz; *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*; Warszawa, PAX, 1983.
- OTWINOWSKI**, Erazm; *Pisma poetyckie*; wyd. Piotr Wilczek, Biblioteka Pisarzy Staropolskich, t.15, Warszawa, Instytut Badań Literackich, 1999.
- PAMPUCH**, Mieczysław; *Morsztynowska "Historia o Przemysławie, księżęciu oświęcimskim" i jej pierwowzór*; "Polonia", 1936, nr 4218.
- PAOLINO**, Laura; *Visibile narrare: l'edizione in facsimile della "Griselda" di Petrarca; "Medioevo e Rinascimento"*, n.s. 10 (1999), pp. 301–308.
- PAPROCKI**, Bartosz; *Herby rycerstwa polskiego*; wyd. K.J. Turowski, Kraków, Wydawnictwo Biblioteki Polskiej, 1858.
- PATRUCCO**, Carlo Evasio; *La storia nella leggenda di Griselda*; "Piccolo Archivio Storico dell'antico Marchesato di Saluzzo", I:1901, pp. 279–304.
- PERNICONE**, Vittorio; *La novella del marchese di Saluzzo*; "Cultura" (nuova serie), IX:1930, pp. 961–974.
- PIACENTINI**, Marcello; *Storia della letteratura polacca dalle origini all'umanesimo*; [in:] *Storia della letteratura polacca*; a c. di Luigi Marinelli, Torino, Einaudi, 2004, pp. 3–46.
- PIEKARSKI**, Kazimierz; *Katalog księgarski drukarza augsburskiego Jana Baemlera z roku około 1486*; "Exlibris", zesz.4:1922, pp. 61–72.
- PIĘKNA HISTORIA O CIERPLIWEJ HELENIE**, córce króla Antoniusza cesarza tureckiego z Konstantynopola (Carogrodu), która będąc u dworu, później przez 22 lat pielgrzymując, wielkie utrapienia i nędze cierpliwie i mężnie znosiła; Wadowice, wyd. X, F. Foltyn, 1877.
- PIENIAŻEK**, Marzanna; *Walenty Fiałek. Drukacz, wydawca, bibliofil pomorski*; Chełmno, Miejska Biblioteka Publiczna im. W. Fiałka, 2002.
- PIETRYKOWSKI**, Tadeusz; *Walenty Fiałek, senior bibliofilów pomorskich*; Toruń, Towarzystwo Bibliofilów im. Lelewela, 1929.
- PIGHI**, Giovanni Battista; *Latinitas: variorum scripta in latinum conversa a I. B. Gandino ... [et al.] collegit partim primum edidit suis aliorumque annotationibus instruxit I.B. Pighi*; Como, C. Marzorati, 1944.
- PISKORSKA**, Helena; *Fiałek Walenty*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI, Kraków, Akademia Umiejętności, 1948, p. 427.
- PISTILLI**, G.; *Guarino Guarini*; [voce in:] *Dizionario Biografico degli Italiani*; vol. LX, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana Treccani, 2003, pp. 357–369.
- PODGÓRECNZY**, Józef; *Zasłużony dla Pomorza bibliofil, księgarz i drukarz*; "Księgarz", R.XVII:1983, nr 3, pp. 47–48.

- POLSKA XVI WIEKU POD WZGLĘDEM GEOGRAFICZNO-STATYSTYCZNYM**; t. XII: **PRUSY KRÓLEWSKIE**, cz. I, wyd. I.T. Baranowski, Warszawa, nakł. Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, 1911.
- PONCIAN** (*HISTORIA O SIEDMI MĘDRACACH*) przekładania Jana z Koszyczek (1540); wyd. J. Krzyżanowski, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich, nr 79, 1927.
- PROZA POLSKA Wczesnego Renesansu 1510 –1550**; oprac. Julian Krzyżanowski, Warszawa, PIW, 1954.
- PRUS**, Konstanty; *Józef Lompa, jego życie i praca*; Bytom, 1913.
- PTAŚNIK**, Jan [ed.]; *Cracovia Impressorum XV et XVI saeculorum*; Leopoli, sumptibus Instituti Ossoliniani, 1922.
- ; *Kultura włoska wieków średnich w Polsce*; Warszawa, Inst. Wyd. "Biblioteka Polska", 1922.
- PTAŠYCKIJ**, Stanislav L.; *Средневековые западно-европейския повести в русской и славянскихъ литературахъ. I. Истории изъ "Римскихъ Деяний" (Gesta Romanorum)*; St. Petersburg, M.M. Stasiulevič, 1897.
- ; *Средневековые западно-европейския повести в русской и славянскихъ литературахъ. II. Обзоръ материала по истории средневековой светской повести в Польше*; St. Petersburg, Imp. Akademia Nauk, 1902.
- РУПИН**, Aleksandr N.; *Древняя повесть. II. Ряд новых заимствований*; "Вестник Европы", St. Petersburg, t.29:1894, kn. 5, pp. 282–328.
- ; *История Русской Литературы*; t. I–III, St. Petersburg, M.M. Stasiulevič, 1902.
- ; *Очерки из старинной русской литературы. [сер. IV:] Несколько новел Бокаччю в русской литературе XVII в.*; "Отечественныя Записки", St. Petersburg, R.19:1857, t. 110, kn 2, pp. 443–465.
- ; *Очеркъ литературной истории старинныхъ повестей и сказокъ русскихъ*; "Учёные Записки Второго Отделения Империяльной Академии Наук", St. Petersburg, 1858, kn. 4, otd. 2, pp. 1–360 [e separatamente:] St. Petersburg, 1857.
- RADZIWIŁŁOWA**, Franciszka Urszula; *Teatr Urszuli Radziwiłłowej*; oprac. Karyna Wierzbicka, Warszawa, PIW, 1961.
- RATAJEWSKI**, Jerzy; *Hybner Baltazar*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, p. 346.
- RAZZOLINI**, Luigi [ed.]; *Francisci Petrarchae de viris illustribus vitae nunc primo ex cod. Vratislaviensi, Vaticano ac Patavino in lucem editae / Le vite degli uomini illustri di Francesco Petrarca volgarizzate da Donato degli Albanzani da Pratovecchio per la prima volta messe in luce*; a c. di L. Razzolini, Bologna, G. Romagnoli, vol. 1 (1874), vol. 2 (1879).
- RICHERT**, Brunon; *Fialek Walenty*; [voce in:] *Słownik biograficzny katolicyzmu w Polsce*; Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL, 1994, pp. 131–132.
- ROK**, Bogdan; *Jezuita Jan Drews (1646–1710) i jego modlitewnik dla peregrynantów*; "Saeculum Christianum", 1996, nr 1, pp. 219–227.

- ROSSETTI**, Domenico; *Petrarca, Giulio Celso e Boccaccio: illustrazione bibliologica delle Vite degli uomini illustri del primo, di Cajo Giulio Cesare attribuita al secondo, e del Petrarca scritta dal terzo*; Trieste, 1828.
- ROSSI**, Luca Carlo; [premessa a:] Boccaccio, Giovanni; Petrarca, Francesco; *Griselda*; a c. di Luca Carlo Rossi, Sellerio Editore, Palermo, 1991, pp. 9–21.
- ROSSI**, Luciano; *Ironia e parodia nel “Decameron”*: da *Ciappelletto a Griselda*; [in:] *La novella italiana. Atti del Convegno di Caprarola. 19–24 settembre 1988*; t.I, Roma, Salerno, 1989, pp. 365–405.
- ROSSI**, Vittorio [ed.]; F. **PETRARCA**; *Le Familiari*; ed. critica per c. di V. Rossi, vol. I, Firenze, Sansoni, 1933.
- ROSSTEUSCHER**, Monika; *Alcuni aspetti della fortuna di Griselda in Germania*; [in:] *La circolazione dei temi e degli intrecci narrativi: il caso Griselda. Atti del Convegno di studi, L'Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R. Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, **1988**, pp. 87–95.
- ; *La storia di Griselda in Germania come favola per bambine/i*; [in:] *La storia di Griselda in Europa. Atti del Convegno: Modi dell'intertestualità: la storia di Griselda in Europa, L'Aquila, 12–14 maggio 1988*; a c. di R. Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, **1990**, pp. 183–191.
- ROTHER**, Carl Heinrich; *Ein Ausleihregister der Augustiner Chorherren zu Sagan: ein Beitrag zur Geschichte der Bibliothek*; “Zentralblatt für Bibliothekswesen”, bd.43:1926, pp. 1–22.
- RUDNICKA**, Jadwiga; *Bibliografia katalogów księgarskich wydanych w Polsce do końca XVIII wieku*; Warszawa, Biblioteka Narodowa, Prace Instytutu Bibliograficznego, nr 19, **1975**.
- ; *Bibliografia powieści polskiej. 1601–1800*; Wrocław, Ossolineum, **1964**.
- ; *Dawne katalogi księgarskie jako źródło do dziejów książki*; “Rocznik Biblioteki Narodowej”, A.VII:**1971**, pp. 377–393.
- RUSSO**, Luigi; *Griselda e il marchese di Saluzzo*; [in:] *Idem; Letture critiche del Decameron*; Bari, Laterza, 1971, pp. 315–328.
- SABBADINI**, Remigio [a c. di]; Guarino Veronese; *Epistolario di Guarino Veronese, raccolto, ordinato, illustrato da Remigio Sabbadini*, vol. 1–3, Venezia, C. Ferrari, **1915–1919**.
- ; *La scuola e gli studi di Guarino Guarini Veronese*; Catania, Fr. Galati, **1896**.
- ; *Vita di Guarino Veronese*; Genova, R. Istituto Sordo-Muti, **1891**.
- SALA DI FELICE**, Elena; *Zeno Apostolo*; [voce in:] *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*; ed. by St. Sadie, vol. XXVII, London, Macmillan, 2002, pp. 791–793.
- SARTORI**, Claudio; *I libretti italiani a stampa dalle origini al 1800. Catalogo analitico con 16 indici*; vol. **1–5, Indici 1–2**, Cuneo, Bertola & Locatelli, 1991–1994.
- SAVELLI**, Giulio; *Struttura e valori nella novella di Griselda*; “Studi sul Boccaccio”, 14 (1983–84), pp. 278–301.
- SCHUSTER**, Richard; *Griseldis in der französischen Literatur*; Tübingen, Heckenauer, 1909.
- SEKLUCJAN**, Jan; *Jana Seklucjana Oeconomia albo gospodarstwo, 1546*; wyd. Zygmunt Celichowski, Kraków, Wyd. Akademii Umiejętności, Biblioteka Pisarzy Polskich nr 9, 1890.

- SEMKOWICZ, Władysław; *Paleografia łacińska*; wyd. II poprawione, Kraków, Universitas, 2002.
- SEVERS, Jonathan Burke; *The Clerk's Tale*; [in:] *Sources and Analogues of Chaucer's Canterbury Tales*, ed. by W.F. Bryan and G. Dempster, Chicago, Univ. of Chicago Press, 1941, pp. 288–332.
- ; *The Literary Relationships of Chaucer's "Clerkes Tale"*; New Haven, Yale Univ. Press, 1942 (rist. an.: Hamden, Connecticut, Archon Books, 1972)
- SKOCZEK, Józef; *Lwowskie inwentarze biblioteczne w epoce Renesansu / Inventaria librorum leopolitana aetatis Renascentium Litterarum*; Lwów, Towarzystwo Naukowe, 1939.
- ŚLASKI, Jan; *La fortuna del Boccaccio nella Polonia del Rinascimento*; [in:] *Il Boccaccio nelle culture e letterature nazionali*; a c. di Francesco Mazzoni, Firenze, L.S. Olschki, 1978, pp. 407–414.
- ; *Le traduzioni dalla letteratura italiana in Polonia durante il Barocco*; [in:] *Barocco fra Italia e Polonia*; a c. di Jan Ślaski, Warszawa, Accademia Polacca delle Scienze, 1977.
- ; *Literatura włoska w Polsce na pograniczu renesansu i baroku*, "Odrodzenie i Reformacja w Polsce", 1984 t.29; [wersje ampliaty in:] Idem; *Wokół literatury włoskiej, węgierskiej i polskiej w epoce renesansu. Szkice komparatystyczne*; Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, Wydawnictwo UW, 1991, pp. 245–287.
- ; *Polonia – Italia – Europa. Prospettive europee delle relazioni letterarie italo-polacche all'epoca dell'umanesimo e del rinascimento*; [in:] *La nascita dell'Europa. Per una storia delle idee fra Italia e Polonia*; a c. di Sante Graciotti, Civiltà Veneziana. Studi, vol. 47, Firenze, Olschki, 1995, pp. 115–135.
- ŠLJAPKIN, Il'ja A.; *Св. Дмитрий Ростовский и его время (1651–1709 г.)*; "Записки Историко-Филологического Факультета С.-Петербургского Университета", č. XXIV, St. Petersburg, 1891.
- ; *Царевна Наталиа Алексеевна и театр ея времени*; St. Petersburg, Pam'jatniki Drevnej Pis'mennosti, 128, 1898.
- SŁOWNIK TERMINÓW LITERACKICH; pod red. Janusza Sławińskiego; wyd. III popr., Wrocław, Ossolineum, 1998.
- SOBOLEVSKIJ, Aleksej I.; *Переводная литература Московской Руси XV–XVII веков. Библиографические материалы*; St. Petersburg, Imp. Akad. Nauk, 1903 [rist.] a c. di B. Uspenskij, "Bausteine zur Geschichte der Literatur bei den Slaven", bd. 34, Köln, Böhlau Verlag, 1989.
- [SP XVI] *Słownik Polszczyzny XVI wieku*; t. I–XXX, Wrocław, Ossolineum, 1966–2002.
- STACKELBERG, Jürgen, von; *Griseldis auf dem Weg zu sich selbst: Boccaccio – Petrarca – Chaucer*; [in:] Idem; *Übersetzungen aus zweiter Hand. Rezeptionsvorgänge in der europäischen Literatur vom 14. bis zum 18. Jahrhundert*; Berlin, De Gruyter, 1984, pp. 1–34.
- STENDER-PETERSEN, Adolf; *Die Dramen, insbesondere die Komödien, der Fürstin Radziwill*; "Zeitschrift für Slavische Philologie", bd. XXVIII:1960, h.2, pp. 24–303.
- STIEGER, Franz; *Opernlexikon. Titeltatalog*; vol. II, Tutzing, H. Schneider, 1975.

- STOCCHI, Manlio Pastore; *Scuola e cultura umanistica fra due secoli*; [in:] *Storia della cultura veneta*; a c. di G. Arnaldi e M. Pastore Stocchi, vol. III: *Dal primo Quattrocento al Concilio di Trento*, parte I, Vicenza, Neri Pozzi Ed., 1980, pp. 93–121.
- LA STORIA DI *GRISELDA IN EUROPA*. *Atti del Convegno: Modi dell'intertestualità: la storia di Griselda in Europa, L'Aquila, 12–14 maggio 1988*; a c. di R. Morabito; L'Aquila, Japadre Editore, 1990.
- STRUTYŃSKI, Janusz; *Elementy gramatyki historycznej języka polskiego*; wyd.8, Kraków, Wyd. T. Strutyński, 2000.
- STUSSI, Alfredo; *Introduzione agli studi di filologia italiana*; Bologna, Il Mulino, 1994.
- SZCZYGIELSKI, Waclaw; *Lubomirski Teodor Konstanty*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVIII, Wrocław, Ossolineum, 1973, pp. 60–63.
- SZELIŃSKA, Waclawa; *Biblioteki profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV i początkach XVI wieku*; Wrocław, Ossolineum, 1966.
- ; *Dwa testamenty Jana Dąbrowski. Z dziejów życia umysłowego Uniwersytetu Krakowskiego w połowie XV wieku*; "Studia i materiały do dziejów nauki polskiej", s.A, zesz.5., 1962, pp. 29–37.
- SZEMIOT, Stanisław Samuel; *Sumariusz wierszów*; oprac. Mirosław Korolko, Warszawa, Instytut Wydawniczy Pax, 1981.
- SZOLDRSKI, o. Władysław [wyd.]; *Kronika benedyktynek chełmińskich*; Pelplin, 1937.
- SZOSTEK, Teresa; *Exemplum w polskim średniowieczu*; Warszawa, IBL PAN, 1997.
- SZWANKOWSKI, Eugeniusz; *Gołbiowski Łukasz*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VIII, Wrocław, Ossolineum, 1959–1960, pp. 250–252.
- SZYNDLER-MUSIOŁOWA, Danuta; *Foltyn Franciszek (il padre)*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 228–229.
- TATEO, Francesco; *La novella di Gualtieri?*; [in:] *La circolazione dei temi e degli intrecci narrativi: il caso Griselda. Atti del Convegno di studi, L'Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R.Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, 1988, pp. 35–38.
- TERESIŃSKA, Izabella; *Historia o Gryzellii*; [voce in:] *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*; pod red. R. Lotha, t.I (A–H), Warszawa, WSiP, 2000, p. 404.
- THOMPSON, N.S.; *The Three Griseldas*; [in:] Eadem; *Chaucer, Boccaccio, and the Debate of Love. A Comparative Study of the "Decameron" and the "Canterbury Tales"*; Oxford, Clarendon Pr., 1996, pp. 279–312.
- THOMPSON, Stith; *Motif-Index of Folk-Literature*; vol. I–VI, Copenhagen, Rosenkilde & Bagger, t.I: 1955, II–III: 1956, IV–V: 1957, VI: 1958.
- TONELLI, Tommaso [a c. di]; *Poggii Bracciolini Epistolae, editas collegit et emendavit plerasque ex codd. mss. eruit, ordine chronologico disposuit notisque illustravit equ. Thomas de Tonellis*; vol. I–III, Firenze, L. Marchini, 1832–1859–1861 [e rist. anast.]; Torino, Bottega d'Erasmus, 1964.
- TORTORETO, Walter; *Griselda nel teatro musicale della prima metà del Settecento*; [in:] *La circolazione dei temi e degli intrecci narrativi: il caso Griselda. Atti del Convegno di studi, L'Aquila, 3–4 dicembre 1986*; a c. di R.Morabito, L'Aquila, Japadre Editore, 1988, pp. 107–124.

- ULEWICZ, Tadeusz**; *Iter Romano-Italicum Polonorum czyli o związkach umysłowo-kulturalnych Polski z Włochami w wiekach średnich i renesansie*; Kraków, Universitas, **1999**.
- ; *Petrarca e la Polonia: ossia che cosa il Petrarca poteva sapere sui polacchi*; Studi sul Petrarca 12, Padova, Antenore, **1982**.
- ; *Związki kulturalno-literackie Polski z Włochami w wiekach średnich i renesansie*, [in:] *Literatura polska w kontekście europejskim (Związki i analogie). Materiały konferencji naukowej poświęconej zagadnieniom komparatystyki (27–29 X 1975)*, pod red. T. Michałowskiej i J. Ślaskiego, Wrocław, Ossolineum, **1977**.
- URUSKI, ks. Seweryn**; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*; t. XI, Warszawa, Gebethner & Wolff, 1914.
- URZĘDNICY PRUS KRÓLEWSKICH XV–XVIII WIEKU. Spisy**; oprac. K. Mikulski, Wrocław, Ossolineum, 1990.
- UTLEY, F.; BETTRIDGE, W.F.**; *New Light on the Origin of the Griselda Story*; “Texas Studies in Literature and Language”, XII (1971), 2, pp. 153–208.
- VASOLI, Cesare**; *Bruni Leonardo (Aretino)*; [voce in:] *Dizionario Biografico degli Italiani*; vol. XIV, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana Treccani, 1972, pp. 618–633.
- VERZEICHNIS DER HANDSCHRIFTEN IM DEUTSCHEN REICH; I: Die Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Breslau**; vol. 1, fasc.1–2, Leipzig, 1938–1939.
- VESELOVSKIJ, Aleksandr N.**; *La Griselda di Boccaccio e la novella russa*; “La civiltà italiana”, I (1865), 10, pp. 156–157.
- WAKSMUND, Ryszard**; *Dziętnastowieczne baśnie dla ludu (na wybranych przykładach)*; [in:] “Acta Universitatis Wratislaviensis. Literatura i kultura popularna”, pod red. J. Kolbuszewskiego i T. Żabskiego, t. 1 (nr 1205), Wrocław, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, **1991**, pp. 73–sgg.
- ; *Literatura dla ludu*; [voce in:] *Słownik literatury popularnej*; pod red. T. Żabskiego, Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, **1997**, pp. 205–210.
- ; *Volksbuch*; [voce in:] *Słownik literatury popularnej*; pod red. T. Żabskiego, Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, **1997**, pp. 434–435.
- WALECKI, Waław** [oprac.]; ‘*Z duchem w rozmawianiu*’. *Szesnastowieczna proza polska*; Nowy Wiśnicz, Secesja, 1991, pp. 261–267.
- WESTENHOLZ, Friedrich, von**; *Die Griseldissage in der Literaturgeschichte*; Heidelberg, 1888.
- WHITFIELD, John H.**; *Petrarca e il Rinascimento*, trad.: V. Capocci, Bari, G. Laterza, **1949**.
- WIERZBICKA, Karyna**; *O teatrze radziwiłłowskim i innych teatrach magnackich w XVIII w.*; [in:] F.U. Radziwiłłowa; *Teatr Urszuli Radziwiłłowej*; oprac. K. Wierzbicka, Warszawa, PIW, 1961, pp. 187–207.
- WILKINS, Ernest Hatch**; *Griselda and Advice from Boccaccio*; [in:] Idem; *Petrarch’s Latest Years*; Mediaeval Academy of America, **1959**, pp. 241–245.
- ; *Petrarch’s Correspondence*; Padova, Antenore, **1960**.
- WINDAKIEWICZ, Stanisław**; *I polacchi a Padova*; [in:] *Omaggio dell’Accademia Polacca di Scienze e Lettere all’Università di Padova nel settimo centenario della sua fondazione*; Cracovia, Tipografia dell’Università, 1922, pp. 1–34.

- ; *Teatr polski przed powstaniem sceny narodowej*; Kraków, Krak. S-ka Wyd., 1921.
- WISŁOCKI, Władysław; *Incunabula Typographica Bibliothecae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*; Cracoviae, Uniwersytet Jagielloński, 1900.
- ; *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*; cz. I (rkpsy 1–1875), cz. II (rkpsy 1876–4176); Kraków, 1877–1881.
- WISZNIEWSKI, Michał; *Historia literatury polskiej*; t.VII, Kraków, 1845.
- ; *Podróż do Włoch, Sycylii i Malty*; Warszawa, PIW, 1982.
- WORSTBROCK, Franz Josef; *Petrarcas "Griseldis" und ihre Poetik*; [in:] *Geistliche Denkformen in der Literatur des Mittelalters*, Münstersche Mittelalter-Schriften, band 51, München, 1984, pp. 245–256.
- WRÓBEL, Halina; *Czacki Tadeusz*; [voce in:] *Słownik pracowników książki polskiej*; Warszawa, PWN, 1972, pp. 135–136.
- ŻABOKLICKI, Krzysztof; *Giovanni Boccaccio*; Warszawa, Wiedza Powszechna, 1980.
- ; *La diffusione in Polonia della storia di Griselda*; [in:] Idem; *Da Dante a Pirandello. Saggi sulle relazioni letterarie italo-polacche*; Varsavia-Roma, 1994, pp. 26–39.
- ; *La fortuna del Boccaccio in Polonia*; [in:] *Il Boccaccio nelle culture e letterature nazionali*; a c. di F. Mazzoni, Firenze, L.S. Olschki, 1978, pp. 393–406.
- ŻĄBSKI, Tadeusz; *Genowefa Brabancka*; [voce in:] *Słownik literatury popularnej*; pod red. T. Żabskiego, Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, 1997, pp. 121–122.
- ; *Proza jarmarczna XIX wieku. Próba systematyki gatunkowej*; Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1993.
- ; *Romans religijny XIX wieku*; [in:] "Acta Universitatis Wratislaviensis. Literatura i kultura popularna", pod red. J. Kolbuszewskiego i T. Żabskiego, t. 1 (nr 1205), Wrocław, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1991, pp. 43–71.
- ZALUSKI, Józef Andrzej; *Bibliotheca poetarum Polonorum qui patrio sermone scripserunt*; ediz. fototypa, Warszawa, Wyd. Artystyczne i Filmowe, 1977.
- ZARĘBSKI, Ignacy, *Il Boccaccio nel primo umanesimo polacco*; "Studi sul Boccaccio", vol. III:1965, pp. 247–294.
- , *Iter Italicum – włoska droga wczesnego humanizmu w Polsce*, "Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie", zesz.26:1967, pp. 69–83.
- , *La corrente italiana nel primo umanesimo polacco*; "Lettere Italiane", A.XVII:1965, n.3, pp. 258–274.
- ZASADY WYDAWANIA TEKSTÓW STAROPOLSKICH. Projekt; red. nauk. Maria R. Mayenowa, Wrocław, Ossolineum, 1955.
- ZATHEY, Jerzy; *Biblioteka Jagiellońska w latach 1364–1492*; [in:] *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*; t.I (1364–1775), pod red. I. Zarębskiego, Kraków, Uniwersytet Jagielloński, 1966, pp. 3–130.
- ZBIORY RĘKOPISÓW W BIBLIOTEKACH I MUZEACH W POLSCE; oprac. D. Kamolowa, Warszawa, Biblioteka Narodowa, 1988.

- ZINGARELLI, Nicola; *Griselda*; [in:] Idem; *Scritti di varia letteratura raccolti a cura degli amici in occasione del suo commiato dalla scuola*; Milano, U. Hoepli, 1935, pp. 381–383.
- ZIOMEK, Jerzy; *Renesans*; Warszawa, PWN, 1998.
- ZUMKELLER, Adolar; *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*; Würzburg, Augustinus-Verlag 1966.
- ŻURAWSKA, Jolanta; *Motywy Dekameronu w twórczości Hieronima Morsztyna*; [in:] Eadem; *Między Gryzeldą a Grażyną. Studia i szkice polsko-włoskie*; Katowice, Śląsk, 2002, pp. 25–32.
- ; *Ostatnie wcielenie Gryzeldy-Cecylii*; [in:] Eadem; *Między Gryzeldą a Grażyną. Studia i szkice polsko-włoskie*; Katowice, Śląsk, 2002, pp. 35–48.
- ; *Średniowieczne konotacje pierwszych znanych Gryzeld polskich*; [in:] Eadem; *Między Gryzeldą a Grażyną. Studia i szkice polsko-włoskie*; Katowice, Śląsk, 2002, pp. 13–22.
- ZWIERCAN, Marian; *Piotr Świętopelk z Zambrzeza*; [voce in:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXVI, Wrocław, Ossolineum, 1981, pp. 439–440.

INDICE DEI NOMI E DEI TITOLI

A

Aarne Antti 30, 336, 337
Acciaio Nicola 51, 331
[*Ad artes liberales studendas cohortatio*]
(inc.: *Vellem, ut pro magnitudine*) 77
Adalberg Samuel 126, 334
Adam z Bochni 143
*De quattuor statibus immortalitatem assequi
contententibus* 143
Adamczyk Maria 262, 336
Adrianova-Peret Varvara 336
Afanas'ev Aleksandr 209
Agostino (Santo, Aurelius Augustinus) 34, 142, 147
De civitate Dei 34
Agostino della Chiesa 12
Descrizione del Piemonte 12
d'Agreda Maria di Gesù 197
Ciudad de Dios 197
Aland Kurt 53, 336
Alanus ab Insulis
_____Vedi: de Lille Allain
Albanese Gabriella 22, 28, 31–36, 38, 40, 44, 261,
336
degli **Albanzani** Donato da Pratovecchio 352
Albert z Nowego Korczyna (Albertus de Nova
Civitate) 68
Alberti Leon Battista 75
Albertrandi Jan Chrzyciel 66
Albinoni Tommaso 188, 189, 191, 192
Albrizzi Girolamo 193
Aleksandrowska Elżbieta 202, 204, 336
Alessandro, vescovo di Forlì
_____Vedi: de Malatesta Alessandro Nanni
Alessandro Magno 49, 91, 119, 120, 125, 153,
181, 217, 283, 290
Allodoli Ettore 336
Alt Georg 148
von **Altenburg** Dietrich 161
Ammiano Marcellino (Ammianus Marcellinus) 81
Amoris divini et humani effectus varii (1626) 186
Anacreonte 201
Anders Władysław 282
Andersen Hans Christian 290
Andryszowicz Łazarz 144
Anelli Angelo 189, 230
La Griselda ossia La virtù al cemento 189, 230
Anna di Schweidnitz (Anna von Schweidnitz,
moglie di Carlo IV) 57
*Annales to iest Roczne Dzieie Klastoru Chelmin-
skiego od czasu naprawy abo reformatiei iego
po spustoszeniu* (1578–1619) 165, 342
Anstruther Ralph A. 231
(trad.) F. Halm, *Griselda. A drama in five acts* 231

Antypasty małżeńskie (1650) 20, 154, 169–172,
174, 176, 178–182, 184, 206, 249, 250, 256,
269, 275, 279, 282, 287, 333, 334
Anoðezmama (XVII sec.) 217

_____Cfr: Budny Bieniasz

d'Aragona (dinastia)

Alfonso V il Magnanimo (re di Sicilia) 80

Beatrice (regina d'Ungheria) 27, 147

Ferdinando I (re di Napoli) 147

Aretino Leonardo

_____Vedi: Bruni Leonardo

Argiropulo Giovanni 69

Aristofane 78

Aristotele 76, 88

Etica 31

Poetica 88

Arnaldi Girolamo 86, 355

d'Arras Jean 138

Le livre de Mélusine 138

Asburgo

_____Vedi: Habsburg

Azpergerowa Aniela 231

Aurispa Giovanni 83

Ausonio (Decimus Magnus Ausonius) 201

Auspurger Kazimierz 242

Historia o jedenastu tysiącach dziewic 242

Avalle Silvio D'Arco. 111

*Awantury powszechnie znane w Niemczech uro-
dzonego Sowizdrzala* (ca 1844) 133

B

Bachórz Józef 340, 343

Backvis Claude 291, 336

Badecki Karol 125, 336

Badoer Giacomo 84

Libro dei conti 84

Badoer Jacopino 83–84

Baduarius / **Badnarius** Jacobus

_____Vedi: Badoer Jacopino

Baemler Johann 153, 351

Balicki Juliusz 282

Baranowski Ignacy Tadeusz 352

Baratella Antonio 80, 84

Ad Guarinum Veronensem, oratorum principem
(inc.: *Itala quem gemine laurus et greca sere-
nant*) 80, 84

Ad Sicconem Polentonum oratorum principem
(inc.: *Nullus ad cuganeas [sic!] huic sedes per-
get amicus*) 84

Ad Sicconem Polentonum oratorum principem
(inc.: *Nuper ab altissimo cepi Siccone tabe-
llas*) 84

Baratella 84

- Carmen Ad Martinum papam V* (inc.: *Multa vetant calamo, quod adest hoc suscipe gratum*) 84
- Barbaro** Francesco 75, 77, 78, 80, 81, 85
De re uxoria 85
Oracio Francisci Barbaro in promozionee Alberti Guidotti 85
- Barberi** Squarotti Giovanni 30, 336
- Bartolomeo di Montegnano** 58
- Bartolomeo di Santa Sofia** 58
- Bartoszewicz** Juliusz 231
- de **Bartutis** Gasparinus
 _____Vedi: Barzizza Gasparino
- Barycz** Henryk 56, 59, 63, 64, 68–70, 78, 336
- Barzizza** Cristoforo 74
- Barzizza** Gasparino 59, 74–78, 84–85, 88, 94, 348, 349
Ad summum pontificem [Martinum V] *oratio brevis et pulchra* 76, 94
De compositione 75
Epistolarum liber 77
Gasparinus Pargamensis Andree Iuliano salutem dicit (inc.: *Multas ex tuis oracionibus*) 76
In laudem medicine et pro petendis insigniis doctoratus 75
Oratio de obitu illustris philosophi Pauli Veneti 75, 94
Oratio de philosophie recommendacione in animam Aristotelis 76
Oratio habita in funere I.[acobi] de Turre Foroliviensis 75
Ortographia 75
- Barzizza** Guiniforte 74, 75
- Basso** Alberto 340, 347
- Beber** Jan (Jan z Oświęcimia, Sacrano il Vecchio) 69–70, 302
- Bednarski** Stanisław 199, 337
- Belcikowski** Adam 117, 337
- von **Bellinghausen** Eligius Franz Joseph Münch
 _____Vedi: Halm Friedrich
- Benis** Artur 18, 117–119, 121, 337
- Ber** Jan (Ursinus) 69
Modus epistolandi cum epistolis exemplaribus 69
- Bérard** Claude Cazalé 34, 337
- Berenstadt** Gaetano 193
- Bergomas** (Bergomensis) Philippus
 _____Vedi: Foresti Jacopo
- Berkov** Pavel 208, 209, 210, 216, 337
- Bernacki** Ludwik 25, 49, 126, 135, 136, 172, 174, 178–181, 184, 185, 197, 237, 333, 337
- Bernardo da Imola** (Bernardinus de Ymola) 77, 88, 89
Ad exundantissimum eloquencie fontem Gasparinum de Bartutis in arte oratoria monarcham (inc.: *Fessus ad Hesperias titan pervenerat undas*) 77, 88
- Bernardo da Lublino**
 _____Vedi: Biernat z Lublina
- Bernhard** Mathias 123
- Bernina** Veneranda 194
- Beroaldo** Filippo 16, 20, 171, 333
- Mythica historia* (...) *de Tito Romano Gisippoque* 20
- Mythica Historia* (...), *in qua ostenditur exemplo cuiusdam adolescentis ob mores belvinos Cymonis dicti, amorem cultorum morum esse parentem* 20, 171, 333
- Bersano** Begey Marina 154, 172, 337
- Bertalot** Ludwig 44, 74–77, 79–81, 83–91, 93, 337
- Berté** Monica 47
- Bertrandus de Bononia** 89–90
- Bessi** Rossella 35, 375, 264, 337
- Bettridge** William F. 30, 337, 356
- Bevilacqua** Mirko 31, 37, 337
- Biel** Stanisław (Albinus) 63, 336
- Bielski** Marcin 118, 120, 143, 218
Kronika wszytkiego świata 118, 120, 218
Żywoty filozofów 143
- Biem** Marcin da Olkusz 148
- Bieniarzówna** Jadwiga 121, 125, 338
- Biernat z Lublina** 120, 155, 240, 244, 332
Raj duszny 120
Żywot Ezopa Fryga mędrca obyczajnego 155, 240, 244, 333
- Bilip** Witold 230
- Billanovich** Giuseppe 49, 51, 55, 57, 338
- Birkenmajer** Aleksander 196, 338
- Birkenmajer** Ludwik 148, 338
- Bivillacqua** Simone 32, 48, 101, 103, 300, 329
- Blagoj** Dymitr 212, 338
- Blesnensis** Petrus (Blesensis)
 _____Vedi: de Blois Petrus
- de **Blois** Petrus (Blesensis) 73, 303
Epistole 73, 303
- Bobrowicz** Jan Nepomucen 350
- Boccaccio** Giovanni 11–15, 17–22, 28–40, 45, 46, 51–53, 58, 82, 101, 117, 126, 150, 152, 156, 163, 187, 188, 195, 201, 202, 203, 209, 219, 232, 241, 242, 245, 246, 248, 251–254, 256, 257, 260, 261, 270, 284, 285, 293, 294, 300, 329, 331, 338, 344, 348, 349, 352, 353, 354–357
Decameron 14–21, 27, 28, 31, 32, 35, 37, 39, 40, 51, 82, 117, 137, 153, 156, 157, 171, 172, 201, 219, 240, 241, 245, 246, 260, 283–285, 293, 294, 338, 346, 348, 355, 358
De claris mulieribus 18, 38, 152, 253
De genealogiis deorum 18, 53, 58, 202, 331
Vita Petrarce 52, 331
- da **Bochnia** Adam
 _____Vedi: Adam z Bochni
- Bogusławska** Jadwiga 118, 338
- Bojarski** Jacek Stanisław 59–63, 93–94, 338
- Bolte** Johannes 156, 338, 345
- Bonaventura** da Bagnoregio, Santo 35
- da **Bończa** Leonardo
 _____Vedi: Leonard z Bończy
- Bonfilio** Marco 60, 93
- Bonfilius** Marcus
 _____Vedi: Bonfilio Marco

Bononcini Antonio Maria 189, 338

Bononcini Giovanni 189, 347

Bonyng Richard 189

Borowski Andrzej 8, 19, 338

Borzyszkowski Józef 133, 338

de **Boxicza** Jacobus

Vedi: Jakub z Boksic

Boyd Malcolm 189, 338

Bracciolini Poggio 50, 68, 72, 78, 79, 81–83, 355

*Antilogium Guarini et Poggii de praestantia
Scipionis Africani et C. Iulii Caesaris* 79

Epistulae 355

Facezie 72

Oracio Poggy Florentini (inc.: *Vellem, patres
reverendissimi, tantum virtutis*) 81

Poggius Leonardo Aretino plurimam salutem (inc.:
Cum pluribus diebus ad balnea fuissem) 81–82

Poggius plurimam salutem Guarino Veronensi
(inc.: *Dii male faciant illis nequissimis tabe-
llariis*) 80

Poggius salutem plurimam dicit Guarino Veronensi
(inc.: *Nudius tercius*) 80

Poggius plurimam salutem dicit Nicolao suo (inc.:
Per quendam) 81

Branca Vittore 11, 22, 27, 28, 31, 32, 35, 44, 49,
338

Branicki Aleksander 196

Breisacher M. 51, 331

Bremond Claude 262, 338

Breslauer Jan 133, 138

Brigida, Santa 86

Brückner Aleksander 15, 25, 125, 152, 154, 156,
175, 209, 237, 239, 338

Bruni Leonardo (Aretino) 16, 20, 68, 78, 81–85,
171, 356

Demostenis oracio ad Allexandrum (trad.) 82–83,
93, 94

Dialogi ad Petrum Paulum Istrum 82

*Historia de duobus amantibus Girardo et
Sigismunda* 20, 82, 171

Invectiva contra versutos ypocritas 83

Le vite di Dante e del Petrarca 82

Brüstigerowa Julia 78, 339

Bruto Minore (Marcus Iunius Brutus) 33

Bryan William F. 354

Brynda Maria 8, 126

Brzechfa Zofia 197

Brzechffa Stanisław 162–163

Pochodnia ludziom zakonnym 162

*Skarb bogaty w przezacnym klasztorze panien
chelminskich Benedykta św. świeżo odkryty* 162

Brzozowski Józef 199

(trad.) J. Drews, *Dystrakcje podróżnych, pobożne,
uczzone i ucieszne* 199

Buczek Karol 67, 342

Budny Bieniasz 20, 217, 219, 256

Apoftegmata 217, 219

Historia krotofilna o kupcu 20, 217, 219, 256

Budzyk Kazimierz 350

Bueves d'Hanstone (XIV sec.) 217

Cfr: *История о Бове королевиче*

Bufano Antonietta 45–48, 100, 300, 329

Bühler Curt 339

Buini Giuseppe Maria 192, 194

Bukowski Andrzej 133, 339

Bulhak Henryk 120, 339

Buonaccorsi Filippo (Callimaco Esperiente) 60–61

Vita et mores Gregorii Sanocei 60–61

Burbianka Marta 168–170, 338, 339

Burchard Abraham 156

*Schau-Spiel auf das vorstehende H. George Rosen-
bergs* (...) mit Jfr. Anna Krügerin 156

Burckhardt Jacob 38

Burger Konrad 152, 153, 339

Bursowa Felicja 286

Bussone Francesco (Il Carmagnola) 87

Bylica Marcin z Olkusza 338

Bystroń Jan 344

C

da **Caccia** Stefano

Vedi: Cattaneo Stefano

Caldara Antonio 188

Callimaco Esperiente

Vedi: Buonaccorsi Filippo

Campagna Girolamo da Verona 166

de **Campo** Johannes 90, 93

[*Oratio in laudem Christophori Ioannis de Campo
in Universitate Paduana habita*] (inc.: *Vereor,
magnifici presides*) 90, 93

Camus Jean-Pierre 198, 246

Amphithéâtre sanglant 198

Spectacles d'horreur 198

Capocci Valentina 356

Cappelli Adriano 98, 106, 339

Carlo IV (Karl von Luxemburg) 57

Carlo VII (Karl Albert Wittelsbach) 194

Carlo Magno 198

il **Carmagnola**

Vedi: Bussone Francesco

Casimiro III il Grande (Kazimierz Wielki, re di
Polonia) 57

de **Castelleto** Petrus (Pietro da Castelleto) 331

Prefatio in historiam illustris Francisci Petrarce
331

Castelli Frédérique 47

Castiglione Baltasare 17–18, 246, 247

Il Cortegiano 17–18, 246–247

Cate W.A. 30, 339

*Cathonis Disticha moralia, Katonowe wiersze
obyczajne nowo polską mową okraszzone* (1535) 121

Catone Minore (Marcus Porcius Cato Minor). 33

Cattaneo Stefano da Novara (Stefano da Caccia)
56, 92

[*Epistula*] *Nicolao Lasozsky viro gratissimo* 92

Catullo (Caius Valerius Catullus) 177

Carmina 177

Cavalcanti Gherardino 57

Ceccherelli Andrea 133

Celichowski Zygmunt 144, 146, 350, 353

- Celso** Giulio 353
Cerisiers René 257
L'innocence recon nue, ou la vie admirable de Geneviève princesse de Brabant 257
Cermisone Bartolomeo da Parma 86, 93
Cermisonus / Cirmisonus Bartholomeus
 _____Vedi: Cermisone Bartolomeo
Цесарь Октавьян (XVII sec.) 217
 _____Cfr: *Historia piękna i krotchwilna o cesarzu Otonie*
Cesare (Caius Iulius Caesar) 79, 181, 353
Cezary Franciszek 171, 172, 249, 250
Chaucer Geoffrey 11, 36, 44, 45, 101–103, 111, 154, 303, 329, 337, 354, 355
Canterbury Tales 44, 354, 355
Clerkes Tale 11, 36, 44, 102, 303, 329, 337, 354
Chelleri Fortunato 189
Chmelnyćkyj Bohdan 166
Chmiel Adam 20, 125, 339
Chrapowicki Jan Antoni 175
Chrysoloras Manuel
 _____Vedi: Crisolora Manuele
Ciampi Sebastiano 338
Ciccarini Marina 218, 219, 339
Cicerone (Marcus Tullius Cicero) 31, 61, 69, 75, 81, 243, 248
De inventione rhetorica 243
Cichończyk Andrzej 125, 129, 347
Cieszkowski August 243
Cino da Pistoia 338
Cinzio Giambattista Giral di 243
Discorso intorno al comporre dei romanzi 243
Clemente VIII (Ippolito Aldobrandini, papa) 65
Cnapius
 _____Vedi: Knapski Grzegorz
 von **Cochem** Martin 225–226
Von der wunderlichen Gedult der Gräfin Griseldis 226
Collationes, quas fecit rex Salomon et Marcolphus (*Dialogus Salomonis et Marcolphi*, 1485–1487) 217
 _____Cfr: Koszyczek
 Jan
 da **Colonna** Guido
 _____Vedi: Guido da Colonna
Conti Francesco Bartolomeo 189, 191
Contieri Nice 49, 50, 55–57, 71, 207, 339
Conversini Giovanni da Ravenna 78, 80, 83
Copinger Walter Arthur 343
Cordans Bartolomeo 194
Cornarius Georgius
 _____Vedi: Corner Giorgio
Corneille Pierre 185
Corner Giorgio 86, 87, 92, 93
Cronachetta Corner 87
Corner Marco 87
Cosenza Mario Emilio 74, 76, 77, 88, 89, 340
 da **Cracovia** Martino
 _____Vedi: Marcin z Krakowa
Cranach Lucas il Vecchio 169, 170
Crébillon (Prosper Jolyot de Crais-Billon) 201
Rhadamiste et Zénobie 201
Cricius Andreas
 _____Vedi: Krzycki Andrzej
Crisolora Manuele (Manuel Chrysoloras) 75, 77, 78, 82, 85
Erotemata 75, 78
Cross Eric 189, 340
 de **Cuyavia** Johannes
 _____Vedi: Jan z Ludziska
Czacki Tadeusz 66–67, 301, 334, 345, 357
Czaplewski Paweł 162, 340
Czartoryski Adam Jerzy 67
Czechowic Marcin 127
- D**
- Dąbrówka** Jan 57, 71, 355
Dąbrowski Jan 286
 (trad.) Ch. Schmid, *Życie świętej Genowefy* 222, 286
 _____Cfr: *Genowefa. Piękna i pouczająca historia, Okoliczności ciekawe Zygifryda*
Danco Iohannes de Saxonia 62
Canones eclipsium 62
Danielewski Ignacy 133
Dante Aligheri 31, 82, 202, 357
Divina Commedia (*Inferno*) 31
Dawkins Richard McGillivray 30, 340
De Biasio Luigi 340
De Castro Vincenzo 231
 (trad.) F. Halm, *Griselda* 231
De Fanti Silvano 75, 340
De Ferrari Augusto 75
[De laudibus bonarum artium] (inc.: *Postquam decreto patrum*) 90
De Masaltis (de Mesaltis) Bernardus 77, 88–89, 92
Carmen ad (...) dominum Franciscum Foscarei inclitum ducem Veneciarum 88
Carmen ad illustrem principem, dominum Nicolaum Estensem 88
De Masaltis (de Mesaltis) Polisen a 88–89, 94
Oracio continens laudes (...) Thome Mocenigo 88, 89, 94
De Mézières Philippe 44, 154
Le miroir des Dames Mariées 44
De Nohac Pierre 52, 340
De Petris Carlo 189
De Pizan Christine 38
De Robobellis Paulus 87, 93
Oracio pro principio studii Patavini 87, 88, 93
Dębowski Andrzej 20, 219, 240, 251, 253, 345, 347
Atalanta 219
Izmonda 20, 219, 251, 253
Sąd o zbroję Achillesowę 219
Tisbe s Piramusem 219, 240
Dekker Thomas 14
Patient Grissil 14
Del Monte Pietro 86, 87, 93
Oracio in laudem generosi viri domini Georgii Cornario 86, 93

Delcorno Carlo 262, 340
Delfini Cecilia di Modena 194
Della Torre Giacomo (Jacobus Forliviensis) 75, 80, 598
Della Vigna Pietro 90
Demostene 61, 83, 91
Dempster Germaine 354
Dentato Manio Curio (Manius Curius Dentatus) 33
Déodat-Kessedjian Marie-Françoise 340
Deržavina Ol'ga 209–214, 216, 218, 340
Długosz Jan (Iohannes Longinus) 64, 68, 72, 173, 301–302
Annales 68, 173
 de **Doctoribus** Benedictus 76
 de **Doctoribus** Jacobus 76, 94
Donato (Aelius Donatus) 77, 201
Vita Vergilii 201
Dondi Giovanni 32
Dönhoff Anna 196
Dotti Ugo 47
Drews Jan 199–200, 264, 334, 337, 352
Breviarium asceticum 199, 264, 334
Distractiones itinerantium 199
Družbacka Elżbieta 343
Dunin Janusz 134, 137, 221, 223, 224, 226, 229, 230, 257, 284, 286, 289, 340
Dyniewicz Władysław 223, 224, 335
Działyński Adam Tytus 333
Dziechcińska Hanna 265, 266, 341, 348
Dzienia Helena 133, 341

E

Elgot Jan (Jan da Lgota) 68, 71, 72, 92, 337
Pro baccalaureatu in decretis (inc.: *Dicturus iam aliquantisper pro laude*) 92
Pro baccalaureatu in decretis (inc.: *Expleto iam huius actus membro primo*) 92
Pro gradu baccalariatus in decretis (inc.: *Expedito primo nunc ut presentes duos dignis prosequar*) 92
Eliodoro (Heliodorus) 184, 240, 256
Etiopiche 184, 256
Ender Janina 220, 341
Enrico Pellegrino (Heinrich I der Pilger, duca di Meclenburgo) 173
Enrico II di Schweidnitz (Heinrich II von Schweidnitz, principe slesiano) 57
Ernesto di Pardubice (Arnestus von Pardubitz) 57
d'Este (Estense) Niccolò III 87–89
d'Este (Estense) Leonello 78
Estreicher Karol 117, 125, 136, 137, 139, 143, 155, 170, 171, 174, 178, 183, 187, 189–193, 196, 197, 199, 201, 222–224, 230–232, 341
Eugenio IV (Gabriele Condulmero, il papa) 92
Euripide 39
Alcesti 39
 von **Eyb** Albrecht 142
Ehebüchlein 142

F

Fabbrini Giuseppe 192
Fabre François 47
Facecje polskie (ca 1562–1570) 21, 217, 219, 339
 _____ Cfr: *Польские забавные жарты*
Fanna Francesco 189
Faraci Dora 39, 341
Federico II di Svevia (Friedrich II von Hohenstaufen, imperatore) 89–90
Fedro (Phaedrus) 201
Feitzinger Edward 138, 229
Fénelon François 201
L'Histoire d'Alibée Persan 201
Feo Michele 47, 336, 349
Fera Vincenzo 47
Ferraccioli Maria M. 165, 166, 341, 345
Fialek Walenty 16, 25, 115, 132–138, 154, 169, 220, 221, 229, 230, 235, 259, 265, 285, 287, 288, 332, 335, 338, 339, 341, 346, 350–352
 (red. *della Historyja znamienita o Gryzellii: Historia o cierpliwej Gryzeldzie księżnie Sulurskiej* (1889), *Historia o cierpliwej Gryzeldzie, córce ubogiego wieśniaka* (1902), *Historia o Gryzeldzie, niewieście przedziwnej stateczności* (1915) 16, 25, 115, 135–138, 154, 169, 229, 230, 235, 259, 265, 285, 287–288, 335
Fialek Wanda 134, 138
Fiedler Johann von Reichenbach 203, 224–226, 269, 282, 285
Markgraf Walther 224–226, 269, 282, 285
Fijalek Jan 56, 59–61, 66, 69, 71, 72, 341–342
Filelfo Francesco 69, 77, 78, 84
Floro (Lucius Anneus Florus) 53, 331
De tota Historia Titi Livii Epitome 53, 331
Foltyn Franciszek (padre e figlio) 132, 137, 221, 223, 224, 286, 335, 350, 351, 355
Foppa Giuseppe 192
Sigismondo 192–193
Foresti Jacopo (Philippus Bergomas, Bergomensis) 27, 38, 147, 148, 151, 152, 158, 199, 249
De claris selectisque mulieribus 27, 147, 148
Supplementum Chronicarum 147, 148
Forliviensis Alexander
 _____ Vedi: de Malatesta Alessandro Nanni
Forliviensis Jacobus
 _____ Vedi: Della Torre Giacomo
Fortunato und seinem Seckel auch Wünschelhütlin, Von (1509) 124
 _____ Cfr: *Historia o Fortunacie Fortuny i cnoty różność* (*Historia o szczęściu*, 1522) 23, 342
 _____ Cfr: *Traktátecz kterýž má gmeno Pán Rady*
Foscari Francesco (doge) 84, 88
Foscari Marco (podestà di Padova) 87
 de **Fouilloy** Hugo (Hugo de Folieto) 53, 331
Rota Fortunae 53, 331
Frączyk Tadeusz 67, 342

Friedberg Marian 62
Frölich Jakub 153
Fryczyński Jakub Pobóg 183, 186, 187
Fucilla Joseph Guerin 22, 342
Furietti Giuseppe Alessandro 74
Fürst Otto 211

G

Gallet Louis 184
Gallus Fridericus 123
Garbacik Józef 74, 75, 342
Garin Eugenio 82, 85, 342
Garnier Emmanuelle 340
Gasparinus Pergamensis / Bergoniensis
 _____Vedi: Barzizza Gasparino
Gaszowiec Piotr 63, 350
*In promocione magistrorum Iacobi de Boxicza
 et Nicolai de Cracovia* 63
*Pro susceptione oratoris sedis apostolice
 Alexandri de Forlivio* 63
Gatto Ludovico 38
Gehrels Tom 292
Gengell Jerzy 202
Gradus ad atheismum 202
*Genowefa. Piękna i pouczająca historia z średnich
 wieków* (1886) 14, 133.
 _____Cfr: *Okoliczności ciekawe Zygifydy;
 Żywot świętej Genowefy*
Georgijević Bartolomej 119
*Profide Christiana cum Turca disputationis habitae
 descriptio* (trad. pl.: *Rozmowa z Turczyńcem
 o wierze krześcijańskiej*) 119
Geremek Bronisław 262, 342
Germann Baltasar 156
Comoedia des (...) Graffens von Angiers 156
Gesta Romanorum (1472) 120, 125, 156, 179, 181,
 205, 217, 218, 222, 223, 254, 262, 282–284,
 344, 352
 _____Cfr: *Historie rzymskie; История из римских
 деяний*
Gigli Girolamo 192
La fede nei tradimenti 192
Giorgio da Trebizonda (Trapezunzio) 78
Giovanni da Garlandia 248
Poetria 248
Giovenale (Decimus Iunius Iuvenalis) 13
Saturae 13
Giraud Gianfranco 165, 166, 213, 341, 342, 345
Girolamo da Praga 56, 82, 83
Girolamo (Santo, Hieronymus Stridonensis) 142–
 143, 166, 266
Libri duo adversus Jovinianum 142–143, 266
Giuliano Andrea (Zulian, Andreas Iuliani) 76–
 77, 85
*In Manuelem Crisoloram Epithaphios id est
 funebris oratio* 77, 85
Giustiniani Leonardo 77, 80, 93
Oratio in funere Georgii Laureani 80, 85, 93, 94
Giżycki Paweł 94

Glemma Tadeusz 165, 342
Głokowski Maciej z Sowiny 195–196, 252, 333, 338
Geometria peregrinans 195
Griselida 195–196, 333
*Zegarek abo pamiątka gorzkiej męki i śmierci
 Zbawiciela* 196
Głowiński Michał 284
Göber Willi 49, 50, 52, 53, 73, 342
Goffredo da Viterbo 198
Chronicon universale 198
Goldoni Carlo 188; 189
Gołębiowski Łukasz 66, 67, 301, 342, 355
Goleniščev-Kutuzov Ilja 22, 44, 46, 47, 329, 342
Golian Krzysztof 240
 (trad.) E.S. Piccolomini, *Historia piękna o miłości
 Euriala z Lukrecją* 240
Golisciani Enrico 231
Griselda: dramma lirico in 4 atti 231
Górnicki Łukasz 17, 247, 254, 343
Dworzanin polski 17, 247, 254, 343
Görres Johann 226, 229
Die teutschen Volksbücher 226
Górski Karol 162, 163, 343
Górski Ryszard 343
Gorzowski Albert 347
Gotzkowsky Bodo 141, 153, 343
Goussault (Abbé) 201
Gracco Giorgio 83
Graciotti Sante 198, 202, 204, 343, 354
Graun Carl Heinrich 189
Gravenhage F.H. 231
 (trad.) F. Halm, *Griseldis, of de drie Proeven* 231
Greipaldi Cecilia 194
Grey William 56, 78
Griffith Dudley David 30, 343
Griggio Claudio 85
Grosz Erhart 140–143, 151, 152, 154, 168, 266,
 303, 343
Grisardis 140–144, 150–152, 266, 303, 343
Gryzella (1571) 117, 121–123, 130–132, 147,
 154–170, 172, 176, 178, 186, 204, 240–242,
 252, 252, 256, 259, 262–264, 267, 268–277,
 280, 332–333
Grzebień Ludwik 341
Grzegorz z Sanoka (Gregorius Sanocensis) 58,
 60–61
Grześkowiak Radosław 172, 343, 350
Gwagnini Alessandro
 _____Vedi: Gwagnin Aleksander
Gualdo Germano 85
Guarino da Verona (Guarinus Veronensis, Guarino
 Guarini) 56, 59, 68, 69, 71, 75, 77–81, 84–86,
 88, 92–94, 339, 351, 353
*Antilogium Guarini et Poggii de praestantia
 Scipionis Africani et C. Iulii Caesaris* 79
*Gwarinus Veronensis doctissimo viro Poggio
 (inc.: Ex hiis litteris, quas nuper) 79
 [Recommendatio rectoris] (inc.: Optavi tum sepe
 alias) 79, 93*
Gubrynowicz Bronisław 237, 343

Gudanskij Ivan 218
Guglielmi Pietro Carlo 189
Guglielminetti Marziano 336
Guidalotto Alberto (Albertus Guidottus) 85
Guido da Colonna 69, 73, 302
Historia de excidio Troiae 69, 73, 302
Gullino Giuseppe 87
Gurecký Václav Matyáš 189
Gwagnin Aleksander (Alessandro Guagnini) 218
Sarmatiae Europaeae descriptio 218

H

Habsburg (dinastia)
 Carlo V (Karl V Habsburg) 181, 275
 Carlo VI (Karl VI Habsburg) 188
 Federico III (Friedrich III Habsburg) 69, 92
 Giuseppe I (Joseph I Habsburg) 190
 Rodolfo II (Rudolph II Habsburg) 65
 von **Hagenau** _____ Vedi: Żaliński
Hain Ludwig 77, 152, 153, 343
Hajdukiewicz Leszek 64, 65, 343
Halewi Gierszon 183, 334
Haller Jan 143
Halm Friedrich 14, 188, 230–234, 335, 344
Griseldis, dramatisches Gedicht in fünf Akten
 14, 230–234, 335, 344
Hebanowski Ignacy 125, 179, 208, 346
Heliodorus _____ Vedi: Eliodoro
Hernas Czesław 228, 229, 277, 284–285, 344
Hertz Paweł 166, 179, 344
Hevelius Johannes 195
Hieronymus S. _____ Vedi: Girolamo (Santo)
Hill John Walter 188
Hirlanda czyli zwycięstwo cnoty i niewinności 286,
 290
Hirsch Rudolf 152, 153, 344
Historia o żywocie i znamienitych sprawach
Aleksandra Wielkiego (1550) 91, 119, 120, 125,
 179, 239, 244, 250, 284, 290, 344
 _____ Cfr: Leone Arciprete
Historia o Ali-Babie i 40 złodziejach (XIX sec.)
 136
Historia o Apolloniuszu królu tyńskim (1540) 217,
 218
 _____ Cfr: *История о Апполоне,*
короле турском
Historia ucieszna o zacnej królownie Banialuce
 (1650) 171–172, 333
Historia barzo piękna o Barnabaszu (1571) 20,
 157, 218, 240, 241, 242, 251, 256, 258, 344
 _____ Cfr: *Повесьть утешная о купце*
Historia o Beritole (XVI sec.) 20
Historia calumniae novercalis
 _____ Vedi: *Historia septem sapientum*
Historia o Fortunacie (1570) 20, 124, 129, 138,
 239, 242, 244, 247, 342

_____ Cfr: *Fortunato*
Historia o Galezjusie i Filidzie (1650) 20, 171,
 176, 333
Historia prawdziwa o grabinej altdorfskiej (1569)
 29, 179
Historyja o Grasildzie (1760–1770) 24, 182, 195,
 204–209, 220, 252, 259, 264, 265, 272, 280,
 334–335
Historyja znamienita o Gryzelli (prima del 1551)
 7, 16, 20, 23–27, 101, 112, 115, 116, 117–154,
 155–160, 169, 172, 176, 206, 215, 229, 241, 249,
 250, 252, 256, 258–274, 280, 285, 287–289, 291,
 293, 294, 303–304, 332, 335, 342
Piękna historia o cierpliwej Helenie (1812) 286,
 290, 351
Historia o świętym Józefie (1530) 121, 240
Historia Judyt (1573) 254
Historia zajmująca o pięknej Magelonie (1909)
 290, 336
Historia o Magielonie królownie neapolitańskiej
 (1570) 125, 129, 138, 179, 215, 217, 218, 239,
 244, 256, 284, 346.
 _____ Cfr: *Magelona i hrabia Piotr z Prowansji;*
Комедия Петра Златых Ключей; Повесть о
Магилене; Повесть о благородном князе
Петре Златых Ключах
Historia piękna i krotochwilna o cesarzu Otonie
 (1569) 29, 124, 125, 129, 179, 217, 218, 239,
 244, 256, 344
 _____ Cfr: *Повесть изрядная,*
полезная же и утешная о Оттоне
Historyja o Przemysławie i o Cecyliej (in: *Antypasty*
mażeńskie, cit. anche come versione di „Pseudo-
 Morsztyn”) 154, 170–174, 176, 177, 178, 180–
 184, 200, 205, 252, 256, 259, 265, 269, 270,
 272, 275, 280, 281, 282, 286, 333, 351
Historia septem sapientum Romae (Pontianus,
Historia calumniae novercalis, 1489) 120, 123,
 218–219, 254, 262, 290
 _____ Cfr: Koszyczek Jan; *Повесть*
о седми мудрецах
Historia arcyceikawa o siedmiu mędracach (ca
 1914) 133, 290
 _____ Cfr: Koszyczek Jan
Historia o szczęściu
 _____ Vedi: *Fortuny i cnoty różność*
Historia o szpetnej wdowie (XVI sec.) 20
Historia o Torellu (XVI sec.) 20
Historia trojańska (Historia barzo piękna... O
zburzeniu a zniszczeniu onego sławnego a
znamienitego miasta i państwa Trojańskiego,
 1563) 125, 126, 239, 244, 344
 _____ Cfr: Guido da Colonna
Historie rzymskie (Historie rozmaite z rzymskich
dziejów, 1540) 120, 124, 125, 129, 179, 217, 219,
 222, 223, 239, 275, 290, 344
 _____ Cfr: *Gesta Romanorum;*
История из римских деяний
Holszańska Zofia (regina di Polonia) 69
Hoppe Jan (Hoppius) 169

Forma Veteris Gymnasii Culmensis 169
Hornowska Maria 56, 57, 344
Hozjusz Stanisław 127
Hroswitha di Gandersheim 184
Dulcitus 184
Hryhorij da Szarhorod 215
Huet Pierre Daniel 243
Traité de l'origine des romans 243
Hugo de Folieto
_____ Vedi: de Fouilloy Hugo
Hus Jan 56, 82
Hybner Balcer (Baltazar Hübner) 16, 20, 122–125, 154, 344, 352

I

da **Imola Bernardo** (Bernardinus de Ymola)
_____ Vedi: Bernardo da Imola
Innocenzo VII (Cosimo de' Migliorati, papa) 55
Innocenzo VIII (Giovanni Battista Cybo, papa) 65
Iorio Anna Maria 188, 344
Ipsicratea (Hypsicrathea, moglie di Mitridate VI Eupator) 33
Историчні вірші (XVII sec.) 219, 345
История из римских деяний (Повести из Римских Деяний, XVII sec.) 217, 219, 352
_____ Cfr: *Gesta Romanorum*; *Historie rzymskie*
История о Апполоне, короле турском, како пострада от Антиоха цесаря (XVII sec.) 217, 218
_____ Cfr: *Historia o Apolloniuszu królu tyryskim*
История о Бове королевиче 217, 347
_____ Cfr: *Bueves d'Hanstone*
История благоприятна о благородной и прекрасной Мелюзине с немецкаго языка на польскій переведена Мартином Сеником (1677) 215, 217, 218
_____ Cfr: *Siennik Marcin*; *Комедия о прекрасной Мелюзини*

Istrus Petrus Paulus
_____ Vedi: Vergerio Pier Paolo
Ita, hrabianka na Toggenburgu (XIX sec.) 286
Iulianus Andreas
_____ Vedi: Giuliano Andrea

J

Jablonowski Jan Stanisław 198
Jacobs René 189
Jacobus Forliviensis
_____ Vedi: Della Torre Giacomo
Jagellone (dinastia dei re di Polonia)
Alessandro Jagellone (Aleksander Jagiellończyk, re di Polonia) 69, 91
Anna Jagellone (Anna Jagiellonka, regina di Polonia) 164
Casimiro IV Jagellone (Kazimierz Jagiellończyk, re di Polonia) 57, 60, 63, 65, 70, 91, 147
Casimiro Jagellone (San Casimiro) 91
Federico Jagellone (cardinale) 64

Giovanni Alberto (Jan Olbracht, re di Polonia) 69, 91
Ladislao II Jagellone (Władysław Jagiełło, re di Polonia) 56
Ladislao II Jagellone (Władysław Jagiellończyk, re di Boemia e d'Ungheria) 91, 147
Ladislao III Varnese (Władysław Warneńczyk, re di Polonia) 59, 60
Sigismondo I il Vecchio (Zygmunt I Stary, re di Polonia) 69

Jaitner-Hahner Ursula 337
Jakub z Boksic (Jacobus de Boxicza) 63
Jakub z Paradyża 56, 61, 71, 72, 341
Jakub z Szadka 72, 302, 345
Jan z Ludziska 43, 58–63, 74, 81, 82, 78, 87, 88, 91, 92–97, 100, 102, 104, 105, 112, 300, 338, 348, 350
Ad Marcum Bonfilium et Stanislaum de Sobniow 60, 93
De ecclesia reformanda 94
De laudibus et dignitate eloquentie et oratoriae scientiae 59, 60, 61, 63, 87, 91, 93
De laudibus et dignitate philosophiae nec non de liberorum studiis 60, 94
Pro domino Kazymiro duce magno Lithwaniae 60, 93
Pro susceptione Pauli Giżycki, episcopi Plocensis 94
Pro susceptione regis Wladislai de Ungaria venire volentis 60, 93
Pro susceptione Vincentii Koth 93
Jan z Oświęcimia (f. di Piotr) 69
Jan z Oświęcimia (Sacrano il Giovane) 69–70
Modus epistolandi 69
Jan z Oświęcimia (Sacrano il Vecchio)
_____ Vedi: Beber Jan
Januszowski Jan 124
Jarosiński Zbigniew 284, 344
Jasienica Paweł 147, 173
Jądzewski Konstanty 52, 53, 344
Jędrzejowska Anna 20, 122–124, 344
Jurkowski Michał 198, 344, 351
Historyje świeże i niezwyčajne 198, 344, 346, 351
Juszyński Michał 171, 172, 187, 238
Dykcjonarz poetów polskich 171–172

K

Kamolowa Danuta 357
Kamykowski Łukasz 344
Kapliński Seweryn 231
Karpiński Adam 172, 345, 350
Kawecka-Gryczowa Alodia 126–129, 135, 219, 332, 340, 345
Kazańczuk Mariusz 344
Kempf Karl 33
Kempini Szymon 33
Kessner Zacheusz 125
Kętrzyński Wojciech 49, 64, 65, 89, 345, 653
Kierdej Jan 175

- Kikliarz** Augustinus 123
Kiryk Feliks 72, 345
Klemensiewicz Zenon 130, 131, 345
Kłokocki Kazimierz 213
 (trad.) P. Rycaut, *Monarchia turecka opisana przez Ricota* 213
Klonowic Sebastian (ministro calvinista) 128
Equitis Poloni in Iesuitas actio prima 128
Klonowic Sebastian Fabian 127–128
Flis, to jest spuszczenie statków Wisłą 128
Roxolania 128
Worek Judaszów 129
Kluszewski Jacek 190
Knape Joachim 40, 140, 141, 152, 345
Knapski Grzegorz (Cnapius) 248
Thesaurus polono-latino-graecus 248
Knot Antoni 66, 345
Kochanowski Jan 118, 157, 177, 240, 253, 254
Fraszki 177
Szachy 240
Wzory pań mężnych 254
Zuzanna 240
Kochanowski Piotr 197, 198
 (trad.) T. Tasso, *Gofred abo Jeruzalem wyzwolona* 197
Köhler Reinhold 22, 29, 125, 126, 135, 136, 156, 174, 209, 225, 226, 345
Kolbuszewski Jacek 356, 357
Kollątaj Hugo 66
Kolloander wierny Leonildzie (1762) 202, 349
Комедия о италянском маркграфу и о безмерной уклонности графини его (ca 1707) 211–214, 220
Комедия о прекрасной Мелюзине (ca 1707) 210, 214
 Cfr: *История благоприятна о благородной и прекрасной Мелюзине*; Siennik Marcin
Комедия Петра Златых Ключей (ca 1707) 210, 214
 Cfr: *Historia o Magielonie*
Komensky Jan Amos 195
Komorowski Józef 231
Konrad z Buczyny 117
Labirynt życia małżeńskiego 117
Konstantynenko Ksenia 219, 345
Kopaliński Władysław 14
Korbut Gabriel 237
Korczyński Adam 242, 250, 251, 256, 345
Wizerunk zlocistej przyjaźni zdrady 250, 256, 345
Kordovskij Georgij 211, 214
Korecki Stanisław 124, 346
Korolko Mirosław 174, 175, 176, 178, 333, 355
Korotaj Władysław 340
Korotajowa Krystyna 129, 346
Kosiner Enrico 231
 (trad.) F. Halm, *Griselda: poema drammatico* 231
Kostka Jan 144
Koszyczek Jan (Jan z Koszyc) 120, 217, 219, 228, 239, 240, 241, 244, 254, 352
Historia o Poncjanie 120, 123–125, 129, 133, 179, 184, 217–219, 239, 250, 254, 352
Rozmowy, które miał król Salomon mądry z Marcholtem grubym a sprosnym 240–241, 244
Kot Stanisław 56
Kot Wincenty 93
Kott Jan 39
Kowalczyk Jerzy 166, 346
Kowalczyk Maria 62, 63, 67, 68, 70, 71, 72, 92, 346
Kowalczykowa Alina 340, 343
Kozłowski Mikołaj 56, 57, 207
Koźmian Andrzej Edward 196, 333, 346
Koźmian Kajetan 230
Kraiński Krzysztof 128
Krasicki Ignacy 242, 290
Mikołaja Doświadczynskiego przypadki 242, 290
Krański Zygmunt 196
Kraszewski Józef Ignacy 132, 166
Kartki z podróży 166
Краткия витиеватыя и нравоучительныя повести (XVII sec.) 219
 Cfr: Budny Bieniasz; *Анофегмата*
Krescentyn Piotr 118
Opus ruralium commodorum 118
Kristeller Paul Oskar 49, 50, 52, 53, 62, 64, 66, 67, 70, 72–77, 79, 83, 85, 87–89, 337, 346
Król-Kaczorowska Barbara 190
Królikowski Józef Franciszek 189, 230
 (trad.) A. Anelli, *Gryzelda czyli cnota na doświadczeniu* 189, 230
Królikowski Karol 231
Kromer Marcin 173
Historia prawdziwa o przygodzie żalosznej księżęcia finlandzkiego Jana i królowny Katarzyny 336
Krügerin Anna 156
Krzycki Andrzej (Andreas Cricius) 69
Krzyżanowski Julian 11, 15–25, 29, 30, 48, 91, 117–126, 133, 135, 138–141, 143, 147, 148, 150, 154–158, 172, 173, 178–185, 187, 194–200, 204, 220, 228, 237–244, 250, 251, 266, 276, 283, 284, 290, 342, 344, 346, 347, 352
Kunst Johann 211
Kurdybacha Łukasz 125, 179, 208, 346
Kutrzeba Stanisław 49, 66, 92, 346
Kuz'mina Vera 215, 218, 346
Kwiatkowski Krzysztof 197
Kwiatkowski Piotr 135, 195–200, 207, 208, 220, 252, 259, 264, 265, 272, 333–334
Collectanea ascetica 197
Cudne Gryfjedy w szczęściu i nieszczęściu pomiarkowanie i roztropność 197–200, 207, 208, 220, 252, 259, 264, 265, 272, 333
 (trad.) Maria d'Agreda, *Miasto święte* 197
Theatrum życia ludzkiego 197, 198, 333

L

- La Brasca** Frank 47
Lachs Giovanni 59, 347
Lamarque Henri 45–47, 329, 347
Lamentacio de obitu domini Iacobi doctoris legum 89–90

Lanfranchi Ariella 188, 347
Lapo da Castiglionchio 57
Laserstein Käte 22, 140, 141, 152, 225, 226, 231, 232, 347
Łaskarz Andrzej (Andreas Lascari) 55
Lasocki Mikołaj 56, 68, 71, 78, 92, 341
Latilla Gaetano 188–189
Latos Jan 64–65, 343
Prognosticon de regnorum ac imperiorum mutationibus 65
Latoszyński Jan (Jan z Lachoczyna) 64–66, 301, 343
Laureanus Georgius
 _____ Vedi: Loredan Giorgio
Laurens Claude 47
Lausberg Heinrich 198, 245, 347
Le Goff Jacques 262, 338
Leonard z Bończy 91, 120, 241
Historia Aleksandra Wielkiego krola macedońskiego o walkach 91, 120, 241
Leone Arciprete (Leo Archipresbyter) 91, 120
Historia Alexandri Magni de proeliis 91, 119, 120, 217
Leszczyński Bogusław 195–196
Leszczyński Rafał 195
Leszczyński Stanisław (re di Polonia) 190, 196
Łętowski Marek 164, 166
Lewañski Julian 190, 347
Lewicka-Kamińska Anna 64, 72, 122, 125, 129, 347
 da **Lgota** Jan
 _____ Vedi: Elgot Jan
 de **Lille** Allain (Alanus ab Insulis) 262
Linde Samuel Bogumił 213
Lindgren Lowell 189, 338, 347
 de **Lineriis** Johannes
 _____ Vedi: de Linières Jean
 de **Linières** Jean (Johannes de Lineriis) 58
Tabulae 58
Lipatov Aleksandr 216
Lipnicki Erazm 18
Litwornia Andrzej 8, 49, 166, 219, 230, 282, 347
Livio (Titus Livius Patavinus) 49, 53, 331
Ab urbe condita 53
Livre du Griseldis (fine XIV sec.) 303
Lodovico da Pirano (Ludovicus de Pirano) 85–86
Oratio pro funere Bartholomei Cirmisoni 85–86, 93
Logroscino Nicola 189
Lombardo della Seta (Lombardus a Serico) 32, 51, 57, 331
Quorundam clarissimorum heroum post Petrarce obitum supplementum [a De viris illustribus] 331
Lompa Józef 7, 14, 23, 117, 136, 137, 195, 220–230, 259, 265, 268–270, 272, 274, 282, 285–287, 290, 295, 335, 341, 346, 347, 350, 352
 (trad.) G.O. Marbach, *Hirlanda czyli niewinność uciśniona* 221
 (trad.) G.O. Marbach, *Historia o Gryzeldzie i margrabi Walterze* 14, 23, 136, 137, 220–230, 259, 265, 268–270, 272, 274, 282, 285–287, 290, 295, 335

(trad.) G.O. Marbach, *Historyja o szlachetnej i pięknej Meluzynie, która była dziworodem morskim i córką króla Helmona* 221, 226, 290
Longinus Iohannes
 _____ Vedi: Długosz Jan

Lope de Vega 11
Exemplo de las Casadas y prueva de la paciencia 11
Loredan Giorgio 80, 85, 93, 94
Loredan Giovanni Francesco 244
Dianea 244
Loyola Ignacio 197
Łoziński Władysław 122, 347
Lubomirski Stanisław Herakliusz 189, 243, 343
Rozmowy Artaksesa i Ewandra 243
Lubomirski Teodor Konstanty 189–194, 355
Lucano (Marcus Lucanus Anneus) 179, 201
Pharsalia 179, 201
Luciano (Lucianus Samosatensis) 79, 201
Lucrezio (Titus Lucretius Carus) 81
Ludgarda (Luitgard von Mecklenburg, principessa di Meclemburgo) 173
 da **Ludzisko** Jan
 _____ Vedi: Jan z Ludziska
Ługowska Jolanta 336
 de **Lusignan** Jacobus (Jacques I de Lusignan, re di Cipro) 90
Łużny Ryszard 205–207, 347–348

M

Maciejowski Waclaw Aleksander 156, 237, 238, 348
Mączyński Jan 248
Lexicon latino-polonicum 248
Madey Johannes 73
Magelona i hrabia Piotr z Prowansji ze srebrnymi kluczami (1888) 290
 _____ Cfr: *Historia zajmująca o pięknej Magelonie; Historia o Magielonie królownie neapolitańskiej*
 de **Malatesta** Alessandro Nanni (Alexander Forliviensis, vescovo di Forlì) 63, 91
Malecki Antoni 172
Maleczyńska Kazimiera 125, 348
Małek Eliza 205, 215, 218, 219, 348
Malicki Jan 117, 220, 221, 223, 226, 228, 229, 335, 341, 348
Mallek Janusz 161, 348
Mallett Michael 86
Malyšev Vladimir 205, 334, 335, 348
Manek Jan 292
Manfredi Lelio 240, 253
Historia de Isabella et Aurelio 240, 253
Mańko Małgorzata 30, 348
Mańkowski Alfons 137, 348
Manni Domenico Maria 44, 171, 348
Istoria del Decamerone di Giovanni Boccaccio 44, 171, 348
Marbach Gotthard Oswald 7, 23, 136, 220–228,

- 270, 283, 285, 287, 290, 292, 335
Geschichte von Costanza und Marcuccio 221
Geschichte von der Dame von Roussillon 221
Geschichte von der Lisabetta 221
Geschichte von Federigo 221
Geschichte von Girolamo und Salvestra 221
Geschichte von Griseldis 7, 136, 221, 224, 227–228, 335
Ghismonda, Tochter des Fürsten zu Salerno 221
- Marcello** Pietro 83
- Marcin Polak** (Martinus Polonus) 179
Promptuarium exemplorum 179
- Marcin z Krakowa** (Martinus Calvus de Cracovia) 71–72
- Marcin z Włocławka** (Martinus Iohannis de Antiqua Vladislavia) 68
- Marconato** Ruggiero 84
- Marczuk** Barbara 198, 348
- Mareschi** Marcantonio 194
- Maria di Francia** (Marie de France) 28–29, 348
Lai du Fraisne 28–29
- Marinelli** Luigi 8, 154, 172, 175, 178, 183, 242, 250, 290, 339, 348, 351
- Marini** Giovan Ambrosio 202, 244
Il Calloandro fedele 202, 244
- Markowski** Mieczysław 58, 348
- Martellotti** Guido 22, 32, 33, 37, 39, 74, 75, 348–349
- Martino V** (Oddone Colonna, il papa) 76, 84
- Marziale** (Marcus Valerius Martialis) 201
- Matiaszkiewicz** Jakub 179, 191–193
- Mattia Corvino** (re d'Ungheria) 147, 148
- Maver** Giovanni 339
- Mayenowa** Renata Maria 357
- Maykowski** Stanisław 282
- Mazzoni** Francesco 354, 357
- Mazzuconi** Daniela 76, 349
- Mecherzyński** Karol 173, 281
- De' **Medici** Cosimo 79
- De' **Medici** Lorenzo 85
- Mejor** Mieczysław 128
- Menetti** Elisabetta 12
- Metastasio** Pietro 194
L'Olimpiade 194
- Miarka** Karol 136, 229
- Michalowska** Teresa 15, 17–21, 24–26, 35, 37, 48, 73, 91, 117, 119, 126, 139, 141, 146, 171–174, 176, 178–183, 198, 203, 237, 239, 242–261, 266, 267, 270–273, 277, 280–282, 333, 336, 341, 347, 349, 356
- Mickiewicz** Adam 196, 208, 230
Ballady i romanse 230
Dziady 230
Grażyna 230
Reduta Ordony 208
- Migne** Jacques-Paul 73, 142, 143
- Mikołaj z Krakowa** (Nicolaus de Cracovia) 63
- Mikulski** Krzysztof 356
- Milaszewski** Adam 231
- Millenet** Johann Heinrich 231
(trad.) F. Halm, *Griseldis, poème dramatique en 5 actes* 231
- Miłości Boskiej i ludzkiej skutki różne* 186
—Cfr: *Amoris divini et humani effectus varii*
- Minasowicz** Józef Epifaniusz (ps. Eudox Prawowierski) 135, 195, 196, 201–204, 207, 208, 220, 252, 259, 265, 270, 272, 334, 336
Stopnie w przepaść ateizmu wiodące 202
Wizerunek wiary, posłuszeństwa i miłości małżeńskiej 135, 195, 196, 201–204, 207, 208, 220, 252, 259, 265, 270, 272, 334
Zbiór Rymów Polskich 202
- Minucje nowe Sowizzałowe* (1685) 65
- Miszalska** Jadwiga 202, 349
- Mitridate** (Mitridates VI Eupator, re del Ponto) 33
- Mocarski** Zygmunt 134
- Mocenigo** Tommaso (doge) 88, 94
- Molière** Jean-Baptiste 184, 195, 252
Les Amants magnifiques 184
Le Medecin malgré lui 184
Les Précieuses ridicules 184
- Montemayor** Jorge de 244
Diana 244
- Morabito** Raffaele 28–30, 231, 337, 339, 341, 344, 349, 350, 351, 353, 355
- Morawski** Franciszek 230
- Morsztyn** Hieronim 20, 82, 115, 137, 154, 171–172, 195, 200, 205, 218, 253, 333, 343, 345, 348, 350, 351, 358
Philomachia 171, 172, 218, , 343, 350
Światowa rozkosz 171, 172, 350
Żaloszny koniec dwojga ludzi 20, 171, 218, 219, 348
- Morsztyn** Zbigniew 186, 243, 350
Emblematy 186, 243, 350
- von **Mortangen** d' Aquilian
- Vedi: **Mortęski**
- Mortęska** Anna (in Wejher) 162
- Mortęska** Elżbieta (Helszka, in Żaliński) 161–166
- Mortęska** Magdalena (Madre Mortęska) 162–163, 343
- Mortęska** Zofia (in Żaliński) 166
- Mortęska** xxx (in Wulkowski, sorella di Melchior Mortęski) 162
- Mortęski** Ludwik (voivoda culmense) 162, 348
- Mortęski** Ludwik (*succamerarius culmensis*) 162, 348
- Mortęski** Ludwik (fratello di Helszka Mortęska) 162, 166, 348
- Mortęski** Melchior 162, 164
- Mozer** Małgorzata 133, 220, 226, 350
- Mrowiński** Jan Płoczywłos 7, 144–146, 350
Stadło małżeńskie 7, 144–146, 151, 350
- Muszalski** Eugeniusz 133, 350

N

- Nadolski** Bronisław 59–63, 74, 87, 88, 92–94, 350
- Nardone** Jean-Luc 347

- Nargielewicz** Stefan Tomasz 178–182, 208, 252, 256, 259, 265, 266, 270, 272, 275, 280, 282, 286, 333
Arfa kościelna 180
Historija o dwunastu synach jednym pologiem od jednej matki zrodzonych 179
Historija o królownie Magielonie i Pietrze hrabi z Prowansji 179
Historija o rzymskim cesarzu Otonie i żenie jego z dziećmi 179
Historija wojny między Pompejuszem i Julijuszem 179
Kazania niedzielne i świąteczne 180
O jednej wieśniacce ubogiej zacnemu księżęciu poszłubionej 178–182, 208, 252, 256, 259, 265, 266, 270, 272, 275, 280, 282, 286, 333
Różne historyje z różnych wiary godnych autorów wybrane 178–182, 208
- Naruszewicz** Adam 66
- Nering** Melchior 156
- von **Neumarkt** Johann (Johannes Noviforensis) 57
- Ney** Eugeniusz 224, 350
- Niccoli** Niccolò 50, 78, 81, 85
- Niccolò V** (Tommaso Parentucelli, il papa) 92
- Nicolaus de Cracovia**
 _____Vedi: Mikołaj z Krakowa
- Nicoletti** Paolo (Paolo Veneto) 75, 84, 340, 342
Nieprzeplacony pierścień (XIX sec.) 290
- Nieritz** Gustaw 221, 226
- Niesiecki** Kasper 161, 164–166, 350
- Niezabitoński** Stanisław 175
- Nikolaev** Sergej 8, 126, 205, 218, 350
- Nota** Elvira 47
- Noviforensis** Johannes
 _____Vedi: von Neumarkt Johann
- Nowacki** (famiglia di editori) 132, 222–224, 229, 282, 286, 351
- Nowacki** Juliusz 222–224, 335
- Nowacki** Konstanty 223, 335
- Nowacki** Mateusz 223
- Nowacki** Teofil 222–224, 335
- Nowacki** Tomasz 221, 223, 224, 335
- Nowicka-Jeżowa** Alina 347, 350
- da **Nowy Korczyn** Albert
 _____Vedi: Albert z Nowego Korczyna

O

- Obirek** Stanisław 198, 351
- Obodovskij** P. 231
 (trad.) F. Halm, *Гризельда. Трагедия въ стихахъ* 231
- Očko** Jan 57
- Odello** Marco 13
- Odorkiewicz** Edmund 224, 351
- Okolicznosci ciekawe Zygifyda, elektora trewirskiego, i Genowefy, księżniczki brabanckiej* (1779) 257.
 _____Cfr: *Genowefa. Piękna i pouczająca historia; Żywot świętej Genowefy*

- Okopień-Sławińska** Aleksandra 344
- Oleśnicki** Zbigniew 68, 70–72, 82
- Olsen** Michel 351
- Omero** (Homerus) 79
- Oracki** Tadeusz 133, 351
- Oratio ad dandum insignia in artibus* (inc.: *Vellem, patres amplissimi, ea esset in me elegancia*) 90
- Oratio ad matrimonium* (inc.: *Vereor, patres optimi*) 90
- [*Oratio de corpore Christi*] (inc.: *Ne dum satis mecum ipse constitui*) 90
- Oratio de iure civili* (inc.: *Quamquam multos hic esse intelligam*) 90
- Oratio de matrimonio* (inc.: *Cum videant in hac mea etate*) 90
- Oratio de philosophia* (inc.: *Visa vestra singulari et egregia sapiencia*) 90
- Oratio de recommendacione iuris canonici* (inc.: *Multi forte vestrum mirantur*) 90
- Oratio de recommendacione philosophie* (inc.: *Sencio, magnifici patres et doctores*) 90
- [*Oratio in laudem philosophie*] (inc.: *Constituerunt nostri prisci*) 90
- [*Oratio in laudem theologie*] (inc.: *Ego quasi vitis fructificavi*) 90
- [*Oratio in laudem theologie*] (inc.: *Et si iam de maximis rebus vestris*) 90
- [*Oratio in laudem theologie*] (inc.: *Non sit aliquis vestrum*) 90
- Oratio pro licencia in medicinis* (inc.: *Si quid est, viri lectissimi*) 90
- Oratio pro sponsalibus* (inc.: *Neminem vestrum ignorare arbitror*) 90
- Orazio** (Quintus Horatius Flaccus) 201, 250, 307
- Ordon** Władysław 17
- Orgelbrand** Samuel 13, 14
- Orlandini** Giuseppe Maria 189, 191, 193
- Osiecka-Samsonowicz** Hanna 341
- Ossoliński** Józef Maksymilian 65, 301
- Ostrogski** Konstanty 65
- Ostrowski** Krystyn Józef 232
Griselde ou la fille du peuple 232
- da **Oświęcim** Jan
 _____Vedi: Jan z Oświęcimia

- Otwinowski** Erazm 127, 261, 351
Sprawy abo Historyje znacznych niewiast 261
- Ovidio** (Publius Ovidius Naso) 69, 91, 219, 240
Metamorphoseon libri 219, 240

P

- Paër** Ferdinando 189, 230
- Paleologo** Giovanni (Johannes VIII Paleologos, imperatore d'Oriente) 69
- Palomba** Antonio 189
La Griselda. Commedia per musica 189
- Paluszak-Łoś** Maria 53
- Pampuch** Mieczysław 351
- Pannonio** (Janus Pannonius) 78
Silva panegyrica ad Guarinum Veronensem 78

- Paolino** Laura 351
Paolo II (Pietro Barbo, papa) 63
Paolo Veneto
 _____Vedi: Nicoletti Paolo
Paprocki Bartosz 21, 124, 129, 155, 164, 240, 253, 333, 351
Hetman, albo własny konterfet hetmański 155, 333
Herby rycerstwa polskiego 164, 351
Historia barzo piękna i żalсна o Ekwanusie królu skockim 124, 240, 253
Próba cnót dobrych 129
 da **Paradyż** Jakub
 _____Vedi: Jakub z Paradyża
Paride Cipriense (Paris Cipriensis) 61, 87, 93
Oratio utriusque iuris Paridis Cipriensis 87, 93
Paride Romano (Paris Romanus) 61, 87, 88
De oratorie facultatis laudibus 61
Paszkowski Marcin 218
 (trad.) A. Gwagnin, *Opis Sarmacji Europskiej* 218
Patrucco Carlo Evasio 12, 351
Pawlikowski Gwalbert 178, 333
Pelc Janusz 186, 341, 349, 350
Pelcowa-Buchwald Paulina 186, 350
Peretc Vladimir 205, 335
Pernicone Vittorio 37, 351
Perrault Charles 11
Marquise de Saluses 11
Pesellino (Francesco di Stefano detto il Pesellino) 11
Petrarca Francesco 11–40, 43–61, 67, 68, 70, 71, 73, 80–83, 92, 94, 95, 99, 100, 102, 104, 105, 108, 111, 112, 115, 117, 118, 135, 137, 140, 141, 143, 146, 147–154, 172–174, 185, 187, 196, 199–203, 206, 207, 209, 213, 214, 224–226, 232, 233, 237, 241, 249, 252, 254, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 267–275, 280, 282, 291, 293, 294, 300–305, 329–332, 334, 336–339, 342, 344, 345, 347, 349, 351–354, 356, 357
Collatio laureationis 331
De remediis utriusque fortunae 49, 50, 56, 57
De viris illustribus 34, 51, 52, 331, 352, 353
De vita solitaria 49, 56, 57
Rerum familiarium libri 51, 56, 57, 353
 [Fam. XII,2] *Epistola quam scripsit dominus Franciscus Pe. domino Nicole de Azarolis* 51, 331
Insignis obedientia et fides uxoris (Historia Griseldis) 7, 9, 11–13, 21–41, 43–55, 58, 61, 67, 68, 70, 73, 83, 92, 94–113, 115, 117, 118, 135, 137, 140–142, 147–154, 172–174, 185, 187, 196, 199–203, 206, 207, 213, 214, 224–226, 232, 233, 237, 241, 252, 254, 256–259, 261, 262, 264, 265, 267–275, 280, 282, 291, 293, 294, 300–332, 336, 337, 339, 344, 345, 351, 353, 354, 357
Rerum Senilium libri 44, 47, 300
Petri Henric 48, 101, 103, 329
Petronio (Caius Pertonius Arbiter) 201
Petrucchi Alfredo 81
Petrus de Nicosia 90
Pfeifer Juliusz 231
Pfister Friedrich 91
Piacentini Marcello 64, 73, 351
Piave Francesco Maria 231
Griselda: melodramma serio in 4 atti 231
Piccinni Niccolò 189
Piccolomini Enea Silvio (Pio II, il papa) 65, 70, 71, 78, 92, 240, 248
De duobus amantibus Euryalo et Lucretia 65, 240, 248
 [Epistula originalis Aeneae Silvii Piccolomini ad Sbigneum Oleśnicki] (inc.: *Heraldus Alfonsi regis Portugalie*) 70
Oracio cum obediencia pro Germanis Frederici imperatoris 92
Piekarski Kazimierz 153, 351
Pieniążek Marzanna 133, 351
Pietragrua Carlo Luigi 192
Pietrykowski Tadeusz 133, 351
Pighi Giovanni Battista 44, 351
Pigna Giovan Battista 243
I romanzi 243
Pignatti Franco 60
Pio II (il papa)
 _____Vedi: Piccolomini Enea Silvio
Piotr z Poznania 125, 336
Piotr ze Słupcy (Petrus de Słupka) 65
Litterae originales Petri de Słupka 65
Piotr Świętopelk z Zambrzeza 63, 64, 300, 358
Pirandello Luigi 357
Pirożyński Jan 340
Pirro (Pyrrhus, re dell'Epìro) 33
Piskorska Helena 133, 351
Pistilli G. 77–80, 351
Plinio (Caius Plinius Secundus) 36
Naturalis historia 36
Plutarco (Plutarchus) 59, 79
De assentatoris et amici differentia 59
Poblocki Gustaw 162
Początki życia niebieskiego na ziemi (XIX sec.) 223
Podanie o wiecznym Żydzie (XIX sec.) 289
Podgóreczny Józef 133, 351
Pokrowskaja W. F. 336
Polenton Secco (Sicco Polentonus) 83–84
Catinia 84
Epistola Sictonis [sic!] Polentoni ad Iacobum Baduarium maximi pontificis cubicularium 83
Scriptores illustres latinae linguae 83
Poli Camilla 194
Pollak Roman 343
Pollarolo Antonio 188–189, 191, 192
Польские забавные жарты (XVII sec.) 219
 _____Cfr: *Facecje polskie*
Pomponio Leto Giulio 69
Ponętowski Mikołaj 166
Poniatowski Stanisław (castellano di Cracovia) 190
Poniatowski Stanisław August (re di Polonia) 66
Pontianus. Dicta aut facta septem sapientum
 _____Vedi: *Historia septem sapientum Romae*
Poppi Antonino 86

Porębowicz Edward 237
Porpora Niccolò 189
Porsenna (re degli Etruschi) 33
Porzia (Porcia Catonis, moglie di M. Bruto) 33
Potocki Mikołaj 199
 (trad.) J. Drews, *Dywertymet z wesolo uczonych Dystrakcyj* 199
Повесть zelo полезна о царе Азгее (XVII sec.) 205, 335
Повесть об Александре Македонском (XVII sec.) 205, 335
Повесть утешная о купце, который заложился с другим о добродетели жены своей (XVII sec.) 219
 _____ Cfr: *Historia barzo piękna o Barnabaszu*
Повесть о Магилене, королевно неаполитанской, которая по своей красоте равну себе не имела на свете (ca 1662) 215
 _____ Cfr: *Historia o Magielonie*
Повесть об Острове Макиронском (XVII sec.) 205, 335
Повесть изрядная, полезная же и утешная о Оттоне, цесаре римском (1677) 218
 _____ Cfr: *Цесарь Октавянь; Historia piękna i krotochwilna o cesarzu Otonie*
Повесть о благородном князе Петре Златых Ключах (ca 1662) 215, 347
 _____ Cfr: *Historia o Magielonie*
Повесть о седми мудрецах и о цысарском сыне Диоклитиане и о цареве (XVII sec.) 217, 219
 _____ Cfr: *Historia septem sapientum Romae*; Koszyczek Jan
Похождении нового увеселительного шута (...)
Совест-Драла (1750–1760) 209
 _____ Cfr: *Sowizzał krotofilny i śmieszny*
Prawowierski Eudox
 _____ Vedi: *Minasowicz Józef Epifaniusz*
Préchal Jean de 201
Le beau Polonais 201
Prédieri Luca Antonio 189, 192
Prijs Johannes 77
Principium in artibus (inc.: *Censeo, magnifici presides*) 90
Prowana Abraham z Poremby 143
Prudenzio (Aurelius Clemens Prudentius) 69
Prus Konstanty 220, 224, 352
Przemysł II (Przemysław II, re di Polonia) 173
Przywilcki Maciej (Matys) 20, 125, 339
Ptaśnik Jan 118, 122, 352
Ptaśyckij Stanislav (Stanisław Ptaszycki) 15, 49, 125, 126, 215, 217, 237, 352
Pypin Aleksandr 212, 216, 217, 219, 352

Q

Quintiliano (Marcus Fabius Quintilianus) 75, 76, 245, 246, 248

R

Rabelais François 283
Racine Jean 185
Racine Louis 201
La Religion 201
Radziwill (famiglia) 163, 183
Radziwill Michał Kazimierz (Rybeńko) 183
Radziwillowa Franciszka Urszula 183–187, 194, 195, 213, 230, 252, 259, 265, 334, 346, 352, 354, 356
 (trad.) J.-B. Molière, *Gwałtem medyk* 184
Igrzysko Fortuny 184
 (trad.) J.-B. Molière, *Komedia wytwornych i śmiesznych dziwaczek* 184
Komedie i tragedie 183, 334
Opatrzności boskiej dzieło 184
 (trad.) J.-B. Molière, *Przejrzane nie mija* 184
 (trad.) Hroswitha, *Sędzia bez rozsądku* 184
Złoto w ogniu (*Cnota wypróbowana*) 183–187, 194, 195, 213, 230, 252, 259, 265, 334
Radziwillówna Katarzyna Karolina 185, 334
Rákóczi Ferenc 190
Ratajewski Jerzy 122, 123, 352
Raznye powesti (XVIII sec.) 208
Razzolini Luigi 52, 352
Rej Mikołaj 16, 20, 21, 120, 121, 143, 156, 157, 167, 265
Figliki 20
Wizerunk własny żywota człowieka poczciwego 156, 265
Zwierciadło 143, 265
Żywot Józefa z pokolenia żydowskiego 121
Rhetorica ad Herennium 31, 245
Rhode Jakub 156
Ricciardi R. 87
Richeome Louis 198
Le Pèlerin de Lorette 198
Richert Brunon 133, 352
 von **Ringoltingen** Thüring 138, 215
Das abenteuerlich beweyset uns von einer frawen genandt Melusina 138, 215
Rinkenberg Martin 51
Rizzo Silvia 47, 349
 de **Robabelli** Odorico 88
 de **Robobellis** Paulus 87, 93
Oracio pro principio studii Patavini 87, 93
Robortello Francesco 88
Robortello Paolo (?) 88
Rodecki Aleksy 125, 127–128, 135, 345
Rok Bogdan 199, 352
Rolli Paolo Antonio 189
Romanov (dinastia)
 Aleksej Mihajłovič 218
 Elizaveta Petrovna 210
 Natalia Alekseevna 210–211, 354
 Petr Alekseevič I (Pietro il Grande) 210, 211, 212
 Praskovia Fedorovna 210
Rościszewski Wojciech 65
Latosie ciele albo dialog o Kalendarzu lato-sowym 65

Rosenberg Georg 156
 de **Rosny** Antoine 47
Rosset François 246
Rossetti Domenico 52, 353
Rossi Luca Carlo 45–48, 300, 329, 353
Rossi Luciano 353
Rossi Vittorio 56–57, 353
Rossini Gioachino 193
Rosteuscher Monica 140, 152, 203, 225, 226, 353
Rostovskij Dmitrij, Santo 210, 217, 354
Rother Carl Heinrich 52, 353
 de **Rotrou** Jean 192
Venceslas 192
Rozmowa z Turczyńcem o wierze krześcijańskiej
 (1548) 119
 _____ Cfr: Georgijević Bartolomej
Rudnicka Jadwiga 126, 138, 170, 171, 174, 178,
 196, 197, 201, 257, 353
Rumieri Andrea 192
Russo Luigi 35, 37, 40, 275, 286, 353
Rycaut Paul 213
Histoire de l'état présent de l'Empire Ottoman 213
Rzewuski Adam Wawrzyniec 185
Rzewuski Henryk 185
Pamiętki Sopolicy 185
Rzewuski Stanisław Ferdynand 185
Rzewuski Wacław 185
Władysław pod Warną 185
Żółkiewski 185

S

Sabbadini Remigio 77–80, 353
Sacchetti Franco 20
Torello 20
Sachs Hans 140, 154, 155
Gedultig und gehorsam Marggräfin Griselda
 140, 154, 155
Sacrano il Giovane
 _____ Vedi: Jan z Oświęcimia
Sacrano il Vecchio
 _____ Vedi: Beber Jan
Sadie Stanley 338, 340, 347, 353
Saffo (Sappho) 91
Sala Di Felice Elena 188, 353
Saliceto Nicola (Nicolaus Salicetus) 120
Hortulus animae 119–120
Salutati Coluccio 77, 81, 82, 331
Declamationes 331
 da **Sanok** Gregorio
 _____ Vedi: Grzegorz z Sanoka
Sarbiewski Kazimierz (Sarbievius) 247
De perfecta poesi 247
Sarro Domenico 188, 192
Sartori Claudio 188–194, 353
Savelli Giulio 353
Scarlati Alessandro 188–189, 192, 338
Scevola Caio Muzio (Caius Mutius Scaevola) 33
Scharffenberger (famiglia di editori)
 _____ Vedi: Szarfenberg

Schebat Laure 47
Schedel Hartmann 148
Liber Chronicarum 148
Schedel Krzysztof 129, 346
Schertz mit der Wahrheit (1550) 141, 150, 152
Schirmer David 225, 226
Schmid Christoph 133, 221, 222, 226, 283, 286, 289
Hirlanda, Herzogin von Bretagne 286
Itha, Gräfin von Toggenburg 286
Genovefa 133, 222, 286
Heinrich von Eichenfels 289
Rosa von Tannenburg 289
Schmitt Jean-Claude 338
Schöffner Peter 152
Schöle Wolffowic Melchior 123
Schöne anmutige historien von Marggraf Walther
 (1779) 226
Schönhuth Ottmar 226
Historie von der geduldigen Griseldis 226
Schuster Richard 22, 232, 353
Schwab Gustav 226
Historie von der geduldigen Griseldis 226
Scipio (Publius Cornelius Scipio Africanus) 79
Scuaro Gasparo dei Broaspini 32
Segarizzi Arnaldo 84
Seklucjan Jan 146, 353
Oeconomia albo gospodarstwo 146, 353
Semkowicz Władysław 50, 63, 70, 354
Semkowicz-Zarembina Wanda 68
Seneca (Lucius Annaeus Seneca) 76, 201
Sertor Gaetano 189
La Griselda ossia La virtù al cimento 189
Severs Jonathan Burke 22, 26, 44–55, 95–97, 101–
 105, 110–112, 152, 300, 303, 304, 329, 354
Sforza Caterina 38
Shakespeare William 11, 232
Sherburn Robert 104
Siebeneicher (Zybenachier, famiglia di editori) 122
Siebeneicher Jakub 122
Siebeneicher Mateusz 155, 333
Siemieński Lucjan 137, 282, 333
Mozaika. Powiastki i obrazki 137, 282, 333
Siennik Marcin 138, 215, 217, 218, 239, 244
Historia wdzięczna o szlachetnej a pięknej Me-
luzynie 129, 138, 179, 215, 217, 218, 239,
 242, 244, 284
Sillio Italico (Sillius Italicus) 81
Simonowic Andreas 123
Simrock Karl 226
Schöne anmutige historia von Markgraf Wal-
thern 226
Skarga Piotr 133, 289
Żywoty świętych 133, 289
Skoczek Józef 122–124, 354
Ślaski Jan 8, 17–21, 23, 156, 342, 354, 356
Ślawiński Janusz 354
Śliwka Jan 289–290
Ślĳapkin Il'ja 210–214, 217, 354
 de **Ślupka** Petrus
 _____ Vedi: Piotr ze Słupcy

Смехотворныя повести, средневековыя фацеции
(XVII sec.) 217

_____ Cfr: *Faccje polskie*

Sobieska Katarzyna 243

Sobieski Jan III (re di Polonia) 175

de **Sobniow** Stanislaus

_____ Vedi: Sobniowski

Stanisław

Sobniowski Stanisław (Stanislaus de Sobniow) 60, 93

Sobolevskij Aleksej 218, 354

Собрание разных историй (XVIII sec.) 208

Socrate 82, 140

Socyn Faust (Fausto Socini) 127

Solikowski Jan Dymitr 240, 254

Lukrecja rzymska i chrześcijańska 240, 254

Sorg Anton 153

Soulié Frédéric 231

Sowizrzal krotofilny i śmieszny (1540) 240, 244

Speculum exemplorum (1484) 179, 218

_____ Cfr: *Wielkie zwierciadło przykładów:*

Великое Зерцало

Śpiewnik polski (1903) 133

Spinola Giovanni Ambrogio 80

Spytko z Melsztyna 57

von **Stackelberg** Jürgen 354

Stankiewicz Elżbieta 118, 338

Stanzani Tommaso 189

La virtù in trionfo o sia la Griselda 189

Staszic Stanisław 66

Steinhöwel Heinrich 17, 150, 152, 153, 155, 339

Diss ist ain epistel francisci petrarche, vō grosser stätikeit ainer frowen Grisel gehaissen
150, 152, 153, 155, 339

Steinmann Marc 91

Stender-Petersen Adolf 183–184, 354

Stengel Georg 198

Sternacki Paweł 129, 345

Sternacki Sebastian 125–130, 135, 332, 345

Stieger Franz 189, 354

Stocchi Manlio Pastore 76, 86, 355

Stok Jan z Wąchocka 20, 157

Historia barzo cudna o przyjaźni i uprzejmej miłości Tytusa z Gizipusem 20, 157

Strapparapa Bartolomeo 194

Strassoldo Lodovico da Udine 86

Strauch Philip 141–143, 161, 343

Strozzi Palla 78

Strutyński Janusz 130, 131, 355

Strykowski Maciej 218

Strzemiński Tomasz (Tomasz ze Strzempina)
71–72, 302

Stussi Alfredo 50, 95, 98, 104, 106, 107, 111–112, 355

da **Szadek** Jakub

_____ Vedi: Jakub z Szadka

Szarfenberg (Scharffenberger, famiglia di edito-

ri) 120, 122, 123, 124, 339, 346

Szarfenberg Kryspin 155, 168–169, 332

Szarfenberg Maciej 168, 179

Szarfenberg Marek 120, 123, 124

Szarfenberg Mikołaj 120, 123, 124, 169, 215

Szarfenberg Stanisław 120, 123, 124, 155, 169, 333

Szczygielski Wacław 189, 355

Szelińska Wacława 56, 57, 74, 92, 355

Szemiot Stanisław Samuel 174–178, 181, 200, 242, 251, 252, 256, 259, 265, 269, 270, 272, 277–279, 281, 333, 355

Historyja o Galezjusie 176

Historyja o Przemysławie, księżęciu oświęcimskim 174–178, 181, 200, 242, 251, 252, 256, 259, 265, 269, 270, 272, 277–279, 281, 333

Sumariusz wierszów 175, 178, 333, 355

Szlichtyng Kazimierz 290

Szoldrski Władysław 165, 355

Szołucha Stefan 179–181, 333

Szostek Teresa 34, 262, 355

Szujski Józef 62, 63, 67, 68, 70, 71, 339

Szwankowski Eugeniusz 67, 355

Szyndler-Musiłowa Danuta 224, 355

T

Taddeo di Sessa (Thaddaeus de Suessa Aurunca)
89–90

Tateo Francesco 38–39, 355

Teofrasto (Theophrastus) 142

Teresińska Izabella 119, 355

Thenaud Jan z Bourges 125

Thompson Nicholas S. 355

Thompson Stith 30, 336, 337, 355

Thullié Wincenty 231, 335

(trad.) F. Halm, *Gryzelda, poemat dramatyczny w 5 aktach* 231–234, 335

Tiberio (Imperatore, Tiberius Claudius Nero Domitianus Caesar) 33

Tinazzoli Agostino 189

La costanza trionfante 189

Tolomeo (Claudius Ptolemaeus) 33

Tomkowiak Katarzyna 8, 132

Tommaso III (marchese di Saluzzo) 13

Le chevalier errant 13

Tonelli Tommaso 80, 81, 355

Torri Pietro 189

Tortoreto Walter 188, 355

Traktátecz kteryž má gmeno Pán Rady (1505) 23
_____ Cfr: *Fortuny i cnoty różność*

Troilo Sigfrido 76

Trotz Michał Abraham 247

Nouveau dictionnaire françois, allemand et polonois 247

Turowski Kazimierz Józef 351

Tuwim Julian 230

Twardowski Samuel 277

Pałac Leszczyński 277

Tyszkowski Wiesław 345

U

- Udziela** Seweryn 230
Ulewicz Tadeusz 56, 57, 59, 69, 74, 83, 92, 356
Ungler Florian 118–120, 143, 339
Ungler Helena 91, 118–124, 152, 250, 339
d'Urfé Honoré 244
L'Astrée 244
Ursinus Johannes
 _____ Vedi: Ber Jan
Uruski Seweryn 161, 356
Uspenskij Borys 354
Utlej F. 30, 356

V

- Valerio Massimo** (Valerius Maximus) 32, 33, 36
Factorum et dictorum memorabiliorum libri novem 33
Valla Lorenzo 75, 81
Van Ghelen Johann Peter 191
Vasa (dinastia)
 Giovanni Casimiro (Jan Kazimierz, re di Polonia) 180
 Ladislao IV Vasa (Władysław IV, re di Polonia) 195–196
Vasoli Cesare 82, 356
Великое Зерцало притчей и прилогов (XVII sec.) 217–218, 340
 _____ Cfr: *Speculum exemplorum*
Vergerio Pier Paolo 55, 82, 89
Veselovskij Aleksandr 209, 356
Vida Girolamo 240
Scacchia ludus 240
Viertel Anton 52
 de **Villermet** Boudier 201
Vincenz Andrzej 277
Virgilio (Publius Vergilius Maro) 36, 98, 139, 174, 201, 228
Georgicon libri quattuor 36
Viti Paolo 83
 de **Vitry** Jacques 179
Sermones 179
Vittorino da Feltre 75, 78, 84
Vivaldi Antonio 188–189, 209, 194, 340
Voltaire (François Marie Arouet) 201, 204
Le Siècle de Louis XIV 201
Von Gehorsam, Standhaftigkeit und Gedult (...)
ein schön Exempel und Histori eins Markgrafen der ihm eines Bawren Tochter vermähelt und hart versucht (1550) 141
 _____ Cfr: *Schertz mit der Wahrheit*

W

- Waksmund** Ryszard 283, 285, 356
Walecki Waclaw 126, 139, 140, 147, 332, 356
Warbeck Veit 138
Die schöne Magelona 138, 248
Wargocki Andrzej 33

- (trad.) V. Maximus, *O dziejach i powieściach pamięci godnych ksiąg dziewięć* 33
Warnke Karl 29, 348
Weintraub Wiktor 178
Wejher Ernest 162
 von **Westenholz** Friedrich 22, 231, 356
Wettin (dinastia)
 Augusto II Wettin (re di Polonia) 190, 201
 Augusto III Wettin (re di Polonia) 201
Whitfield John H. 356
Wielkie zwierciadło przykładów (1621) 217–219
 _____ Cfr: *Speculum exemplorum*
Wiemuth Ludwik 231
Wierzbicka Karyna 183, 185, 187, 334, 352, 356
Wietor Hieronim 120, 121
Wilczek Piotr 261, 351
Wilkins Ernest Hatch 356
Windakiewicz Stanisław 123, 190, 356
Winkler Andreas 169
Wirzbięta Maciej 118, 124, 143, 219, 338
Wislocki Władysław 49, 62, 63, 67, 70–72, 77, 148, 327, 347, 357
Wiśniowiecka Franciszka Urszula
 _____ Vedi: Radziwiłłowa Franciszka Urszula
Wiśniowiecki Jeremi 166
Wiśniowiecki Michał Korybut (re di Polonia) 166
Wiszniewski Michał 117, 125, 139, 155, 156, 166, 237, 238, 239, 357
Podróż do Włoch, Sycylii i Malty 166
Witosławski Janusz 164–166
 da **Włocławek** Marcin
 _____ Vedi: Marcin z Włocławka
Włodkowiec Paweł (Paulus Vladimiri) 55, 341, 345
Wolf Max 291
Wolfram Piotr ze Lwowa 56, 207
Epistulae 56, 207
Worstbrock Franz Josef 357
Woznicka Janina 347
Wróbel Halina 66, 357
Wujek Jakub 162
Postilla 162

Z

- Zabarella** Francesco 55, 86
Żaboklicki Krzysztof 17, 25, 49, 119, 126, 137, 155, 158, 172, 181, 182, 185, 196, 357
Żabski Tadeusz 14, 30, 137, 223, 230, 257, 283, 285, 286, 336, 350, 356, 357
Zacharzewski Andrzej 129, 240, 256
Historia murzyńska o nadobnym Teagenie i pięknej Charyklij 129, 240, 256
Zainer Günter 44, 153
Zainer Johann 153
Zalinio Adamo
 _____ Vedi: Żaliński Adam (figlio)
Żalińska Anna (in Witosławski) 165
Żalińska Gryzella 166
Żaliński Elżbieta (Helszka)

- Vedi: Mortęska Elżbieta
- Żalińska** Zofia 165
- Żaliński** Adam (padre, *iudex tauchensis*) 161–168
- Żaliński** Adam (figlio) 164–166
- Żaliński** Jan (*alias* Jerzy, *succamerarius pomeranus*) 164
- Żaliński** Jan (figlio di Maciej) 164
- Żaliński** Maciej 163
- Żaliński** Samuel 166
- Zaluski** Józef Andrzej 66, 201, 202, 204, 334, 343, 357
- Bibliotheca poetarum Polonorum qui patrio sermone scripserunt* 201, 357
- Zebranie rytmów przez wierszopisów żyjących lub naszego wieku zeszytych pisanych* 201, 202, 334
- da **Zambrzez** Piotr Świętopelk
- Vedi: Piotr Świętopelk z Zambrzezca
- Zamoyska** Gryzelda (in Wiśniowiecki) 166
- Zarebski** Ignacy 18, 347, 357
- Zathey** Jerzy 56, 57, 64, 69–72, 357
- Zbylitowski** Andrzej 240, 257
- Historia św. Genoweffy* 240, 257
- Zdzitowiecka-Jasińska** Halina 344
- Zegadłowicz** Emil 223
- Zeiner** Johann 152
- Zell** Ulrich 53, 55, 101–103, 152
- Zeno** Apostolo 39, 179, 187–192, 194, 230, 231, 347, 353
- Griselda. Drama per musica* 39, 179, 187–192, 194, 230, 231
- Gl'Inganni felici* 194
- Venceslao* 192–193
- Ziliotto** Baccio 84
- Zingarelli** Nicola 358
- Ziomek** Jerzy 119, 242, 358
- Złote jarzmo małżeńskie* (XVII sec.) 143
- Żółkiewski** Stefan 344
- Zulian** Andrea
- Vedi: Giuliano Andrea
- Zumkeller** Adolar 52, 358
- Żurawska** Jolanta 48, 49, 126, 139–140, 155, 156, 158, 172, 183, 187, 191, 358
- Zwiercan** Marian 64, 358
- Zygryd. Historia bardzo piękna o rycerzu* (XIX sec.) 133, 290